

Ex libris Academiae Valentinae
legatis ab Excmo. D. Januario
Perellós, Marchione de Dos-
aguas.

R-1
265

cupmagraphus

gusa ————— o re, f...
Salinas ————— o ...
Troyt ————— o ...
Don franci ————— o ...

vertical scribbles on the left margin

yum ...
Jordan ...
Luan ...
Palmyra ...

alapot ————— Marzilla

guntana ————— pedas noquona

contolasadas ————— Jarica

provincia poec ————— franco

re totica —————

canrieta —————

basequinda —————

fruyy —————

scribbles at the bottom of the page

e pistolas de Gattorno

francia hecha

Kubrick

Campic Eloguente

Musil o del de Lea

John de B

Laurentij Palmyreni
DE ARTE DICENDI LI-
bri quinque. Ad Clarissimum adolescen-
tem Petrum Peraltam Patritium
Valentinum.

Valentiaë, in ædibus Petri à Huete. 1573.

DE ARTE RHETORICAE
LIBER I
DE ARTE RHETORICAE
LIBER I
DE ARTE RHETORICAE
LIBER I

Approbatio huius operis.

E Go Ioānes Martinus Corde-
rius Artium ac sacrae Theolo-
giae doctor legi quae in hoc opere
de Arte Rhetorica continentur,
& nihil in eo reperio quominus
typis tradatur, immò omnia sunt
eruditionis plena.

Illustri, & erudito

iuueni Petro de Peralta

Valentino S. P.

Venerenti mihi se-
penumero Peralta
clarissime, quid es-
set, cur plures exte-
ri, & longinqui in
hac vrbe, quàm ci-
ues admirabiles extitissent: & vnde
hoc tam insolens domesticarum rerum
fastidium nasceretur: inuidus vicini
oculus in mētem veniebat, quem pos-
sem huius tanti mali auctorem osten-
dere. Etenim si conferre volumus no-
stra cum externis, intelligemus ciues
potiores esse, quàm peregrinos, propin-
quos, quàm alienos, & eos errare, de-
cipi, ac falli, qui tam audacter alieni-

A 2 genas

EPISTOLA

genas domesticis anteponunt. Videmus à Valentinis libentius externa, quam domestica laudari; & summis præconijs in cælum ferri illos, qui longè gentium absunt, Transmarina atq; adventitia apud eos admirationem popularem habere, domestica rejici, & cõtemni, cui quæso hoc tantum malum, nisi lividi, & maleuoli vicini oculis, feremus acceptum? Narrabo rem gestam, quæ nostram hanc opinionem quodammodo stabilitã confirmet. Philosophus quidam dictitabat sibi missam nuper ex noui orbis insulis recens inuentis, bestiolum mirè luminosam, quæ tota quasi incensa, admirabili splendore fulgens, iactis radijs, ambientem aërem, lumine quoquo versus implebat: & terræ impatiens, suo pte ipsa impetu confestim in sublime euolabat.

neque

EPISTOLA

neque angustè haberi poterat, sed amplo, liberoque loco delectabatur. Summa in ea puritas, summus nitor, nulla sorde, aut labe inquinata, figura species nulla certa, sed inconstās, & momento mutabilis. quumque esset aspectu longè pulcherrima, sese tamen cōtractari non sinebat, & si diutiùs tentares, feriebat acriter: si quid ipsi adimeres, fieri nihilo minorem: atque huius vim esse ad plurima & utilem, & necessariam. tandem, vt summam illam & mirificam omnium expectationem, & ardens desiderium exple-
ret, faculam accensam in mediū protulit, dicens: ignis est, quem vobis laudabam. Risus atque admurmuratio omnium, qui auscultabant, facta est: at ille exclamans dicebat: si quid rarum protulissem, admirarētur omnes,

EPISTOLA.

ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniam vulgare est, quod attuli, paruoque parabile, vos contemnitis, & pro nihilo ducitis. Quorsum hæc tam multa de contemptu rerum domesticarum? nimirum ut videas etiam atque etiã, & consideres, quam necessaria sit profectio præceptoris, & pædagogi tui Vincetij Blasij Garciae in Bethicam; nec deceat eam impedire, aut certè tardare: cuius rei cõsiderantiam & ego sustinebo, ut poterò, & tu, ut possis, est tuorum nervorum. Nam cum sit adolescens omni liberali doctrina politissimus, & à pueritia floruerit artibus ijs, quæ ab humanitate nomẽ acceperunt, & publicè cū tãto omniũ auditorũ applausu, tanta frequentia discipulorum docuerit, & specimen dederit minime dubium

virtu

EPISTOLA.

virtutum suarum: tamē vix vnquam
 illustris ille pater tuus Petrus Peralta
 Mæcenas liberalissimus nocturnis
 & diurnis precibus, à Senatu Valen-
 tino extorquere potuit, vt stipēdio pu-
 blico honestatus, in Rhetorum colle-
 gium cooptaretur, mihi que senescen-
 tiam opem atque auxilium ferret, & qua
 ætate confectum, iuuenili suo robore,
 velut Hercules Atlātem subleuaret.
 Laudabant omnes eius doctrinā, pro-
 babant mores, efferebant in docendo
 singularē industriam, & inauditam
 diligentiam: sed inuidi vicini dictita-
 bant, non esse tantum munus tribuen-
 dum adolescenti, quem nondum bar-
 ba philosophica, aut vsus rerum ma-
 gnus, in rebus agendis exercitatū, &
 illustrem reddidisset. Hunc tu ita reti-
 nere conaris, vt quiduis potiūs perpe-

A 4 ti,

EPISTOLA.

ti, quàm susceptã rem abijcere decre-
 ueris: perpẽde quid agas, nam ista læ-
 dunt honorem tuum, & turpi quasi la-
 be inficiunt: & vnde tu decus & glo-
 riam speras exoriri posse, inde ego ne
 dedecus emergat, ne emanet infamia,
 magnopere pertimesco. Dicis, tuũ esse
 præceptorem, de te benemeritum: esto:
 sed iam tu maiora hisce perpendas, o-
 portet. nam si illum amas, si vnicè cha-
 rum habes, eius honorem, dignitatem,
 & famam imminui, aut oppugnari,
 non fines: nullum in eo ornando, hone-
 stando, colendo, locũ aut tempus, nul-
 lum studij genus, officij, obseruantie
 prætermittes. At hæc cessant vniuer-
 sa, nisi tuus Blasius exemplo maliper-
 sici, aliõ transferatur. Patere vt Car-
 petani eius doctrina ardentissimis vo-
 tis exoptata fruantur, illum amplissi-
mo sti

EPISTOLA.

mo stipendio, ornatū fouebit Bergu-
la, hunc deinde Complutum amplectē-
tur: nec enim rationi consentaneum
est, vt solus pædagogum domesticum
retineas, quem multi publicè prælegē-
tem adamabunt. Cū igitur præsidiū
tuum illi hoc tempore inutile sit, quò
patria modò adolescentem negligat,
quem aliquando virili ætate florētem
requirit: age, sine, vt auspice Iesu, in
Carpetaniam se recipiat, & ne irriti
sint tui conatus, aut otiosa liberali-
tas, in me oculos conuerte, quem modò
valde exercet inuidia, quē Zoili quā
possunt acerrimè & grauissimè oppu-
guant. Tu qui exordium vitæ præcla-
rum fecisti, dum præceptores tuos de-
fendis, honorem iam meum defenden-
dum, tuendūque suscipe, qui nonnul-
lorum stultitiā agrè sustineo, hoc tuū

Vulgò Al-
bacete.

A 5 factum

EPISTOLA.

*factum nemo reprehendet, nemo non probabit, & quāquam modò vales au-
 Et oritate apud tuos ciues, tamen hisce laboribus consequi vis, ne qua dies tui nomini famam delere possit, vt omnis de te posteritas loquatur, vt tandem ullæ de tuis laudibus litteræ contice-
 scant. Quāquam enim maiorum tuorum gloria tam latè propagata est, vt nulla tam deserta ora, nulla tam inculta regio, nulla tam barbarā gens, hodie in terris existat, quò non Illustriū Per altarum fama peruaserit: tamen nisi tu aliquid addas, frustra ad te ornādum, tam multa ex domesticis imaginibus, atque ex veterē familiæ gloria colliguntur. Hinc non temere ab Illustri parente tuo vsurpari quotidie audis Sulmonensis Poëte vocem,
 Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi,*

4000 Vix ea nostra * puto.

Solent

EPISTOLA.

Solent Oratores, qui alicuius laudes explicaturi sunt, eas potissimum à patria, & à familia commendatione reperere: at si ipse in rebus tuis id coner perficere, vereor ne pater tuus, qui non maiorum potius, quam suæ ipse virtutis splendore, ac magnitudine ornati, mihi tãquam Achilli Homericæ Pallas manũ inijciat, & linguã cõtinentã esse pronũtiet. faciet hoc quidẽ prudenter, vt solet: nam si ipse patriã hãc tuam dicam esse florem Hispaniæ, ornamentum Europæ, orbis terrarum theatrum amplissimum, eodem te titulo, quo humilem plebeculam valentianam exornabo, quæ eandem patriam suam agnoscit: si avos tuos Marchiones de Falces, & affines, quos Cantabria, & Navarra, multos emisit ad expugnandam Leptin parvam, Vzi-catham,

EPISTOLA.

catham, Madaurã, & reliqua Afri-
 cæ littora voce pleniore commendaue-
 ro, maiorum potiùs laudes, qui tantam
 gloriam nobilitatis liquerint, quàm
 tuas, qui acceperis, exposuisse iudi-
 cabor. Quare adolescens Clarissime,
 ando quidem à te nobilitatē, nō tan-
 tum à maioribus tuis expectamus, nō
 debes præsentem occasionem omitte-
 re, qua te nobilem ostendas. Lau-
 datur Macedonia Princeps, quòd
 Arist. præceptorem liberalissimè alue-
 rit, & acerrimè defenderit: Carolus
 Cæsar huius nominis quintus Hispa-
 niarum Rex omnium oculos in se con-
 uertit, quòd præceptorem suum sum-
 mum Pontificem viderit: tu horū exē-
 plo Palmyrenum tuum, quem quoti-
 die in prælectionibus tanta attētionē
 audis, tanta obseruantia colis, tanta
 libera-

EPISTOLA.

liberalitate foues, nunc denuò tuendū
& defendendum suscipe, quū hac ter-
tia editione suæ Rhetoricæ veteres
aduersarios Epimenidis somno op-
pressos excitabit. Plura non addo,
quòd iam nostram in hac re mentem
intelligas, & quale præsidij genus e-
quiramus, prudenter agnoscas. Vale
fili carissime. Valentia, mense Iu-
nio. 1573.

Tuus Palmyrenus.

EPISTOLA

liberalitate fones, nunc deinde inveni
 et defendendum suscipere, quia hac ter
 tia editione sua Rhetorica Petrus
 aduersarios Eminentissimi summo op-
 pressos excitabit. Plura non addo,
 quod iam nostram in hac re mentem
 intelligas, et quale praesidium genus
 quibus, prudenter agnoscas. Vale
 fili carissime. Valentia, mensis Iu-
 nio, 1573.

Tuus Palmyrenus

RHETORICAE

Laurentij Palmyreni liber pri-
mus, qui Prolegomena
complectitur, hac ter-
tia editione locu-
pletata.

*

Actis, otijq; sociâ Eloq-
tiam uobis hodierno ad-
traditurus, auditores ca-
rissimi, sentio nullam di-
cendi facultatē aut opta-
ri, aut concipi posse, quæ
uel ardēs animi nostri stu-
dium expleat, uel rei ma-

gnitudini respondeat, uel feruentissimæ denique cu-
piditati uestræ ulla ratione satisfacere posse uidea-
tur. Equidem uideo rei magnitudine mihi mentem
propemodum eripi, effluere uerba, animum debili-
tari adeo, ut unde, aut à quibus sermonem aliquem
institutam, uix possim inuenire. Quare reiecto omni
uerborum apparatu, præcepta eloquētiae, quæ tam
studiosè unusquisque uestrum non solum postulat,
sed etiam efflagitat, Deo duce, persequemur.

Due sunt uniuersæ & generales animi dotes à
natura tributæ, Ratio, & Oratio: illius doctrina
Dialectica

*Zege Hiero-
nymi Mon-
tani opuscula
iuuenilia.
Centuria. 1.
de admiran-
dis facultati-
bus.*

*Ab oro, o-
ras, deducit
Valla.*

*Inventor
Rhetoricæ*

Dialectica est, huius Grammatica & Rhetorica. Nos ex hisce tribus ultimam aggredimur, cuius instrumentum Oratio dicitur; diuersa etiam ratione Opus appellatur. Hanc eleganter in libello περὶ ἱερμηνείας definit Arist. sed nos Rhetoricæ candidatis illius definitionem & etymologiam magis familiarē exprōmur. Oratio est mentis index, quæ nominibus & uerbis sensum animi, & tacitam cogitationem exponit. Latine quasi oris ratio dicta est, multò commodiùs quàm Græcè λόγος: uitium sermonis est ambiguitas. Nam tribus illis significationibus τολόγος, quas in Theateto enumerat Plato, aliæ etiam permultæ addi possunt. Ceterum Orationem necessariam, utilem, iucundam, à uario ipsius usu appellatam esse, hac similitudine colligimus. Qualem natura cultum ac uestitum homini præbuit, talem etiam Orationem. Militem armis texit pro necessitate, toga Senatorem pro utilitate. Ad uoluptatem uerò amictus elegantior, nitidiori ciui tributus est. Sic ob ueritatem indagandam inter Philosophos expressit necessitas Orationem. Eadem propter utilitatē ciuili prudentia excolta est. ad theatra autem eam traxit delectatio. Hinc Orationes Philosophicæ, Forenses, & Poëticæ nascuntur. Nos Forensē, aliter Rhetoricem uocatam interpretari uolentes, commodè ipsius inuentorem, dignitatem & utilitatem exquiremus. Diodorus Siculus lib. 1. suæ Bibliothecæ, Mercurium inuentorem facit Rhetoricæ, ut Horatius, cum ait lib. 1. Ode. 10.

MERCURI

Mercuri facunde nepos Atlantis,

Qui feros cultus hominum recentum

Voce formasti catus. &c.

Idem lib. 6. Mercurium non inuentorem, sed inter-
pretem uocat; quia diligentius quàm ceteri manda-
ta referēbat. Fortasse *alibi fabulas alibi ueritatem*
sequitur. Sed ait Arist. cum iublatis in Sicilia tyranni,
res priuatæ longo interuallo iudicijs repeteren-
tur, tum primum, quòd esset acuta illa gens, & con-
trouersa natura, artem & præcepta Siculos Cora-
cem & Tisiam conscripsisse.

2 Iam Rhetoricæ dignitas ex eo colligitur, quòd
quicunq; Orationem excoluere, semper habiti sunt
in magno pretio; & uocati quidem aliquando sa-
pientes, hoc est σοφοί, antea quoque uates, & Poë-
tæ: & penes hos rerum summa fuit, qui soli sapere,
atque intelligere supra ceteros uiderentur. Nam si
consilium esset de rebus grauissimis ineundum, nulli
melius utilia, tam in cōmune, quàm priuatim pro-
spicere posse deprehendebantur, quàm homines illi
rationis atque Orationis amantes. Si oracula in-
terpretanda, uel placanda ira Deorum solis sapien-
tibus his uidebantur esse propitia numina, & ad
eorum preces Orationesq; respicere. Si de iure, uel
iniuria disceptatio contigisset, adeò quòd æquum,
iustumq; esset perspiciebant prudenter, ut non mo-
dò cuiq; quòd suum erat, redderent; sed cum omniū
gratia, consensuq; populari hos crimine liberarēt,
illos supplicijs afficerent, & pacem publicam tue-
rentur. De natura denique, de moribus, de doctri-

Dignitas
Rhetoricæ.

na, disciplinisq; omnibus, talia precipiebant, quibus uera à falsis distingui, & sensui communi satisfieri posset, etiam contradicentibus, & repugnantibus contentiosis. Adeò ut uisum sit, leges & præcepta recte uiuendi ab his conscripta peti debere, gesta à uirili fortia memoria mandanda ijsdem commendare, qui possent uirtutem scribendo uirorum fortium ab interitu atque obliuione uindicantes, eternitati consecrare. Atque hinc quidem ortum aliud apud Hebræos nomen: uocatiq; sunt illi, qui apud Græcos sapientes, & Philosophi, scriba: quo modo Esdras in sacris literis scriba uelox dictus est. Huius sapientiæ magistri Sophistæ uocabantur. Sed deinde uitio quorundam deprauata facultate nomen Sophi & Sophistæ dedecori dari coeptum efficit, ut non Sophistæ, sed Rhetores appellarentur. At Rhetorum industria nō semper laudi fuit; nam eiecti urbe Rhetores Fannio, Strabone, & Valerio Messala Consulibus: sed recepti postea sunt Lucius Plotus Gallus, & Voltantius, ut dicendi artem in urbe profiterentur, omnium, quas humana industria excogitare potuit, præstantissimam. Etenim sola Oratione homines à brutis distinguuntur; & Eloquentia doctum ab indocto, tanquam hominē à pecude seiungit, & hominem inter homines regnare tanquam Deum facit.

3 Vtilitas huius facultatis declarata est historicis Fracisci Marchesii, quando ocymum Galeatio dedit; & Tyrabei senis Lacedæmoniorum ducis contra Messenios: & Cyneæ Pyrrhi legati. Omisso
 exempla,

exempla, quæ Valerius Maximus de uiribus Eloquē-
tiæ congeſſit. Multum certè poteſt hæc noſtra ſa-
cultas in exponendis Senatus, populiq; mandatis; in
habendis concionibus, in plebe moderanda, in ex-
turbādis improbis ciuibus, in ſeditionum reſpreſſu,
in ſuaſione & diſſuaſione, in ſermonibus e ſu-
nerum, in laudationibus, in cauſſis publicis, in iudi-
cijs, & periculis ciuium, in conſiliorum tractatio-
ne, in militum animis uel comprimendis, uel concia-
tandis, in omni denique re, quæ lumen Orationis,
aut Eloquentiæ uires exigere uideatur.

¶ Cognita tantæ rei dignitate, cognita quoque
utilitate, unusquisque ueſtrum alacrior ad hæc ſtu-
dia conuolabit. Definitionem igitur primo loco ſta-
tuemus: quoniam ut ait Galenus ad Thraſybulum:
Sine definitione de dubijs rebus diſſerere, ὁδὸν ἀλλο-
ῦ χρόνου ἀπολύειν ἔστιν. Et ego ſemper illum Doctore
probauī, qui initio præclare definire, & rerum de-
finitione comprehenſarum partes eleganter diuide-
re, & tandem ſingularum partium naturam accu-
ratè perſequi, omniaq; & conſilio uidiſſe, & iudi-
cio eſtimari, & methodo collocari uideatur.

¶ Rhetorica eſt bene dicendi doctrina. Nomē au-
tem ipſius Latinum nullum reperies, niſi cum Cice-
rone Artiſicioſam Eloquentiam, aut laudem dicen-
di appelles. Cæterum uox Græca à uerbo ῥηδ ῥῶ, inu-
ſitato deducitur. Eſt autē ῥῶ dico, eloquor, & fluo,
ut inde facile cognoſcas dicendi peritum eloquētē
eſſe oportere, & fluxum Orationis in eo deſidera-
ri; id quod doctiſſimè. i. Iliados Homerus in ſuo Ne-

Vera docen-
di ratio.

Definitio
Rhetoricæ.

Item, nihil quod ex arte fit, ante artem fuit:

At Orationes quæ ex Rhetorica fiunt, ante ipsam fuerunt.

Ergo Rhetorica non est ars.

Adhæc, non est artis, quod faciunt, qui artem non didicerint:

Sed orasse Demadem remigem, & Alcminem histrionem, absque ulla arte certum est:

Ergo Rhetorica non est ars.

Præterea, omnis ars in aliqua certa materia uersatur:

Rhetorica in nulla:

Ergo non est ars.

Tandem: nulla ars opinionibus falsis assentitur.

Rhetoricæ assentitur;

Ergo non est ars.

7 Hæc sunt quæ isti obijciunt: sed nos omnia quasi uno penicillo, unaq; litura delere tentabimus. Arist. inquit, artem non uocat: ergo non est ars. Huius Reperisti uerè quod pueri in faba. Tu sanè mēdosè colligis; non dixit Arist. ergo non est? Iam Plato in Gorgia non solum artem uocat, sed etiā artem seruauantem: quare Plato tam incōstans in hac re & uariis, audiendus non est. M. Tullius seruiebat persone L. Crassi, quem in eo Dialogo loquentem facit; at in Bruto seu de Claris Orat. suam proferens sententiam, artem maximam uocat. Cæterum aliorum argumenta nullius momenti sunt; nam ex artis definitionis ignoratione nata sunt. Quare ne molestissimus Dialectico more, aut propositionem, aut as-

sumptionem negando, istorum sententias uno ferè modo refellemus: quod fiet artis definitione apposita.

Definitio artis.

8 Ars est ex multis præceptionibus ac notitijs, usis & exercitatione conquistis, & in unum exitum ac finem spectantibus animi habitus cõstitutus, vel ea que obijciuntur in definitionem artis non cadunt, frustra ab arte dicendi requiruntur. Deinde cum ea, que in artis definitione posita sunt, omnia in Rhetoricen cadant, artem esse Rhetoricam negari nõ potest. Cæterum, cum in definitione habitum esse artẽ statuo, ad eas, quibus quisque præditus est, refero: cum coaceruationem dico, ad eas, que libris continentur. Esse autem hoc firmum de habitu, docet Ciceronis definitio. i. lib. de Inuentione posita, & cum Arist. 6. Ethic. cap. 4. artem & habitum idem ualere asserat: sequitur artem intelligi, eam quam quisque tenet, quaq; præditus est, non de ijs que ignorantur. Nam arti inscitiam contrariam esse, eodem lib. cap. 5. dicit Arist. De coaceruatione perspicuum est, multa præcepta cuiusque artis libris contineri: ut in hoc nostro de Rhetorica libello multa sunt coaceruata, congestaq; præcepta.

8 Artis ergo constituta definitione, facilis est locorum cõtrariorum refutatio. Nam artis definitio nihil præscribit de certa aliqua materia; igitur Rhetoricam ob id artem esse negari non potest. Iam quòd artem esse negant, quòd Demades, & Æschines absque Rhetorica Orationes habuerint; fatemur

fatemur Orationes ab istis cōpositas, sed ex eo non probatur, facultatem aliquam artem nō esse, quōd artis ignari Orationes habeant: uerum illud potius consequitur, artem omnem à natura, non naturam ab arte proficisci. Distinguenda est igitur ars à natura, & inscius ab artifice separādus. Nam inscius, qui usu tantum ualeat, non potest afferre causam, cur ita fiat; artifex potest.

9 Altera calumnia de falsis opinionibus, sic refelli potest. Orator interdum falsa pro ueris dicit, nec tamen ipse in falsa opinione uersatur: nam pictor in tabula oculis nostris quedam eminere, alia recessisse ostendit; oculi nostri decipiuntur, at ipse tabulam planam esse cognoscit: sic Annibal Imperator strategmate Fabium Maximum decipit, at ipse nō decipitur: & Cicero pro Cluentio se oculis iudicū tenebras offēdisse gloriatur, tamen ipse nullis tenebris offēdebatur. Nec est quōd dicas, Rhetoricam opus suum euertere; nam quō magis laborant duo Oratores aduersarij, tanto magis uerisimile, quod est opus est Rhetoricæ, stabiliunt, & confirmant.

10 Restabat unus serupulus ab aduersarijs allatus: nam dicebant illi Rhetoricā in nulla certa materia uersari; quō possimus nodū hūc dissoluere, materia definitionē adferamus. Materia artis est ea, in qua

Lud. Tues:
materia huius
artis est.
sermo hac
rtiq; materia
ta non pro-
pri.

Aut Rhetorica uersatur in nullis, aut in certis quibusdam, aut in omnibus: si dicas in nullis: uera est amentia: si dicas in certis, cedo quæ sunt isthæc certa? non enim sunt Grammaticæ, non Musica, non Geometriæ, non Astronomiæ. Quare si artes singulae in suis quæque, et uniuersæ in omnibus rebus uersantur, et uniuersa certas sibi res propositas non habeat, in omnibus uersetur necesse est. Atque id nomen ipsum indicat. Rhetorica enim omnino dicitur, nullumq; genus rei nomine suo complectitur; ut ferè omnes complectuntur, quæ in certis rebus uersantur. Nam et Arithmetica ἀριθμοῦ, id est, numerum; et Astrologia astra; et Geometria γῆς μέτρον, id est, terræ mensuram, seu magnitudines; ceteraq; certa genera, quæ proposita habent, complexu suo continent. Hoc ipsum uidetur ex notationis loco. 1. Orat. ad Q. Frat. confirmatū. Si ornate locutus est Physicus ille Democritus, materies illa fuit Physici; ornatus uerborum Oratoris putandus est. Et Arist. Orat. 1. cap. 2.

11. At dices: Reliquæ omnes discipline superuacaneæ sunt, hæc una necessaria; aliæ tollendæ, hæc una retinendæ, nihil minus colligo. Quantumuis enim Rhetorica agit de omnibus, non tamen ueritatem exquirat, ut aliæ, sed uerisimile. Sed alia rursus perdifficilis oritur questio, nam dicet aliquis, inde colligi, eandem esse Dialecticam cum Rhetorica, quod hæc duæ facultates in omnibus uersentur: at nos id negamus. Quantumuis enim duæ facultates in iisdem rebus uersentur, non erunt tamen eadem, nisi
idem

idem sit finis, eadem probandi ratio, & eiusdem materie eadem consideratio. Nam prima Philosophia in omnibus uersatur, quemadmodum & Dialectica: sed discrimen apertissimum est, quoniam illa ueritatem exquirat, hæc uerisimile. Zeno manu demonstrare solebat, quid inter Rhetoricam & Dialecticam interesset. Nam cum compresserat digitos, pugnumq; fecerat. Dialecticam aiebat eiusmodi esse. Cum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius similem Eloquentiam esse dicebat. Aptius tamen dixisset, Dialecticam ad subtilem Doctorum examinationem argumentum colligere; Rhetorem uero ad popularem sensum applicare: nam breuius, non raro colligit Orator quam Dialecticus: ut cum enunciationem unam pro tota argumentatione ponit interdum bene longa, quemadmodum alias com-
monstrabo.

12 Cicero in Oratore ad Brut. de Zenone loquens, sic ait: Atque etiam ante hunc Arist. principio artis Rhetoricæ dicit, illam artem quasi ex altera parte respondere Dialecticæ: ut hoc uidelicet differant inter se, quod hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi cōtradior. Quæ Ciceronis uerba nec admodum uerè, nec satis accuratè quod expetimus discrimen constituunt. Arist. $\alpha\upsilon\tau\iota\sigma\pi\omicron\upsilon\sigma\omicron\upsilon\upsilon$, id est, ex altera parte Dialecticæ respondentem uocat, quod paullo post ita explicat, ut illam esse dicat quandam eius partem, & propaginem, & similitudinem. Atqui nec pars totum est, nec propago truncus, nec similitudo res; non sunt igitur eadem. Sed hoc fieri posse, uel

B 5

Arist.

Arist. auctore, minime videbitur. Cum enim eodem loco utramque dicat eas res tractare, quas ceterae artes tractant, profecto Rhetorica pars non erit Dialectica: nam si pars, hoc est, species eius esset, easdem res tractare non posset. idcirco enim formae, seu partes constituuntur, ut alijs atque alijs accomodentur rebus.

23 Urget hoc argumentum, neque refelli sine distinctione ullo modo potest. Rhetoricae quidem non est sic Dialecticae pars, ut homo animalis pars, id est, forma et species dicitur: nam pars est uox ambigua; sumitur enim tum pro integri cuiuspiam portione, seu membro; tum pro forma, seu specie. Hic autem non pro specie; ut prudentia est pars uirtutis, id est, species uirtutis, homo pars animalis: sed ut Cicero Rhetoricam partem Iuris Ciuilis dixit lib. 1. de Inuentione, non quia omnis Rhetorica Ciuilis sit scientia, sed quia ad eam referatur, et altera alterius ope indigeat. Sic Rhetorica Dialecticae pars habenda est. Neque enim aliter illa Arist. sententia defendi potest, nisi dicas, Rhetorica est Dialectica, id est, Logicae pars.

24 Nunc Ciceronis uerba conabimur interpretari. Quando Cicero latam Rhetoricam, contractam Dialecticam uocat, ego sic intelligo: ut Dialectica in eo quod probat et concludit, certis quibusdam terminis quasi littoribus coercita sit, extra quos egredi ei non liceat: Rhetorica autem liberè, tanquam plenus et redundans alueus, in medios campos sic in omnem partem excurret, et uagetur. Que
disting-

distinctio quoniam à Cicerone desumpta est; ut ille non rei naturam, sed fortunam potius, uel euētum, et ut uocant, accidens, respiceret: illis qui ueram differentiam, et naturalem proprietatem exquirunt, parū probatur. Neque enim annis cum aestatis caloribus et siccitatibus, uel omnino exhaustus est, uel decreuit, alius est, atque cum uis nimia aqua copia hyeme redundaret.

15 Sic ergo discrimen constitues: quanquam hæc duæ facultates in omnibus uersantur; non tamen in eisdem eodem modo. Dialectica enim in uniuersis, Rhetorica in singulis; hoc est, Dialectica in Thesi, Rhetorica in Hypothesi uersatur, et raro ad Thesim accedit. De Hypothesi paullo post, nunc de fine agemus.

16 Finis est, ad quem omnia referuntur; ipse uero aliò non refertur. Officium est id quod artifex facere debet.

17 Erit ergo Rhetoricæ finis persuasio: officium uero Oratoris exquirere in unaquaque re quid sit ad persuadendum accommodatum. Ludouicus Vives finem artis constituit, Bene dicere; artificis autem, explicare quæ sentiat, aut persuadere quæ uelit, aut motum animi aliquem excitare, uel sedare. Quintilianus inquit: persuadent alia multa absque Rhetorica: ergo Oratoris finis non est persuasio. Nam persuadent pecunie, gratia dicētis, autoritas, dignitas, conspectus alicuius, pulchritudo, et facies miserabilis. Persuasit enim Antonius, quādo detracta

Rhetoricæ
finis.

de fracta ueste cicatrices, quas M. Aquilius aduerso pectore pro patria susceperat, commonstrauit. Id ipsum fecit Galba Sulpitij filiolos circungestans. Phrynem quoque meretricem non Hyperide Oratore, quamuis admirabili, sed speciosissimo corpore, quod diducta tunica nudauerat, affirmant omnes magno fuisse periculo ueritatem. Fallitur tamen Quintilianus, nam si isthæc omnia persuadent, aut mouent, non dicendo, ut Orator: cicatricum enim ostentatio non multum habitura est uirium, si Oratio defuerit; pulchritudo aspectus, dignitas, et pecunie mouent quidem, sed Oratore indigent: qui quò fuerit eloquentior, eò magis commouebit.

18 Declamatoris finem concedimus esse bene dicere. Hic enim nullo dato iudice causam domi fingit, et suas, et aduersarij partes agit, hunc accusans, illum defendens. Quid ergo aliud declamator in causa domi composita, nullo aduersario, nullo iudice queret, nisi bene dicere? Quò fit, ut Quintilianus in causa ficta eundem finem constituat, què in uera, nec interfingere, et apud iudicem uerè agere, discrimen ullum cõstituat; quo quid potest excogitari absurdius? Quare si Oratorem uolumus considerare ut dicentem tantum, finis eius erit bene dicere; sin ut agentem in foro, ac iudicis animũ, quibus potest artibus, in sententiam suam atque in causam, quam agendam suscepit, trahere contententem, erit persuasio. Quare dicere Oratoris finem esse bene dicere, eius est, qui nec suscepta in foro dictionis finem considerat: ut si quis aratoris finem dixerit,

dixerit, bene arare; cum bene arandi finis sit serere.
Nec clientem respicit, non secus ac si quis dixerit,
Medici finem esse bene curare: quæ definitio egroti
ipsius, qui Medicum sibi adhibuit, nullam uidetur
habere rationem.

19 At qui dicit, *Oratio finem esse bene* ~~ad-~~
positè ad persuasionem, & eius qui dicit, & eius pro
quo Oratio suscepta est, rationem complectitur. Boë-
tius rerum nature peritissimus, & definiendi ma-
gnus artifex, quo loco discrimen inter Dialecticam
& Rhetoricam constituit, nostram sententiam ele-
gantissimè confirmat. Ait enim: Quod inter Diale-
cticam & Rhetoricam interest, id in materia non
cerni; quippe cum utraque thesin atque hypothesin
subiectam habeat, sed in usa; cum altera interroga-
tione, altera perpetua Oratione utatur; ac Diale-
ctica integris syllogismis, Rhetorica enthymema-
tibus gaudeat. Item in fine, quod Dialectica quæ
uult extorquere ab aduersario conatur, Rhetorica
iudici persuadere. Siquidem Dialecticus Dialecticū
tantum habet aduersum se constitutum: Orator ue-
rò habet etiam iudicem, qui inter se & aduersariū
sententiam ferat. Quocirca Oratoris finis duplex
constituendus est: alter in Oratore ipso, alter in iu-
dice. In Oratore, bene dicere, quod quid aliud est,
quàm dicere appositè ad persuasionem? In iudice
uerò, persuadere.

20 Neque enim, si qua impediunt Orationem, quo-
minus persuadeat, dum officium suum fecerit: idcir-
co finem consecutus non est: nam officio suo cogna-

IUM

sum finem, facto officio, cōsequitur: ac tametsi eum, qui extra positus est, non semper attingit: sine tamen suo contentus esse potest, sentiēs artem ipsam suo fine non fraudari. Etenim Medici opera cū in sanitatem intenta sit; Imperatoris in uictoriam: ~~licet~~ constitutus est, nonnunquam auipiscatur: uterque tamen suum assequitur; si alter egrotum recte curauerit; alter exercitum, ac rem bellicam bene administrauerit.

21 Sed ut rem in pauca conferam: Bene dicere non potest esse finis, quoniam aliō refertur. Tandem, quicquid in omni arte eiusmodi est, ut in deliberationem non cadat, id est finis: at persuasio in deliberationem non cadit; ergo est finis. Nam nec Imperator consultat, aut deliberat de uictoria, nec Medicus de sanitate, nec Nauclerus de felici navigatione: sed de ijs quæ sunt necessaria ad hæc omnia consequenda.

22 Finis est persuasio. Nam si Orator non persuadeat, non fit artis uitio; sed aut euentus, qui profectō extra Oratorem est; quare non desinit esse Orator: aut propter eius culpam, quæ duplex esse potest; uel in Oratione, uel in causa, quam fouet malam. Itaque aut non erit Orator, quippe non eloquens: aut erit non Orator, id est, uir non bonus. Bene dicere autē nullo modo potest esse finis. Nempe est instrumentum, aut instrumenti modus. Finis autem nō est quod aliterius causa fit: sed cuius gratia omnia fiunt. Bene dicit autem, ut persuadeat: Adhæc, non suo, sed iudicis arbitrata bene dicendum

dum est: cui si non uideare bene dicere, nō solum ne quicquam, sed etiam nequaquam bene dixeris. Igitur sine tuo frustratus abeas, etiamsi fueris coniectus. Præterea non potest & reus, & actor æque bene dicere: necesse enim est, ut alteruter uel cadat causa, uel cecidisse meritus sit: ergo nō erit Orator ille tuus, quē tu in bene dicendo constituij. Postremo, in eo commentario, qui uicō; ὀρῶς titulo ascribitur Galeno; & in eo, qui Galeni esse minimē dubitatur, de ratione artis Medice, quam rationem ipse uocat ὀρῶσις; duo esse artium genera colliguntur: quæ si Quintilianus legisset apud Platonem, à quo sumpserat Galenus, mutasset sententiam de fine Oratoris. Duo sunt igitur: unum quod per se ipsum consequi possit finem suum, cuiusmodi est Fabrica Sutrina, atque aliæ tales. Alterum, quod non semper fine suo potiatur, qualis est Oratoria, Medicina, Navigatoria. Quas artes appellant illi σοχασινὰς; quasi coniectura, non certa ratione, quemadmodum dicitur in Philebo, compleantur.

2ē Absolutis quæ ad definitionem, materiam, & finē nostræ artis pertinebant; cōmodē eius distributio consequetur. Diuiditur ergo Rhetorica in partes quinque; nempe Inventionem, Elocutionem, Dispositionem, Memoriam, & Actionem. Hoc tamen Lodoicus Viues libris de disciplinis reprehendit; affirmat enim solam Elocutionem esse Oratoris: quod & Petrus Ramus, & Taleus cognoscunt. Sed tamen aliæ partes, aut sint proprie, aut aliunde sumptæ, necessariae censentur. Cicero in Partitioni-

Partes
Rhetoricæ.

titioni-

tionibus, Rhetoricam distribuit in uim Oratoris, Orationē, & Questionem; sed obscure admodum. Per multi has non partes, sed opus uocant: sed temere, quandoquidem non ab alijs perficiuntur, sed ipsa alia perficiunt. Vocarūt etiam opera, ne in sequenti diuisione in idem nomen incidere cogerentur. Nam crecabant partes esse Rhetoricæ Demonstratiuam, Deliberatiuam, & iudicialem. At nos partes esse negamus: nam si partes dicendæ sunt, erunt potius partes materiæ, quàm Rhetoricæ.

Thesis &
Hypothesis

24 Cæterum hic locus nos admonet, ut quæ supra de Hypothesi polliciti sumus, persequamur. Thesis ergo est quæstio infinita, quæ de uniuerso genere agit. Latine propositum, seu consultatio dicitur. Hypothesis est quæstio finita, quæ ad res singulares descendit. Latine caussa & cōtrouersia uocatur. Thesis erit, si dicas: an sit ducenda uxor. Hypothesis, an sit ducenda uxor Catoni, hoc tempore, hæc puella, hisce moribus, hac ætate, paupercula.

Genera causarū, vel Hypothesis, seu de sententiis

25 Quæstionum uerò finitarum, seu caussarum tria sunt genera; nempe Exornationis, Deliberationis, & Iudicij. Esse autem tantum tria genera, sic ostendo: Res quæ ab Oratore tractatur, aut certa est, aut dubia: si certa, aut laudatur, aut uituperatur: quod est generis demonstratiui. Si dubia, aut explicatur in iudicio, aut extra iudicium: si in iudicio fit, genus iudiciale: si extra, deliberatur de ea, & fiet deliberatiuum. Item, quicquid ab Oratore tractatur, aut in iudicio fit, aut extra iudicium. Si in iudicio fit, constituit genus iudiciale: si extra, aut est de

est de præteritis, aut è futuris, si de futuris, fiet de-
 liberatiuum: si de alijs, demõstratiuum. Sunt etiam
 auditorum tria genera; quidam enim uoluptatem
 exquirunt, alij utilitatem uenantur, alij disceptatu-
 ri ueniunt: prioribus illis demõstratiuum tribuitur,
 alijs deliberatiuum, extremis iudiciale.

Paradoxon.

26 Fabius Quintilianus probè nouerat parti-
 tionem hanc causarum esse falsam, cum inquit: Que-
 rendum est, quo moti priores, rem tam late fatham, t-
 breuiter astrinxerint. nã in quo genere uerjabimur
 cum consolamur, mitigamus, concitamus, terremus,
 confirmamus, præcipimus, obscure dicta interpreta-
 mur, narramus, deprecamur, gratias agimus, gratu-
 lamur, obiurgamus, malè dicimus, describimus, man-
 damus, renunciamus, optamus? &c. Hæc ille recitat
 ad pompam quandam, ut rem difficilem soluisse uideatur;
 sed nõ uidetur soluere: nõ enim quæ sunt extra iudi-
 cia, præteritum aut futurum tempus tantum habent;
 nã possum agere de hac stella, de hoc uulnere, de hoc
 quadrato. Nec tantum præterita laudamus, & de fu-
 turis deliberamus. An non etiam de præteritis, &
 futuris; & querendi, & consolandi, & mitigandi,
 & concitandi, & terrendi, offerri potest occasio?

27 Prætereà quis non uidet etiam in iudicijs tra-
 ctari præterita? quare non potuit hæc differentia iu-
 dicialis constituere speciem ab iudiciali separatam.
 Potius conuertissem sic Orationem. Res aut in præ-
 teritis est, aut in futuro. Hæc sola pars præscribit de-

liber-

præfa-
 tionem. M.
 2. Lib. 1.
 riam, p. 4. 4.
 Venetijs. in
 8. 1557.

PROLEGOMENA

54

liberationem: illa secabitur in iudicialem, & demonstratiuam. Iam quod certa laudari, aut uituperari dicit, factum est: nam multa incerta laudamus, & uituperamus, ut Cicero & Caesar in Catone; & multa certa tractamus, neque laudando, neque uituperando;

ut in liberis & illiberalibus

comprehensarum incomprehensibilia penè genera.

Nec dubia omnia ad deliberationem & iudiciū reuocari possunt. Dubie sint ignorati res infinite artibus cōprehensæ: an de ijs hic ignarus ex præceptis

hetoricis senatus, aut populi deliberationem, aut forense iudicium informare; nō doctum & peritum

hominē adhibere, & interrogare debet? O leuem & inertam confirmationem! Ego sanè si mihi hoc

acuti homines cōcedant, & primæ alumni Philosophiæ, duo genera causarū efficiam: iudiciale, & familiare: nam demonstratiuam & deliberatiuam iudicialis partes esse uideo: nūquā enim accusatur, aut defenditur reus sine laudatione, aut uituperatione

uel personæ, uel rei, uel facti, uel dicti, uel cōsiliij: quæ admodum enim ne sine deliberatione quidem; delibe-

tur enim de supplicio rei, aut absolutione. Nō ergo erunt species, aut genera causarum, quoniā nulla species alterius speciei pars esse potest.

Ceterum demonstratiuo laudamus, aut uituperamus. Deliberatiuo suademus, aut dissuademus. Iudiciali accusamus, aut defendimus. Finis uerò horū trium generum sic constituitur à Cornelio Valerio, & alijs. Finis demonstratiui, honestum, aut turpe. Deliberatiui, utile, aut inutile. Iudicialis, iustum, aut iniustum

Two genera
causarum.

M

uiusque generum

librus 28

Ceterum demonstratiuo laudamus, aut uituperamus. Deliberatiuo suademus, aut dissuademus. Iudiciali accusamus, aut defendimus. Finis uerò horū trium generum sic constituitur à Cornelio Valerio, & alijs. Finis demonstratiui, honestum, aut turpe. Deliberatiui, utile, aut inutile. Iudicialis, iustum, aut iniustum

iniustum

iniustū. Propositum demonstratiuo delectatio; proposita sunt deliberatiuo spes, metus: proposita iudiciali clementia, uel seuitia. Hoc tamen reprehendit Fabius, quoniam mutuis auxilijs stant omnia, & in laude iustitia, utilitasq; tractantur. & c. cap. 4. lib. 3.

Sed huiusmodi proposita in deliberationibus perscrutādos. Hi igitur cum minus bene, tum cōtra seipsos sentiunt. Vnum enim alibi faciunt utile cum honesto. Præterea utile finis est omnium uirtutum; quare etiam iustitiæ. Et iustitia cum sit uirtus distribuēs quantum cuique, aut suum, aut satis, idcirco etiam in deliberationibus iustitia pro fine habetur. Nā belli quoque ipsius finis iustitia est. Quæ igitur in bello (plurima uerò ea sunt) deliberantur, ea omnia propter iustitiam fiunt. Postremò, si finis hominis uirtus est, honestas autem aut affectio, aut forma uirtutis cuiusque humani officij, actionis, cogitationis, erit honestas finis.

Alia quæque genera causarum

29 Sub unoquoq; horum trium generū alia causarum formæ conueniunt; nempe honestū, turpe, dubium, humile, & obscurū. Honestum uocamus, quādo id laudamus, suademus, defendimus, quod ab omnibus uidetur laudandū, suadendū, defendendum. Ut cum laudamus fortitudinem; cum hortamur ad pacem, cum pro patria aduersus latronē dicimus. Turpe, cum aut honesta res oppugnatur, aut defenditur turpis: ut si dicas aduersus patrem pro latrone. Dubium est, quādo habet in se causam & honestatis, & turpitudinis partem: ut si quis dicat pro patre latrone. Turpe est enim defendere latronem, pulchrū

C 2 patrem

patrem defendere. Humile, cum contempta res adfer-
 tur: ut si quis muscam, pulicem, aut quarianam fe-
 brim, aut stultitiam, exercenai ingenij caussa, com-
 mendet. Obscurū est, cum caussa intricata, seu ob-
 scura est. Hoc tamen extremum genus à quibusdam
 san ^{quibusdam} ~~quibusdam~~ ^{non} ~~non~~ ^{incitatur} Sed tempus est
 ut absolutis Prolegomenis, ad singulas Rhetoricæ
 partes explicandas accedamus.

Supellex Oratoria ad eundem

Per altam clarissimum, & c.

Insita, & usitata hominibus consuetudine, ardē-
 tiori affectu tractandi atque amplectendi ea, qui-
 bus se paulò post carituros vident, uoluisti, ut tibi
 ostenderem, quanam extarent clarissimorum scrip-
 torum monumenta; quæ tibi discessuro iam à latere
 præceptoris opem ferrent, & privatim declama-
 re cupienti, molestiam illam, & fastidium exquiren-
 di argumenta subleuarent. En damus tibi Supelle-
 xilem oratoriam, qua instructus, possis facile, quæ
 uoles, aut laudando extollere, aut uituperando de-
 precari. Præcepta nostra tibi dicata, ordinem &
 dispositionem declamationis aperient; rationes ue-
 rò, quibus id tuearis, quod defendendum suscepisti,
 ex istis, quorum catalogum damus, accipies. Vale.

CATALOGVS

eorum, qui orationes reliquerunt; quas tuò
 eloquentiæ candidatus imitabitur.

Alanij Varenij Dialogi octo, li. 4. Oratio. epist. & c.

Alci-

- Alcidamantis orationes Græcè & Latine.
 Andocidis Rhetoris orationes.
 Antiphonis Ramnusi orationes
 Aristidis orationes. 56. cum scholijs.
 Adriani epistola pro Christianis.
 Audomari Talei admonitio ad Turnebum.
 Angeli Politiani opera
 Athenagoræ legatio pro Christianis, Perionio in-
 Arnobius aduersus gentes. (Interprete,
 Andree Naugerij orationes funebres.
 Bernardini Feliciani orationes: Venetijs. 1564.
 Bernardi Iustiniani orationes funebres, & aliæ.
 Bessarionis oratio sepulchralis in mortem Cleopæ
 træ Reginae, & defensio Platonis.
 Baptiste Casalij oratio de lege Agraria.
 Claudij Baduelli commentarius in orationem pro
 Milone. in calce sunt orationes permultæ Seba-
 stiani Gryphij. 1552.
 Dionis historia, Troiam non fuisse captam.
 Desiderij Erasmi Roterodami omnia fere opera ad
 declamandum conducunt.
 Epistolæ clarorum uirorum selectæ de quàmpluri-
 mis optimæ ad indicandam nostrorum tem-
 eloquentiam, Parisijs in. 6. apud Bernardū Tur-
 risanum. 1556.
 Epistolæ clarorum uirorum, quibus ueterum loci
 complures explicantur, Seb. Gryphij. 1561.
 Epistolæ Iacobi Sadoleti.
 Epistolæ Longolij. Erasmi.
 Epistolæ Pauli Manutij. Philelphi
 C 3 Episto-

- Epistole Petri Bembi Viuis.
 Epistole Budei. Politiani.
 Epistole Calij secundi.
 Gaze Sophiste encomiū Chricij, funeralis Oratio,
 de Martiano Episco. Declamatio in Tyrānicidā
 Gorgie Leontini de laudibus Helene oratio.
 G. Constantinop. Encomium.
 Michaëlis Imperatoris Andronici Encomium.
 Maris Encomium.
 Gualteri Hadoni Angli orationes Latine.
 Junioris Ludouici Porifeti orationes.
 Ioachimi Perionij orationes contra Ramum pro
 Cicerone & Aristotele.
 Ioannis Picardi de prisca Celtopædia, id est, de lau-
 dibus Gallorum lib. 5. Parisijs. 1556.
 Iustini Martyris opera, interprete Perionio.
 Ion. Argyropili consolatio ad Imperat. Cōstantiū.
 Isei orationes Græcæ.
 Isocratis orationes.
 Immortalitas Caroli Quinti Anatholia Desbarres
 Philippi nobili domestico auctore in 16. an. 1559
 Ioannis Macri Santinei Panegyricus de laudibus
 Mandubiorum.
 Lucij Valerij oratio contra Cotonem.
 Lycurgi Rhetoris orationes Græcæ & Latine.
 Luciani declamationes aliquot.
 Lysle Rhetoris orationes.
 Libanij orationes Græcæ & Latine.
 Ludouici Regij Epistole & orationes, Parisijs. 1560
 & uita Budei.

Maximi

Maximi Tirij Platonici sermones, Cosmo Paccio in
terprete, ex castigatiote Alberti Picci, in 16. Pa-
sij, 1554. sunt autem ibi orationes uariae 41.

Orationes ex libris de secundo bello Punico Titi Li-
uij, artificio Dialectico & Rhetorico illustratae
per Reynhardum Lorichinum Adamarium.

Tatiani Ajjrij orationes eccē
Themistij orationes Graecē.

Titi Liuij cōciones cum scholijs Ioachimi Perionij
Viti Amerbachij Antiparadoxa, ubi sunt oratio-
nes duae; altera de laudibus patriae. &c.

Index alter per locos communes.

De laudibus eloquentiæ,

Extant orationes Caroli Sigonij 4. Bartholomei
Latomi 1. Celi; secundi 1. Aonij Palcarij 1.

De laudibus historiæ.

Caroli Siginiij orati. 1. Lazari Bonamici orati. 1. Si-
monis Grynai præfatio in Iustinū. Lodoici Viuis de
laudib. historiæ, & de historicorū distributione fra-
gmentum lib. 5. de tradendis disciplinis, pag. 359.

Orationes funebres extant.

Ioachimi Perionij in mortem Generij. 1. Frd-
Robortelli in morte Caroli V. 1. cuius tamen exor-
dium à Sigonio reprehenditur in lib. instutationum
Patavinarum. Oratio Christophori ab Hochēberg
in funere Zafij: adiuncta est libello Vdalrici Zafij in
titulum de Actionibus, apud Antonium Vincentiū
Lugduni. 1543. in 8. Oratio Iulij Caesaris Scaliger in
luctu filij Seb. Gryphij. Cui adiunctæ sunt Roberti
C 4 Britani

Britani & Benedicti Lymphanij epistole funebres
 & consolatoria. Hieronymi Nigri Veneti Canonici
 Patavini in Lazari Bonamici funere oratio habi-
 ta Patavij. 1553. Eiusdem ad Capilitiũ in morte filij
 consolatio, Venetijs. 1553. Stanislai Orichouij Ruthe-
 ni Oratio in funere Sigismundi Iacobellani Poloniæ
 Regis. 1548. Cælij secundi orationes fu-
 nebres. 3. Cælij Calcagnini orationes funebres quin-
 que. Francisci Catanei Diacetij Patritij Florentini
 oratio in funere Laurentij Medices Urbini Ducis.
 Claudij Baduelli oratio in funere Iacobi Albenatij
 .1.4. Sebast. Gryphij. 1543.

De laudibus Medicinæ.

Erasmi Roterodami oratio in laudem Medicinæ.
 Adiuncta est libello qui inscribitur; Hieronymi Mõ-
 tui opera iuuenilia. Ioannis Portesij orationes duæ
 in laudem Medicinæ. Georgij Kufneri oratio in lau-
 dem Medicinæ: adiuncta est libello de morbis pue-
 rorũ. Claudij Baduelli Oratio de laudibus artis Me-
 dicæ. Extant etiam prefationes Iani Cornarij, Leo-
 narthi Fuchsj, Ioannis Fernelij & Valeriolæ in lau-
 dem Medicinæ.

Contra Medicinam.

Lodoicus Viues pag. 174. de Corruptis disciplinis.
 Andreas Tiraquellus in libris de Nobilitate Medi-
 cinã copiosissimè vituperat, & mox eandẽ laudat.

De laudibus iuris ciuilis.

Ferdinandi Abduensis oratio pro Iure ciuili in. 8.
 Venetijs. 1546. Cælij Calcagnini in laudem Iurispru-
 dentie orationes duæ. Andrea Alciati oratio in lau-
 dem

dem Iuris ciuilib: adiuncta est libello de ponderibus
& mensuris eiusdem auctoris.

Contra Iurisconsultos.

Lodoicus Viues pag. 189. de Corruptis disciplinis.

De studijs humanitatis.

Claudij Baduelli orationes tres de studijs literarum.

Oratio una Caroli Sigonij. Sebastiani Corraai oratio de officio Doctoris & Auditoris. Florentiæ in. 4. 1548. Bernardini Feliciani Oratio 1. de studijs humanitatis. Aonij Palearij de optimis studijs defensis oratio 1. Viti Amerbachij oratio de ratione studiorum. Petri Rami de professione liberalium Artium oratio. 1562. Item oratio pro Philosophica Academia Parisiensis disciplina. 1550. Oratio initio sue professionis habita, 1551. Item oratio de legatione 1557. Cælij Secundi oratio de ingenuis artibus.

Pacem commendant sequentes.

Iacobi Sadoleti Oratio de pace ad Carolum. 5. Imperatorem. Item Ludouici Regij oratio de pace ad Philippum & Henricum Reges, Parisijs in 4. anno 1560. Querela pacis per Erasmus Roterodamum. Aonij Palearij de concordia ciuium.

Panegyricum scripserunt.

Claudij Baduelli de Ecclesiæ Christianæ nobilitate. Plinij in Traianum. Erasmi in Philippum patrem Caroli V. Extant etiam orationes 4. Baduelli in natale Iesu Christi. Panegyricus in amorem Francisci Catanei. Item uita Diacetij per Euphorsynum Lapinium. Extat etiam Dialogus Petri Mochij Senensis de cruciatus exilioq; cupidinis; in quo sunt oratio

C 5 nes

nes multa pro Cupidine, & in Cupidinem: Venetijs
in 8. 1550. Fragmēta quinq; Polybij uersa à Raphae
le Cyllenio de laudibus Scipionis, & c. 1549. Oratio
Ioānis Gallo de laudibus Diui Thome. 1563, Brixie.
Oratio Celiij Secundi in laudem scribarum Collegij
Ticinensic. Eiusdem in laudem honoris oratio. Item
~~Oratio eiusdem in laudem honoris oratio.~~ ~~Basiliensis~~
Basiliensis.

Poëticam laudarunt.

Ioannes Minturnus, Ioannes Piña, Franciscus Ro-
tortellus, Dionysius Lambinus, suis præfationibus
in Poëticā Aristotelis, in epistola ad Pisones, & Lu-
cretium: Cesar Scaliger in suis septem libris de Ar-
te Poëtica. 1560. Bernardi Feliciani oratio extat de
laudibus Poëtarum, Venetijs. 1564. Viues de disci-
plinis uituperat.

Artem militarem.

Cicero pro Murena. Maximi Tyrij oratio pro Mi-
litibus contra agricolas. Bernardini Feliciani ora-
tio de optimo Imperatore. Eam uituperat Erasmus
in declamatione: Dulce bellum inexpertis: & Ao-
nuius Palearius in oratione cōtra Lucium Murenā.

Agriculturam.

Roberti Britanni oratio de laudibus Agriculture.
Cicero de Senectute Agricolas laudat. Maximi Ty-
rij oratio pro Agricolis contra milites.

Nauigationem vituperant.

Celius Calcagninus, Lilius Gregorius, & Horda-
tius Guevara quoque Hispanus in libello qui inscri-
bitur: Vida de la guerra.

Musi-

Muficam laudant.

Ottomarus, Lufcinus, Hēricus Glareanus, Fūchius
in Commentarijs in Galenum de tuenda bona uale-
tudine; & Balthasar Castellonius in suo aulico libro
1. cap. 10. qui Latine, Italicē, & Hispanicē paffim le-
gitur: dicitur uulgo: El Cortefano.

FICTURAM.

Plinius de historia Naturæ, Petrus Mexia Hispanus
in fua Sylua uari electionis. Balthasar Castellonius
in suo aulico, cap. 11. lib. 1.

Res humiles, aut ridiculas.

Erasmus elegantiffima declamatione laudauit fcarā
beum; Petrus Mexia Hispanico dialogo afinum, Se-
bafianus Sigmarius cicadā, Cælius Calcagninus pu-
licem: laudauit formicam, papilionem, mufcā, & a-
raneum feftiuo dialogo Ioan. Choul. Odores laudat
Turnebus in præfatione in Theophrastum de odo-
ribus. Caluicium laudat Cynesius cum cōmentarijs
beati Rhenani. Iuuenes fenibus præponendos effe in
Rep. gugeranda Sebastianus Foxius docet iucun-
do libello qui libris eius de Demonstratione coniun-
gitur. Liliij Gregorij Gyraldi oratio aduerfus litte-
ras. Cælij Calcagnini iudicium uocalium. Ouidius de
nuce libellum elegantiffimum confecit, Erasmi cō-
mentarijs illustratum. Ioannes du Choul libellum
de uaria historia quercus. Mufcam laudauit Lucia-
nus. Plurarchus porcellum corocottam, Thomæ
Sclaricini epiftola ad afinos, & oratio ad Cocos in
funere galli gallinacei.

Merca-

Mercaturam & laudant, & vituperant
Celii Secundi litterarum & mercaturæ comparatio. Andreae Tiraquelli contra Mercatores, & pro
Mercatoribus fragmenta in libris de nobilitate.

Monarchiam laudat, & vituperat.

Agrinna duabus orationibus ad Octavianum Cæsarem: Græce eas conuertit elegantissime Cælius Secundus, & Lodoicus Viues in declamationibus Sylanus.

Laudarunt virtutes aliquot, & reprehenderunt vitia.

Gentiani Herueti orationes de patientia, de uitando otio, de grati animi uirtute. Basilij Magni oratio aduersus irascentes. Oratio de Inuidia D. Gregorij Nazanzeni. Oratio de pauperibus amandis D. Gregorij Nysseni. In idem argumentum Orationes duæ. Orationes aliquot Fontidueñas Hispani. Cæsaris Ferranti, Suesiani, Osorij Lusitani ad patres Concilij Tridentini, & Regnam Angliæ. 1562. Aonij Palearij oratio de Prudentia; item de Iustitia; eiusdem de Fortitudine; Oratio de Temperantia; Oratio de Felicitate. Vitam actiuam & contemptiuam orationibus aduersarijs laudarunt Maximus Tyrius, & Claudius Badiellus. Liliij Gregorij Gyraldi oratio in ingratos, Florentiæ in. 8. anno 1548. Bernardini Feliciani de uirtutis præstantia oratio 1. Laborem laudauit Petrus Mexia elegantissimè in Sylua uarie lectionis. Virginitatem multis orationibus laudauit Gregorius Nyssenus. Extant apud Paulū Manutiū Romæ 1563. adiunctis D. Hieronymi

ronyme, & D. Ambrosij, & D. Chrysoſtomi orationibus in idem argumētum. Oratio Cæly Calcagnini aduersus immoderata ſtudia, pag. 318.

Geometriam, & Astrologiam.

Laudant uiri docti additis elegantiffimis præfationibus Euclidi. Ptolæmæo. Sacroboſco, Appiano. Pōponio Mele: & reprehendit Astrologorum uulgaris leſmata Andreas Alciatus de uerborum ſignificatione: & liber qui in præfatores noſtri ſæculi inſcribitur.

Superioribus addenda hæc.

Oratio Franciſci Robortelli Venetijs habita ante quàm initium faceret interpretandi. 1549. in qua agit de ſolida gloria. Oratio Caroli Quinti Romanorum Imperatoris in Conuentu Bruxellensi, quando Philippum filium Principē declarauit; Cui adiuncta eſt oratio Antiftitis Atrebatum in idem argumentum, in. 4. Florentiæ. 1556. Oratio de pace ad Reges Hispaniæ, & Galliæ, Reginaldi Poli Cardinalis Iacobo Pholio interprete, Romæ apud Antonium Bladum. 1555. Oratio pro inita pace inter Carolum Quintum, & Franciſcum Regem, habita Romæ ad altare ſancti Petri, per Frānciſcum Episcopum Sperulum. Apologia Hieronymi Donati ad Græcos de Principatu Romaniæ Sedis. Eiuſdem epiſtola ad Oliueri Cardinalem, Romæ in officina F. Minitij 1525. Antonij Thyleſij Epiſtola ad Alexandum Coccianum de publica omnium letitia in Pontificatu Clementis 7. Hieronymi Donati Patritij Veneti oratio coram Iulio 2. habita. Epiſtola Ioannis Antonij Arcadis

dis

24

dis Narniensis de piscium portento, in qua pisces ce-
 piosè laudantur, ad Cardinalem de Elisco. Oratio
 Thomæ Guichardi coram Clemente 7. de Rhodio-
 rum oppugnatione. Oratio Tablarij Hieronymi de
 pace & bello utriusque hominis in die Cinerū, Ro-
 ma. *Lib. 4. coram Clemente 7. Michaelis Riti oratio*
 pro Ludovico Rege Francorum, ad Iulium 2. Ia-
 sonis Mayni, & Hieronymi Balbi orationes ex-
 tant, habitæ coram Alexandro 6. & Adriano 6.

¶ In tertia editione hæc addi-
 dit Palmyrenus.

Ioannis Cesarij Consentini epigrammata, & ora-
 tiones, ubi sunt de Christi morte una, de Spiritu sanc-
 to una, de Christi ascensu una, de Deo trino & uno
 una, de Diuo Stephano una, de rerum humanarum
 fragilitate una, de literarum laudibus orationes 3.
 de beneficijs conferendis, & exercitatione una, de
 literis politioribus una, de laudibus Ciceronis una,
 de laudibus Philosophiæ una. Ad Paulum quartum
 nomine Legati Cincioni comitis Philippi Hispania-
 rum Regis. Oratio in funere Ioannæ Aragoniæ Re-
 gine Hispaniæ Caroli Quinti matris, una. In funere
 Ferdinandi Archontis una. Oratio de sua peregri-
 natione una. In funere Vincentij Caraphij una.
 Platinae panegyricus in laudem Bessarionis Cardia-
 nalis. Eiusdem oratio de pace Italiæ confirmanda,
 & bello Turcis inferendo, ad Paulum secundum Pō-
 tificem Romanum.

Francio

Francisci Bartholomaei Baphij Lucinianensis, de felicitate urbis Florentiae oratio pro gratiarum actione, in 4. Bononiae apud Ioannem Rossum 1561.

Eiusdem Bart. Baphij de laudibus Romae, in 4. Bono. Platinae dialogus contra amores.

Marci Antonij Mureti orationum volumen triennium Venetijs in 8. apud Martinum Amanorum. 1571.

1 De laudibus litterarum.

1 Aduersus litterarum humaniorum vituperatores.

1 De philosophiae et eloquentiae coniunctione.

1 Cum inciperet explicare libros Ethicorum.

1 Cum uenisset ad eam partem, in qua de temperantia agitur.

1 Interpretaturus quintum Ethicorum.

1 Cum interpretaturus esset 6. eorundem librorum.

1 Cum inciperet publice interpretari Pandectas iuris ciuils.

1 Cum ad docendi munus, quo se sponte abdicauerat, reuocatus esset.

1 Cum inciperet interpretari titulum de pactis.

1 Pro Francisco 2. Rege Gallorum ad Pium 4.

1 Pro Antonio Corbonio Rege Nauarrae ad eundem.

1 Pro Carolo 9. Rege Christianissimo ad Pium 5.

1 Pro Sigismundo Augusto Rege Poloniae ad eundem.

1 Pro Alphonso 2. Duce Ferrariae ad Pium 4.

1 Pro eodem ad Pium 5.

1 In laudem Ioannis Austrij.

Marci Antonij Sabellici de Sacerdotis laudibus in nouam liturgiam oratio. Eiusdem oratio panegyrica in festum diei Vincetij marty. De usu philosophiae.

De origi

De origine religionis.

De cultu & fructu philosophiæ.

De origine & incrementis philosophiæ.

In funere Benedicti Rugij.

In funere Zachariæ Barbari.

De constantia Latine linguæ.

~~De constantia eloquentiæ.~~

De laudibus historie.

De laudibus Poëtiæ.

Dialogus de Latine linguæ reparatione.

Leodegarij à Quercu prælectiones. Parisijs in 8. anno
no 1549.

Petri Cordati orationes in 8. anno. 1557.

Codri Vrcei orationes uariæ, in 4. Basileæ.

Epistolæ laconicæ uariorum auctorum utriusq; lin-
guæ in 16.

Orationes Clarorum hominum, uel honoris officijq;
caussa ad Principes, uel in funere de uirtutibus
eorum habitæ in 4. Venetijs.

¶ Finis libri primi. ¶

Rhetoricæ Laureñ-

tij Palmyreni liber secundus, in quo
Elocutionis præcepta varijs
exemplis illustrantur.

Ad Clarissimum adolescentem Petrũ
Peraltam Patritium
Valentinum.

VALENTIAE.

Excudebat Petrus à Huete, in pla
tea Herbaria.

1573.

²Rhetoricæ Laurē-

tij Palmyreni liber secundus.

Prefatio, quæ reddit rationem cur ab Elocutione potius, quam ab alijs partibus dicendi methodum auspicemur.

Instituente mihi hoc opus editione tertia locupletare, multa occurrerant, quæ in medio cursu, quasi impedimenta & anfractus obijcerent. in primis anxium me ac sollicitum habebat, quòd uiderē nobis in Hispania puerulos eloquētiæ cādidos tradi, quos nulla antiquitatis cognitio, nullus rerū humanarū usus exornaret. Deinde quòd ijdem uix à limine salutata Rhetorica, ad Dialecticā & Philosophiā cōuolarent. Ad extremū quòd grādiōres natu, si qui Philosophiæ cognitione & auditorium frequentarent, has litteras leui brachio attingerent, tanquam faciles, quæ paruo negotio comparentur. Sed falluntur haud dubiē: quādoquidem uix aliud opus ullū, aut acumen ingenij subtilius, aut iudiciū acrius, aut rerum usum, & prudentiā maiore exoscit. Est enim extra controuersiam, non posse grauibus, atq; arduis de rebus, dicere satis commodē eos, qui sunt iudicij, consilij, maximarum artium, & procreatricis harum Philosophiæ expertes, imperiti memoriæ antiquitatis, ignari legum, rudes omnium, quæ geruntur

runtur in uita. Quare si mihi integrum esset, igna-
 uos istos Philosophiæ laurea tumentes, & puerulos
 adhuc balbutientes abigerem: illos tantum ample-
 ctens, qui laudandarum artium cognitione illustres,
 nullis deterriti sudoribus, præclara eloquentiæ præ-
 cepta cum exercitatione coniuncta, feruenti studio
 & alacritate ediscentes, adamassent. Sed quoniam
 in hac re mirari potius, quam corrigere communem
 hallucinationem licet, reiectis modò querelis nihil
 profuturis, dabimus breuiuscula quædam dicendæ
 præcepta, eaq; uulgaria serè & peruagata: cum ut
 paulatim ad Ciceronis, & Fabij lectionem præpa-
 rentur, tum uerò ut stylum exercere possint.

Vt igitur pueris hoc tempore consulamus, ordi-
 nem potius, quem in scholis commoditatis uocant,
 quam naturæ sequemur. Nam ordo naturæ primam
 constituit inuentionem, secundo loco dispositionem
 statuit, nos uerò, quoniam Elocutio habet nonnulla
 puerilia ætate prima deuoranda, & finitima illis,
 quæ nuper pueri in Syntaxi didicerunt ab ea sum-
 memus initium.

Ne uerò ulla calumniandi ansa quibusdam mor-
 rosis alienæ industriæ censoribus relinqueretur, In-
 uentionem argumentorum cum inuentione Rhe-
 torica coniunximus. Clamitant enim isti sine co-
 gnitione Dialecticæ, artem dicendi tractari non
 posse. Ego non inficior, tres illos Aristotelis de
 Rhetorica ad Theodecium libros, non solum Dia-
 lecticæ, sed etiã Philosophiæ utriusque cognitionem
 desiderare: is enim in primo tria explicauit genera

A 2

causa-

causarum, & argumēta nobis ostendit, unde ducere possimus rationes in unoquoque causarum genere; in secundo omnes animi perturbationes, & mores hominum, quacunque aetate, ac fortuna sint, diligentissime pertractavit: in tertio ornamenta orationis, ut tenuissima quaeque sit commodissime persecutus. Hunc igitur, qui Dialectica destitutus legat, omnem operam frustra consumet: nostrae uero institutiones nihil simile exposcunt, quoniam ex Dialecticorum spatijs ea collegimus, quae maximē necessaria uidebantur.

Parergon.

Grammatica sua elegantia, & proprietate uerborum, efficit, ut intelligat auditor:

Dialectica, ut fiat illi fides:

Rhetorica, & concutere affectibus audientem, & audiendi uoluptate tenere suspensum docet.

Quae sint Oratori necessaria,
sic docet Cicero.

... sunt Poetae, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores, ac doctores & legendi, & peruolutandi, & exercitationis causa laudandi, interpretandi, corrigendi, uituperandi, refellendi.

Talem quoque Oratorem exoptat.

Volo hoc Oratori contingat, ut cum auditum sit eum esse dicturum, locus in subsellijs occupetur, compleatur tribunal, gratiosi scribe sint in dando & cedendo loco, corona multiplex, iudex erectus, cum surgit is qui dicturus sit, significetur à corona silentium:

PRAEFATIO.

5

silentium: deinde crebrae assensiones, multae admirationes, risus cum uelit, cum uelit fletus, ut qui haec procul uideat, etiam siquid agatur, nesciat, at placere tamen, & in scena esse Roscium intelligat.

Genera exercitationum, quae Cicero

Oratori praescribit sunt

Audire,

Scribere,

Legere.

Commentari.

Oratori fugienda solitudo.

Ex lib. 2. de Orat.

Habet enim multitudo uim quandam, talem, ut quemadmodum tibicen sine tibijs canere non potest sic Orator nisi multitudine audiente, eloquens esse non possit.

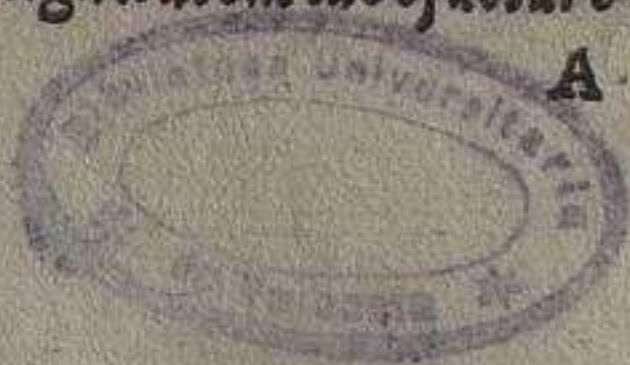
Cap. I. de Elocutionis & Eloquē
tiae dignitate, definitione, &
distributione, &c.

Antea est Orationis eleganter ex-
cultae uis, tantus splendor; ut qui
magis eam auscultes, diligentiusque
eius formam & dignitatem con-
templeris, eò formosior atque au-
gustior appareat: quòd autem à
nonnullis contempta haecenus fuerit, quòd tanta sit
in quibusdam studiosis dicendi inopia, tam miseran-
da infantia, tam pudenda balbuties; nequaquam de-
bet hoc tate rei dignitatem labefactare. Non enim

A 3

ab

*Cur pauci e-
loquentes.
Arrogantia.*

Pertinacia.

*Præcepta
absq; metho-
do & exem-
plis.*

ab ipsa, sed ab alijs hoc malum proficiscitur; ut ego enumeratis causis explicabo. Primam ergo causam esse puto, quòd eloquentes aliquot nostri seculi arrogantes & tumidi, reliquos aut superbe fastidiunt, aut acerbè reprehendunt. Sic olim apud Romanos ^{nam} ^{modicā} perdidit improbitas Archagati Peloponensis Lyfani filij: cuius aduentus initio cunctis mirè gratus fuit; mox in tedium uersus, seuitia, importunitateq; cum exurendi, tum secandi uulnera; carnifex appellatus est. Quare si isti Ciceroniani blandis uerbis alios allicerent, fortasse & breuius & cōmodius quod uolūt assequuti, Romanæ terminos eloquentiæ longissimè protulissent, ac Francisci Philelphi, & Angeli Politiani ineptos flosculos amādassent. Alteram huius mali causam comperio, quadam ex parte omni remediorum genere destitutam, quòd in sola pertinacia huius tanti mali cardo collocetur. Quidam enim primū ante tenētur astricti, quàm quid esset optimum iudicare potuerunt. ^{nam} ^{deinde} ⁱⁿ ^{summissimo} tempore ætatis, aut obsequi amico cuiquam, aut una alicuius, quem primū audierunt, Oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad quamcunque sunt disciplinā quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad saxum adherescunt: & nescio quomodo errare malunt, eamq; sententiam, quam adamauerunt, pugnacissimè defendere, quàm sine pertinacia quid dicatur, exquirere. Postremam, minimeq; contemnendam causam esse censeo quorundam importunas præceptiones. Nam difficultate institutionis tam numeroſe, atque perplexæ

plexæ deterrentur iuuenes, aut eo tēpore quo præcipue alenda ingenia, atq; indulgentia quadam enutrienda sunt, asperiorum tractatu rerum atteruntur. Via profectò desideratur incipientibus plana, & ad ingrediendum, & ad demonstrandum expedita in hac præsertim re, quæ tantum habet difficultatis. Inuētio enim & prudentiæ adiumento comparantur: at qui excultam Orationem absq; præceptore adeptus fuerit, repertus est nemo. Ad hæc, in alijs partibus tantum quærit Orator quid dicat, & quo loco: in elocutione uerò, quonam modo, quod est haud dubiè difficillimum. Auget etiam huius rei difficultatem quòd uarij sint auditores. Lumen uerborum, uolubilitasq; cordis est nonnullis. Alij in sola celeritate eloquentiam constituunt; distincta alios, & interpuncta, interualla, moræ, respirationesq; delectant; quid potest esse tam diuersum? Acute exclamabat ille, disertos se uidisse multos, eloquentem uerò neminem. Nos tamen nequaquam hac difficultate deterremur; sed potius ad rei præclarissimam uicendimur, quandoquidem difficilia quæ pulchra; & Orator, qui partes alias teneat, eloquens appellari non potest, nisi elocutionem adeptus fuerit: ab alijs partibus non inuētor, aut dispositior dicitur; sed ab hac tertia eloquens appellatur: & inde eloquentia nomen sumit. Eloquentia uerò nihil aliud est, nisi copiose loquens sapientia. Quanti etiam momenti sit hæc facultas, hoc declarat; quòd cum ratio & oratio à Deo Opt. Max. nobis cōcessa efficiat, ut brutis

Difficultas
Elocutionis.

Quid sit Elo
quentia.

Oratoris or-
namenta.

Imago Elocutionis

longè antecellamus: sola Eloquentia nos supra cæ-
terorum hominum conditionem attollat. Vnde non
temerè M. Tullius ad eam comparandam optat
Oratori suo acumen Dialecticorum, sententias Phi-
losophorum, uerba prope Poëtarum, memoriam Iu-
risconsultorum, uocem Træcedorum, gestus summo-
rum actorum. Intra uero sanè compacta est ar-
tificio. Nam ea pars qua sustinetur, uim habet in-
credibilè. Dij, ut inquit Aristides, ossa, homines in-
uentionem appellauere. Inuentioni dispositio inhæ-
ret, quam neruos dij uocant. His superinductum est
nimium quoddam quasi tectoriũ, quod illi cutem,
hoc elocutionem dicimus, & quando sine anima ni-
hil moueri sua sponte potest, sine motu autem nihil
uim probamus: accessit ijs, actio, pronũciatioq;,
quasi spiritus quidam uitalis, qui nullo melius po-
tuit uinculo contineri, quàm eo, quam nos memo-
riam, thesaurum, ac promptuarium rerum optima-
rum appellamus. Hæc est eloquentiæ imago, uel à
Mercurio uel à Aristide acutè inuenta; quæ pro-
prie si aliquando in aspectum nostrum uenire pos-
set, & discussa caligine mortalitatis nostræ, sese o-
culis posset offerre, mirabiles sui amores in animis
nostris accenderet. Hinc enim sunt illa à ueteribus
huius tantæ rei contemplatione stupefactis, pronũ-
ciata: Oratio regina rerum & flexamina est, πῆθος
templum habet propè πῆθος. Suadæ medulla in la-
bris Periclis, & Cætegi sessitauisse dicitur. Mercu-
rius Cyllus dictus, quòd sine manu polleat. Hinc Her-
cules Ogmius apud Celtas, claua oleagina, & lin-
gua

qua catenulis uincta mortales trahit. Pericles et Archidamus luctantes pinguntur. Protagoras τὸν ἤτιω λόγον κρατῆ ποιῶν. Sed iam ut ad elocutionem ipsam explicandam accedamus, obseruandum est, cur antiqui Rhetores tertiam hanc partem propriam Orationis esse uoluerint. Ego sanè quanquā multissimam adducere, tamen hoc unum addam; nempe inuenire & disponere ad alios etiam artifices; eleganter autem, & planè, ac Latine, de re qualibet dicere, ad solum Oratorem pertinere. Nam Græci ἐπιήρως ex eo dixerunt, quòd ἔκτισ dictio sit, & Homerus Phœnicem dicit datum Achilli, μύθορ τε ἔκτισ ἔμμενιαι πρὸς κλισίῃ τε ἔργου. Et cum M. Antonius dicebat, se disertos uidisse multos, eloquētem uerò neminem: Sic intelligebat, diserto satis est dicere, quæ oporteat: ornate ac mirifice, proprium est eloquentis.

Elocutio est orationis exornandæ ratio. Huius partes sunt, Elegantia, dignitas, Compositio.

Cap. 2. de Elegantia.

Elegantia est Orationis uirtus, quæ facit ut uerbum quodque uerbum purè, aperteq; dici uideatur.

Elegantia Grammaticorum est; constat autem Latinitate, & perspicuitate. Marius Victorinus Latinitatem esse ait, obseruationem incorruptè loquendi, secundum Romanam linguam. Eam assequimur, si uocabula sint Latina, nempe ex Cicerone, Casare, Virgilio, & Terentio desumpta. Vitiatur uerò Latinitas.

A 5

Bar-

Cur Elocutio propria Rhetoris.

Disertus. loquens.

ymologia
 & historia
 barbarismi
 habes apud
 Ioannem Pi-
 cardum. lib.
 5. 702.
 de Prisca
 Celtopodia.
 Est impar et
 antoüeniens
 partium ora-
 tionis con-
 sitio, ab a-
 imparilita-
 & striblig.
 dicitur.

Barbarismo, Barbaralexi, & Solæcismo.
 De sententia omnium eruditorum Barbaro opo-
 ponitur Latinitas; quæ constat regula, analogia, au-
 thoritate, & consuetudine.

Barbarismus fit detractioe literæ; ut lutus pro
 luctus: additione, ut cassus pro casus: immutatione,
 ut ouctum pro oucyrum: transmutatione, ut Hie-
 rominus pro Hieronymus: aut accentu, confuto, re-
 futo media breui; cum tamē longa sit apud eruditos.

Barbaralexis est, si dicas bladum, birretum, pi-
 tancia, locumtenens.

Solæcismus est, quando uoces Latine & elegan-
 tes sunt; sed substantiui & appositi concordia, uel
 genere, uel numero, uel casu perturbatur; aut quæ
 sequuntur cum superioribus non coherent: ut in
 simplicibus uerbis quod non est Latinum; sic in cō-
 iunctis quod non est consequens, uituperandum est.

Perpicuitas est, quando uerba propria apte in
 Oratione coniunguntur. Vitiari autem solet Acy-
 rologia. Ambilogia, Eclipsi, Macrologia, Brachy-
 logia, Hyperbatu, Synchysi, Pleonasmu, Perissolo-
 gia, Tautologia, Tapinosi, Cacephato, Æschrolo-
 gia, Aschematismo, Omeologia, Pichilogia, Sorais-
 mo. Hæc à Donato & alijs Grammaticis explican-
 tur: nunc de eadem elegantia & Grammaticorum
 & Oratorum more differemus.

¶ Canones aliquot de Elegantia.

Elegantia sita est in uerbis simplicibus, aut con-
 iunctis: simplicia aut sunt natia, aut reperta.
 Natia

Natiua sunt cum ipsis rebus nata: ut scamnum, fenestra. Reperta uero, aut modificata sunt necessitatis, aut uenustatis cause inuenta: ut uertex montis, pes lecti; de quibus agemus in Tropis.

Natiua illa deligenda, quæ non sint sordida, ob- Canon. I.
scœna, inusitata, agrestia. barbara, Græca.

Scholion.

Sordida uocatur, quæ rei propositæ dignitatem non satis exprimunt, ut congerro, id est, amicus: uel quæ à sordidis rebus sumuntur, ut cacare, uomere, pediculus, pulex. Fabius sordida uocat sarracum, pusio, ruscio: at ego humilia uoco. Nec sordidis unquam in oratione erudita locus, ait Quintilianus.

Inusitata sunt prisca, ætusta, et ab usu quotidiani sermonis iam diu intermissa: ut, opulescere, enriquecerse: pauperare, hazer pobre: paucie pocas vezes: latibulare, estar escõdido: obstrigilare, estoruar: passus senex, viejo arrugado. Quam sint fugienda inusitata de sententiâ *Calpurnii* dicitur Gellius. lib. I. cap. 10. Deinde quam sint noxia, declarat epistola Iurisconsulti in hunc modum: Pegasus tuus, qui me tollit succusit, apud Campanæ peluis Coppam erit, inde petito phoretumq; ex eo die præcido historiam: habes apud Andream Alciatum in libro de Vorborum significatione. Fugienda etiam Poëtica, ut antigerio, en grande manera; cluere, pelear; uitulantes, regozijados; apluda, saluado; cinctutis, ceñidos; interduatim, à las vezes. Lege Dictionarium prisca

Guadamaciles, coria auro picta, quibus parietes uestiuntur.

Organos de yglesia, organa musica, que folli-
bus appositis inspirantur, imparibus tibijs quasi fi-
stule in speciem coniunctæ: aliter: organa inflantur
folliibus, unde multis meatibus, quasi cicutis im-
bus uox erumpit, concentumq; efficit.

Iuego de cañas, in hunc modum expressit Pau-
lus Iouius. Eius nunciij letitiam celebrare insignes
Hispaniæ reguli, magnificētissimo apparatu, arteq;
mirabili, ad equestris pugne simulachrum, Mauro-
rum iaculatorum cultu, in scuta passim coniectis
arundinibus decurrentes. Los grandes de Casti-
lla jugaron à cañas quando nascio el Principe.
Ludicra hastatorum certamina. Las justas y tor-
neos.

Græca Latinis immiscere interdum licet. Si quid
occultare uolumus; si nostris uenustiora, sunt belle
nica; si scriptoris Græci uerba recitamus, si nostra
desunt; aliàs non minus fugienda.

intelligēs Cicero epistola. 15. lib. 13. ad familiares, ad-
didit in fine commendationis, Genere nouo sum lit-
terarum ad te usus, &c. uocauit genus nouum, ob
interpositos Græcos uersus, ut intelligeres non uul-
garem esse commendationem. Si id fecit Cicero in
epistola ad Iulium Cæsarem, ubi sunt, qui Palmyre-
num tam acerbè reprehendunt, quòd in orationi-
bus quas habuit coram Doctoribus Academiæ Va-
lentinæ, uel ad fidem faciendam, uel ad excitandos
adolescentes, Homerum, Theocritum, Pindarum,

Lyco-

Βαδύλα
nauit Cice
ro ad Atti-
cum, quàm
tem dicere.

4 DE ELOCUTIONE
Lycophronem, Platonem, Galenum & similes grae-
ce loquentes proponimus?

Canon. 2.

Deinde si uerba sunt humilia, ea grandia effi-
cies per Synonymiam: ut

amor, aqua, lapis:
charitas, unda, saxum.

Per comparisonem, ut acer, acerrimus.

Per Metaphoram, cupiditas, ardor.

Per Auxesim, pauper, nudus,

amor, ignis,
ignarus, cecus.

Cap. 3. de Elegantia in ver- bis coniunctis.

PArata iam materia, delectis ad aedificium lapi-
dibus, sequitur structura, in qua laborandum
est, ne partes perperam coniungantur: hos igitur

Canon. 3.

Non quæuis dictio uerbo iungi potest, quatum-
uis eam Grammaticorum canones admittat. Nam
ago, agis, accusandi casum efflagitat; at non dices,
agere uerba, sed facere uerba.

Canon. 4.

Memineris etiam, interdum uoce non in loco po-
sita uitiari orationem: ut quid sibi uult hic homo?
elegantè dicitur: quid sibi uult hic mortalis, ineptè.

Canon. 5.

Barbarica phrasi omnem peruerteres latinitatè, si
linguam latinam ad idioma uernaculum detorqueas:
ut Dezia que era necedad aguardar que el nu-
mero

mero de los enemigos creciesse: sic vulgus ad pedem litteræ conuertit: Dicebat magnam esse insaniam expectare, ut numerus hostium cresceret. At quanto commodius & suavius in hunc modum effertur. Expectare uerò dum hostium copiæ augerentur, summæ dementiæ esse: dicabat. Hanc etiam tibi exhibebunt Bartholomæi Ricciij apparatus latini sermonis: Adrianus Cardinalis de lingua Latina: Guillelmi Insulani, Cornelij Croci, Nicolai Liburni Compendiosa elocutio, Spechio de la lingua latina de Andrea Gryphone, Thesaurus Ciceronis, per Carolum Stephanum: & Apparatus uerborum linguæ latinæ Ciceronianus, in. 4. Argentorati. 1551.

Paratur etiam elegantia præsidio epitheti, de quo lege librum nostrum de Ratione declamandi, numero. 21. qui in margine tibi notatus occurret. Adferet quoque permultum utilitatis, si legas Cõuertendi rationem, quam tradit Cælius Secundus in epistolis selectis, pag. 128.

Est etiam elegantia in connectendis dictionibus, quare ne sis molestus auditori, usurpabis has uoces:

Præterea, deinde, mox, porrò,
Cæterum, adhæc, adde his,
Accedit ad hoc, hûc accedit,
Hûc pertinet, huic confine est,
huic proximum est, iam uerò,
Quid quod, postremò, tandem,
Denique, ad extremum, hæc aliàs.

illud

id est, tarda, & stolidæ.

A stirpibus, flos ætatis.

Ab animalibus, ut latrant Oratores.

Ex sensibus, ut nummum olfecit.

Ex hominum artibus; ut orationem polire, usuram temporis officio sarcire, stylum limare.

Cæterum illæ Metaphoræ laudabiles sunt, quæ ratione sumptæ, ad sensus admouentur; præcipuè autem oculorum, qui est acerrimus: unde Verrin. 7. inflammatus scelere in forum uenit; ardebant oculi, totoq; ex ore crudelitas emicabat.

Vitiat Metaphoram dissimilitudo: ut celi ingentes fornices: nihil enim admodum simile est inter fornices, & sphaeram celestem. 2. Si longè simile duratum sit: ut Syrtis patrimonij. melius est scopulus patrimonij; facilius enim mentis oculi feruntur ad ea quæ uisa, quàm ad ea quæ audita sunt. 3. Obscœnitatis, ut castrata morte Camilli Respublica. 4. Si maior sit translatio, quàm res postulet; ut ipeestas commessationis. 5. Si Metaphora Taninolim sunit, ut uerruca pro monte; nisi de inuirtia per Hyperbolem paruulum hominem formicam dixeris. 6. Si nimis dura & insolens sit, ut sputatilica crimina. Aliquando Metaphoram aliqui fugiendam usurpamus, addita hac uoce, ut ita dicam: aut per Catachresin; ut parricida pro interfectore. Si multiplicari & continuari Metaphoram uideas, Allegoriã uocabis: si Allegoria sit obscurior, Ænigma dicitur: si excessum significationis in uerbo uideas, Hyperbolem appellabis.

Catachresis,
Allegoria,
Ænigma,
Hyperbole,

B

2 Ironia

Tropos Ora-
dionis vocant
multi.

Allegoria,

Aenigma.

Paraniam,

Sa

Asusimam.

Micteris-

mum.

Antiphra-

sim.

Charientis-

mum.

Ironiam.

Pallida

habent H

vallagē, n

re cum ora-

tio inuersa

vice profer-

ingitibus au-

2 Ironia est tropi forma, ex dissentaneo dissente-
neum significans. Latine illusio & dissimulatio uo-
catur, quoniam aliud dicit, & aliud intelligi uult:
solet autem & pronunciatione, & rei quae pronun-
ciatur naturam cognosci: ut credamus hoc, Sextum
Nenium, cuius caput oppugnat, eius auribus pe-
percisse. Huic affinis est Paralypsis, seu Apopha-
sis; de qua mox agemus.

3 Synecdoche est, cum ex parte totum, aut ex to-
to pars significatur. Latine Intellectio, uel cōceptio
dicitur. Ex parte totum intelligitur, cum membrum
pro re integra ponitur; ut tectum pro domo; mucro
pro gladio: aut cum individuum pro genere poni-
tur, ut Curius pro homine frugi. Totum etiam pro
parte dicitur, quando totum integrum pro membro
positum est, ut Xanthum bibissent, id est, partem
aliquam Xanthi fluminis; aut genus pro specie, uel
species pro individuo; ut Orator, id est Cicero: Poë-
ta, id est, Virgilius. Aliter Antonomasia uocatur.

seu Hypallage est, cum ex causis
effecta, uel ex effectis adiuncta, contrarie signifi-
cantur, quod fit quatuor modis. Primo, cum inuen-
torem, & auctorem rerum pro rebus ipsis ponimus;
ut Cererem pro pane, Martem pro bello, Vulcanum
pro igne, Liuium pro historia Liuij, Terentium pro
Comædijs Terentij. Deinde, cum ex effectis causae
significantur: ut pallida mors, caeca spes, pallentes
habitant morbi, tristis quae senectus. Pallidos homines
efficit mors; at pallida non est: cecos & ignaros spes;
at caeca non est. sic morbi, & senectus. Mox, conti-

uens

uens pro re contenta; ut bene morata ciuitas, id est, bene morati ciues. Testis est Hispania, id est, Hispani. Aut possessor pro re possessa sumitur; ut proximus ardet Vcalegō, id est, Vcalegonis domus. Tandem, cum ex adiunctis res subiectas intelligimus, ut cum uirtutum nomina pro uiris bonis; & rum pro malis; & multarū aliarum rerum pro personis, quibus adiuncta sunt, usurpantur: ut auaritia pro auaro, crudelitas pro crudeli. Si Metonymia geminatur, & gradatim itur ad id, quod ostendimus, id est, ab effectu ad causam, Metalepsis dicitur: ut post aliquot aristas, id est, annos: nam ariste aestates, aestates annos indicant. Speluncis abdidit atris, nam atras nigras intelligit, ex nigris obscuras, ac demum in præceps profundas. Sed in soluta oratione, quam alij pro sam, alij prorsam uocāt, Cererem pro pane, Bacchum pro uino, aristas pro annis non admodum eleganter usurpabis. Huc Onomatopœiam, & Periphrasim reuocare solent multi: sed cur ego non probem, paullo post indicat

Cap. 5. de Figura, & coloribus Rhetoricis.

Nondum satis constitui, molestiæne plus, aut uoluptatis attulerit mihi ueterū in colligendis figuris industria. Illi dum nullam prætermittere uolunt, easdem uarijs locis repetunt, & inculcant; alij nimia breuitate necessarias interdum omittunt. Age tentemus & nos quid possimus in re tam uaria præstare. Sed ante omnia, quoniam uulgus colo-

DE ELOCUTIONE

res & figuras easdem esse putat, nos discrimen breuissimè commonstremus.

Lege. cap. 7.
figura 53.

Color Rhetoricus non est Orationis, aut uerborum ornamentum: sed prætextus quidam, quo res conficitur uerisimilis; ut pro Rege Deiotaro: Cum in eadem Luceium uenisses. & domum Regis hospitii tui diuertisses. &c. Colores igitur proprie sunt loci uerisimiles & probabiles. Sic Iuuenalis: Dic Quintiliane colorem. De quo etiam Horatius intellexit, cum ait: Aut uerum sequere, aut uerisimilia finge.

Figura est elocutio, qua Oratio à recta & simplici consuetudine mutatur: Greci uocant habitum $\chi\acute{\iota}\mu\alpha$, & gestum quendam Orationis à cōmuni ratione dicendi remotum. Quoniam hæc ornamenta in hominum imperitorum populari sermone rariùs utent. Est autem duplex $\lambda\acute{\epsilon}\xi\omega\varsigma$, & $\delta\iota\alpha\upsilon\sigma\iota\alpha\varsigma$, id est, uerborum, & sententiarum. Figure uerborum sunt quæ sequuntur.

Polilogia,
Eumeryph-
sis, Anadi-
plo, &c.

quando uox aliqua continenter iteratur: ut crux, crux inquam, infelici & misero. Item occidi, occidi, non Spurium Melium. Interdum coniunctio aliqua, aut parentthesis interponitur: ut uiuis, & uiuis, non ad deponendam, sed confirmandam audaciam.

6 Anadiplosis Poëtarum est, cum illi in fine præcedentis, & initio sequentis uersus eandem uocem repetunt, ut. 6. Æneid.

Deiphobum uidi lacerum crudeliter ora
Ora manusq; ambas.

7 Anapho

- 7 Anaphora, seu relatio est, quando eadem uox auditur in principijs uel incisorum, uel membroꝝ, uel periodorum: ut non uiam? non scelus? non latrocinium? *Epibole, Re-
petitio, Epa-
na.*
- 8 Epistrophe est, quando eadem dictio in eosdem extremos fines conuertitur, ut, Quare cum ego legem de ambitu tulerim, ex Senatuscōsilio tulerim, saluis auspicijs tulerim, tu eam esse legem nō putes? *Conuersio,
Antiphras-
is.*
- 9 Quando Anaphora & Epistrophe coniunguntur, fit Symploce: ut, Quis legem tulit? Nullus. Quis maiorem populi partem suffragijs priuauit? Nullus. Quis comitijs præsuit? idem Nullus. *Complexio,
et Symploce.*
- 10 Epanalepsis est, quando eadem uox in principio & fine eiusdem periodi sentitur; ut Multi & graues dolores inuenti parentibus, & propinquis multi. Et *Aeneid. l. Multa super Priamo rogitans,
super Hectore multa.* *Multa ver-
ba repetuntur,
ut Priamum
dolore eade-
m. lib. 8.
Iartialis.*
- 11 Epanodos, regressio est, quando eadem uox in principio & medio, uel medio & clausula resonat: ut gratiā qui refert, habet; & qui habet, in eo quod habet refert. *Conduplica-
tio, Replica-
tio, Ploce.*
- Item quia res indigna sit, ideo turpem existimationem sequi; & quia turpis existimatio sequatur, ideo rem indignam non uendicari.
- 12 Interdum figura est in uerborum similibus cōclusionone, & uocatur Paranomastia: ut hic non est Tullius, sed Tollius; nō Orator, sed arator. Amans, amens; uerba, uerbera; fames, fama. *Adnomina-
tio, Agno-
minatio,
Pronomastia,
Antanastasis.*
- 13 Quando casus mutatur, & syllabarum similitudo retinetur, Polyptoton dicitur: ut quæ didisce-

tam tractare; quibusq; me assuescebam, & quorū
eram avidissimus, nunc omnia neglexi. Vides Polyp
toton, que, quibus, quorum. In uerbis quemadmodū
in nominibus occurrit: ut Phyllis amat Corilos il
las dum Phyllis amabit. Æclo. 5.

Commota
tio si immo
dica est, pe
viergia dici
potest.

14 Expolitio Synonymiæ, siue interpretatio,
ūm eadem iteratur sententia, uerbis per figuram
aliquam, aut uariandi rationem cōmutatis: ut Cic.
Hic tu qua letitia perfrueris? quibus gaudijs exulta
bis? quanta in uoluptate bacchabere? Utinur ferē
hac figura, quoties uno modo non satis uidemur di
gnitatem, aut magnitudinem rei demonstrare; atq;
ideō ornatē, atq; amplificandæ rei gratia idem pror
sus mutatis subinde uerbis, uelut plura ingerimus.
Necesse est enim eius qui audit uehemēter animum
commoueri, quum grauitas prioris dicti renouatur
interpretatione uerborum.

πλεον
α Georgio
- Scythia
- παρ
uocatur, ab
αλυσ
π. ια.

15 Antistasis, copulatio, est ubi idem uerbum, ue
nomen bis continuo positum, diuersa significat: aut
idem uerbum repetitur in contrario sensu. Ut sed ta

Memmius erat Memmius, id est,
sui similis erat: nam in priore, persona; in posterio
re qualitas animi significatur. Itē; Una salus uictus
nullam sperare salutē. Itē; Talis erit mater, si modō
mater erit, pro si maternū erga filiū animū geret.
Simia semper est simia, etsi aurea gestet insignia.

Articulus.
Dialyton.
Dissolutum.
Brachilogia

16 Asyndeton est, cum multa sine coniunctione
proferuntur. Hæc figura coniunctionibus sublatis
continuat orationis partes, & hoc ipso facit ad ser
monis acrimoniam, quod uelut impetu quodam fer
tur.

eur. Terent. Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem. Hic si addas coniunctionē, perierit impetus ille, & quasi ardor Orationis, ut si dicas: Ceteros ruerem, & agerem, & raperem.

Cap. 6.

Figurae sententiarum.

DVplex est sententiarum figura; nam aut figuratur Orationis habitus quasi uestitus, uel affectus; aut ipsius corpus augetur. Prioris generis, cum uelut motus Orationi additur. Hæ sunt species.

18 Interrogatio, ἰρωτικῆ, est ubi exacerband aliquid interrogamus, & augemus eius inuidiam, ut, fuistine in illo loco? dixistine hæc ita gesta es? renunciaistine ea quibus decepti sumus? Hæc enim sine interrogatione minus inuidiose proferuntur, ut hic fuit illo in loco, & ita esse gesta dixit, & falsa renunciando nos decepit.

19 Pysma, quesitum, fit quoque interrogatione; sed superiori una uoce tantum responderi potest; Pysmati uero occurri non nisi, *ἰρωτικῆς ποιεῖται*. qua ratione bellum geremus? quæ auxilia nobis parata erunt? quis eris, qui subuenire uolet, cum tamē acerbè socios tractauerimus?

20 Epitrochasmus dicitur, ubi multa terribiliter interrogamus: ut Quis tu homo es? Quid tibi uis? Quid cū illa tibi rei est? Pro Rabirio: An pietas tua maior, quàm Gracchi? an animus? an consilium? an opes? an auctoritas? an eloquentia?

Interrogamus nonnunquam causa

B 4

Instans

Figura sententiarum partim inter ambliosectiues, partim inter argumenta ita recensentur. Ornamenta ergo & exortati ues docentur, cum ornandi causa adhibentur: argumenta probant.

Acceleratio, uel summaria collectio.

in, lana. ut; Quousq; tandem abutere Catilina. &c.
 Miserationis: ut Heu quæ me tellus, quæ me nunc
 æquora possunt accipere? 2. Æneid.

Admirationis: ut Dij boni, quid illic hominum li-
 tigant?

Acrius imperandi: ut Non arma expedient, totaq;
 urbes sequentur?

21 Aganactisis, seu indignatio est; cum interroga-
 tes pronuntiatione ipsa indignationem ostēdimus:
 ut Et quisquam numen Iunonis adoret prætere a?

22 Exclamatio ἐπιφωνήσις est, ut ô tempora, ô mo-
 res. neq; ibi solum exclamatio est, ubi auditur ô, sed
 quoties impotens affectus erumpit; ibi demum ex-
 imatio est, ut Me miserum.

ἀπειρ, execratio Oratoria, ut ô scelus? ô porten-
 tum in ultimas terras exportandum?

23 Aporia, Diaporisis, dubitatio est, quando du-
 rare nos significamus, uel unde sumamus exordiū,
 propter rerum multitudinem, uel quid potissimum
 agamus dolore aliquo affecti: ut eloquar, an sileam?

24 ἀνακρίσις est, cum alijs quædã
 deliberatio & consultatio: nam ut in Aporia dubi-
 tamus apud nos metipsos, & quasi nobiscum agi-
 mus, hinc cum alijs rationem inimus: ut Tu denique
 Labiene quid faceres tali in re, ac tempore? &c.

Prolepsis.

Anthypo-
 phora, seu
 Antisago-
 gi à Geor-
 gio Acan-
 io vocatur.

26 Subiectio, est argumentatio, in qua querimus,
 quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. De-
 inde per singulas interrogationes propè subycimus
 rationes, quibus id quod dictum est, nō ita esse osten-
 dimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste ex tenui,

tam

tam pecuniosus sit factus? Patrimoniū amplum relictum est? At patris bona uenierūt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exheredatus est. Ex mercatura, quam agere constituit, questum maximū consecutus est? At ex ea re, quæ habere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationibus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde nō oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio & inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio est: quatenus ornata conficitur Orationem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludendum adhibetur, cum nō minus habeat dignitatis hoc modo: Quid faciam miser? taceam? instigem? purgem me? laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio, à qua non multum differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis.

27 Apophasis est, cum quasi alio interrogante nobis ipsi respondemus, & rationem reddimus. Cicer. Si quis furem occiderit, iniuria occidit, an amorem? quia ius constitutum nullum est. Quia si celo defenderit? non iniuria. Quid ita? quia constitutum est.

Expeditio.

28 Oxymoron, est sententia ex periculo petita, hoc est, ita acutè & affectatè enunciata, ut fatua uideatur. ut. 7. Æneid. Num capti potuere capi? Cicer. Hypomone. Cero in Bruto, uel de Clar. Eloquentia obmutuit.

29 Sustentatio est, cum res magna dicitur, & modo maior, modo minor subijcitur, quam erat expectata. Teren. Heaut. In me quiduis harum rerum

B 5 conue

conuenit, quæ sunt dicta in stultum; caudex, stipes, asinus, plumbeus. In illum nil potest: nam exuperat eius stultitia hæc omnia.

Occupatio.

30 Paralipsis præteritio est, cum simulamus nos aliquid relinquere, aut omittere id, quod maximè tunc obijcimus: uel cum in transcurso dicimus id, quod nos negamus uelle dicere, ut: Nolim dicere quàm turpiter antea gesseris magistratum. Tale est, uertit Homerum, ne dicam peruertit.

31 Apostrophe, Auersio, est cum mutatur subito in Oratione persona, uelut alterius compellandi causa: nimirum cum seruet Oratio. Sic Cicero à Cæsare Orationem flexit: Quid enim tuus ille Tubero in acie Pharsilica. &c.

32 Epitrope, Permissio simplex non uocatur figura, sed quoties habet uel exprobrationem, aut dissimulationem, aut asseuerationem, aut fiduciam, tum demum figura est. Teret. Quid isthuc? tibi si isthuc placeat, profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.

22 Synchorisis, Concessio, est propositæ rei approbatio. nimirum superior est in factis, hæc in dictis: ut, Sit sacrilegus, sit fur, at est bonus Imperator.

34 Parrhisia, seu Licentia, est cum simulatione libertatis, aut nostræ, aut aliorum errata ita reprehendimus, ut figuratè interdum adulemur. Pro Ligari. Suscepto bello Cæsar, gesto etiã. Lege Fabium.

Alij sic describunt: Parrhisia est, quæ præferat audaciam dicendi, quod periculosum dictu uidebatur: ut pro Sylla: Adeste omnes animis.

35 Deesis, Obsecratio, Deprecatio, est cum potestas,

stas.

ponuntur contraria. Fit uerò aut uerbis inter se pugnantibus, aut sententijs contrarijs: In fuga fœda mors; in uictoria, gloriosa.

42 Syniciosis, Communicatio, cum duæ res contrarie coniunguntur: ut Labor est etiam ipsa uoluptas: Tam deest auaro quod habet, quàm quod non habet.

43 Epanorthosis, *ἐπιρροή*, Correctio, tollit quod dictum est, & pro eo quod magis uidetur idoneum, reponit. Quas ille leges, si modò leges nominandæ sunt, ac non faces urbis.

Anteoccurrit

44 Prodiorthosis, Aphorismos. Si quid insuaue auditoribus, aut nobis odiosum dicturi sumus, præuenit, & corrigit. Dehinc postulo, siue æquum est, oro Daue. Aphorismus corrigit uim sententiæ; ut docet Iulius Rufinianus.

45 Apodioxis, Reiectio est, cum aliquid ab aduersario allatum eludimus: ut hac de re quid attinet dicere? Erit aliàs opportunior dicendi locus.

46 Procatasceus, Occupatio, est tacite obiectionum reuocatio: aut præceptionem & anticipationem uocant: ut Neque me Argolica de gente negabo, &c.

47 Procatasceue, seu preparatio, quæ à Rufiniano adfertur, mihi eadem cum insinuatione uideatur: nempe cum rei, de qua sumus acturi, colorem pretendimus, ut Anna soror, &c.

ἀντιμαρτυρία 48 Paromologia, Confessio, est cum quædam largimur aduersario, ut reliqua magis exaggerari possint. Pro Rabirio: At fuit cū Saturnino u. p. f. & f. f. u. p. f. & f. f. n. d. r.

si uocant alij: sed differunt inter

- 49 Paradiastole est, cum ita aliquid conceditur, ut uicinum quiddam detrahi possit: ut ueritas laborare potest, opprimi non potest. Est etiam cum similes res discernuntur contrarijs redditis: ut Triste lupus stabulis, m. f. imbres. a. u. n. A. i. *Je: ut ait Melchælus Toxata in Philip. Ciceronis. 7.*
- 50 Chleuasmus, Permutatio, Ironia, idem sunt: de quibus supra uerba fecimus.
- 51 Transitio, est quæ monet, quid dictum sit, & quid restet. facit autem ad docilitatem. *Metastasis.*
- 52 Aetiologia est, cum causam ostendimus. Diæceologia est, cum aliquam officij rationem, aut excusationem adhibemus. Prosapodosis est, cum pluribus propositis sua cuique ratio subiicitur.
- 53 Color, est simulata, & obliqua defensio alicuius suspectæ causæ, uel perperam facti. Sic Fabiu monet, dandum esse deformibus colorem, hoc est, causam facti speciosam exquirendam. Pro leg. Manil. Ut initia illa gestarum rerum m. a. p. n. f. & paullo post: Noster exercitus etsi u. e. Tigrans, & c.
- 54 Epexigisis est, quæ quod diximus declarat: ut huiusmodi diem expectans M. Antoni perierat, & c. Philipp. 3. lege ibi Calij secundi scholia.
- 55 Amplificatio, incrementum est, quoties gradibus aliquot peruenitur, non modò ad summum, sed interim quodammodo supra summum. Huius exemplum est apud M. Tul. in quinta in Verrem actione: Facinus est uincere ciuem Romanum, scelus uerberare, parricidium necare, quid dicam in crucem tollere? Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Ad hoc genus pertinet & illud *In incremento uelut per gradus, in cõgerie uelut aceruo crescit oratio: &*

*Cicerone am-
plificatio
gradatim a-
scendens di-
citur, in Par-
titionibus ad
filium: à
amplificatio
per incremē-
tum.*

lud, cum congestis ordine quodam circumstantijs in
contextu & cursu semper aliquid priore maius in-
sequitur. Huius exemplum est in 2. Cicer. Philip. de
uomitu Antonij: ô rem non uisu modò scædam, sed
etiam auditu. Si inter canam in tuis immanibus il-
lis poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe duce-
ret? In cætu uerò populi Romani negotium publi-
cum gerens, Magister equitum, cui ruclare turpe
esset, is frustis esculentis, uinum redolentibus gre-
mium suum, & totum tribunal impleuit. Hic singu-
le uoces incrementum habent. Etenim per se defor-
me fuerat, uel non in cætu uomere: in cætu etiam
non populi, etiam non Romani, uel si nullum nego-
tium gereret, uel si non publicum, uel si non Magi-
ster equitum. Hæc si quis diuidat, aut circa singu-
los gradus iminoretur, augebit quidem Orationis
copiam, tamen minùs efficaciter amplificabit.

*Comparatio
est cū à ma-
ioribus exag-
gerata capi-
tur de mino-
rib. exagge-
rãdis. i. cū mi-
nora maio-
rib. compa-
ram. uel præ-
ferimus non
argumentã-
di, sed ornã-
di causã.*

Huic contraria est Comparatio. Nam ut incre-
mento ad superiora tenditur, ita Comparatio à mi-
noribus incrementum petit. Fit autem Comparatio
collatione. Fisione, quã
uocãt; ut in prima parte exempli, quod mo-
dò retulimus ex Cicerone. Fingit enim hoc inter ca-
nam accidisse priuato. Eiusdem est illud in Catilin.
Serui mehercule mei si me isto pacto metuerent, à
minore, & pauci serui comparantur uniuersis cia-
uibus; nō liberis; herus Catilina, qui ciuium suorum
non erat dominus, postremò ciuitati domus. ut te
metuunt omnes tui, domum meam relinquendam
putarem. Collatione exempli, quoties proposito.
uelut

uelut simili exemplo efficitur, ut id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam uideatur, uelut Cicero pro Cluentio, cum exposuisset Milefiam quandam à secundis heredibus pro abortu pecuniam accepisse; Quanto est, inquit, Oppianicus, in eadem iniuria maiori supplicio dignus? Si quidem illa cum suo corpori uim attulisset, seipsam cruciavit. Hic autem idem illud efficit per alieni corporis cruciatum. In hoc genere non solum tota totis, sed etiam partes partibus comparantur: sicut hoc loco pro Milone: At uero uir amplissimus Scipio, Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem Rempub. priuatus interfecit: Catilinam orbem terræ cæde atque incendio uastare cupientem, nos Consules perferemus? Hic et Catilina Graccho, et status Reipub. orbi terrarum, et mediocriter labefactatio cædi, et incendijs, et uastationi, et priuatus Consulibus comparatur. Quæ si quis dilatare uelit, plenos per singula locos habeat.

Amplificamus et ratiocinationem cum aliud efficit, et aliud augetur: cum amplificamus uocatur ab aliquo signo sumpta, uel circumstantia maiore, quæ fidem prope excedat, ut. 3. Æneid. Polyphemus magnitudo sic depingitur.

Trunca manus pinum

Densitas capillorum exprimitur ab Ouidio, cum non pectinibus, sed rastris capillos pectere indicauit. Aliquando deprimimus, ut attollantur quæ sequuntur. Fab. lib. 8. cap. 4. Sic Hegio apud Terent. de puella uitiata. Nam hoc ferendum aliquo modo est

et p. n. u. a. hoc extenuat, deinde amplificat. Æschiani uitia, quæ sequuntur: Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate tantum uini in Hippie nuptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in populi Romani conspectu uomere postridie. Colligitur enim quantum uini biberit Antonius, quod illa totius corporis gladiatoria firmitas non quiuert ferre, et concoquere. Ad hanc formam referendum est quoties res atrocissimas quasque in summam ipsi extulimus inuidiam eleuamus consulto, quò grauiora uideantur, quæ sequutura sunt.

Quod genus est illud Ciceronis: Leuia sunt hæc in hoc reo. Metu uirgarum Nauarchus nobilissimæ ciuitatis pretio redemit. Humanum est, atrocissimum quiddam expectetur necesse est, cui hæc, quæ sunt atrocia, comparata, humana atque usitata uideantur.

Amplificamus et congerie uerborum, ac sententiarum idem significantium; quæ ratio finitima est figuræ συνάφαις, de qua mox dicemus. Idem fit interim omnibus altius atque altius insurgentibus: ut in hoc exemplo. Aderat ianitor carceris, carnifex Prætoris, mors, terrorque sociorum, et ciuium Romanorum licitor Sextius.

Amplificamus etiam quasi correctione quadam; ut Cicero in Verrem: Non enim furem, sed raptorem; non adulterum, sed expugnatorem pudicitie; non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque; non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium, sociorumque in uestrum iudicium adduximus. Totidem autem sunt minuendi modi, quot sunt amplificandi.

56 Extenuatio, Miosis, Tapinosis, cum attigi, jedicimus qui colaphum infregit; seuerum, qui crudelis sit. Huic Leptotes subiicitur; qua aliquid arrogantiae uitandae causa extenuamus, ut, Si quid est in me ingenij Iudices, quod sentio quam sit exiguum.

57 Gnome, uel sententia, dictio est ad mores, uel res communes pertinens: ut necesse est multos timeat, quem multi timent. Huc Proverbia spectant, & Enthymemata, hoc est, sententiae ex contrarijs: ut, Obsequium amicos, ueritas odium parit. Nam hic Enthymema non est species argumentationis Dialecticae.

58 Epiphonema est exclamatio, quae ad finem rei narratae adhibetur: ut; Tanta molis erat Romanam condere gentem.

59 Noema, est sententiosum scomma detortum in personam aliquam, cuius mores & ineptiae notentur: ut; Athenienses litteris, uerbisq; bellum aduersus Philippum gerebant, id est, habebant imbellem loquacitatem.

60 Merismus & Distributio idem sunt: de quibus egimus in Inuentione.

61 Frequetatio, est cum res in tota causa dissepse coguntur unum in locum quod grauior, aut acrior, aut criminiosior sit Oratio: ut; A quo tandem abest iste uitio? Quid est Iudices cur uelit eum liberare? Suae pudicitiae proditor est, insidiator alienae, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius in parentes, ingratus in amicos, infestus in cognatos, in superiores contumax, in aequos & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, deniq; in omnibus intolerabilis.

Est n...

de vita, quae
aut quid sit,
aut quid esse
oporteat, in
uiter
of ndit.

συναρπασ-
μός ab An-
cathio dicitur.

C

62 Empha

62 *Emphasis* est, cum plus cogitationi relinquatur, quam uerbis exprimitur. Huius duae sunt species. Lege Quintilianum.

63 *Auxesis* est, cum uerbo grauiore, quam pro re utimur, atrociusque proprii loco substituimus: ut latro pro improbo; asinus pro stolido; scelus pro errore, aut errato; mutus pro eo qui nihil respondet.

Elegans Auxesis est illa apud Lucanum:

Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.

Volebat indicare magnam Italiae solitudinem, dixit: non peregrinus, sed habitator; non frequens, sed rarus; non deambulat, sed errat; non in uinculis, sed in urbibus antiquis, quae solent esse propter diuturnitatem celebriores quam nouae.

2. 10. 30

64 *Liptote*, cum minus dicitur, & plus intelligitur: ut Hoc ab homine minimè stulto audiui. Item, Munera nec sperno, id est, libenter accipio.

En dia dyo.

65 *Endiadys* est, cum duo in unum contrahuntur: ut, Pateris libamus & auro, id est, pateris aureis.

De Compositione, tertia Elocutionis parte.

Compositio est uerborum concinna, & numerosa constructio, qua leuis & equabilis, suisque modulis perpolitata fluat Oratio. Paratur autem haec suauitas compositionis numero, coagmentatione, concinnitate, & certa periodi mensura.

Numeri definitio.

Numerus est Orationis apta modulatio, ex intervallo-
rum breuium, longiorumque uarietate. Inter-
ualla uoco tempora syllabarum, & spatia quae in
efferendis

effereudis uerborum partibus transiguntur. Non est numerus, ea sententia de qua agitur, non ipsa uerba, non concinnitates & figuræ, non ij qui Tropi nominantur, non pedes, & eorum tempora, non incisa, aut membra, aut ambitus, sed pedum ordine positorum quidam pulcher incessus, & ueluti quædam Orationis expolitio.

Pedes in numero omnes ferme, qui sunt à nobis in libello de ratione syllabarum explicati, id est, dissyllabi. 4. trissyllabi. 8. & c. ad usum numeri conuertuntur.

Locus numero est in principio periodi, in fine, & medio. Sed quoniam media liberiora esse uolumus, ne uideatur nimis astricta Oratio, quæ & soluta, & prosa dicitur, pedes tantum qui initia, & fines sententiarum occupant, persequemur.

Numeris ergo illustrantur principia, media, postremaq; sententiarum. Hinc in extrema periodo eleganter collocatur Dichoreus, præcedente Cretico; ut cum uictoria conferatis: aut præcedente Dactylo; ut suauiter audietur, & genibus imperare: aut Spondeo; ut horum Tusculanum. Claudit Cicero per sepe circumscriptionem Choreo, & Molosso; uel Cretico & Spondeo; ut esse delectum: aut Dichoreo, & Molosso; ut timendum fuisse senserunt: aut Molosso præponit tres Chores, uel Dactylum; ut aliqua spe & cogitatione uenerunt, esse uidebatur. Est & Creticus in extrema sententia, ut multum iuuat. Duplicatur interdum; ut cogitans sentio. Dochmius (quem Strebæus perperam Dochimum uocat, ut

Dichoreus.

71.

Molossus.

72.

Creticus. 73

Dochmi. 74

Tribrach.

75.

Dispondeus.

Dactylus.

77.

Bacchius.

78.

alias commostravi) quoque finem Periodi eleganter occupat; ut ad reijciendos iudices uenimus; & sententiæq; cognosceret. Suavis est etiam Trochæus, quem Poëta Tribrachyn uocant, cum Spondeo; ut esse uideatur. Aut Dispondeus præcedente Choreo; ut gloriam libens agnouisset. Dactylus in extrema sede plurimus est, præueniente Cretico; ut casus admittitur. Bacchius quoque, quod hunc nouissimæ tres syllabæ Dichorei constituant. Iidem pedes optime in media periodo, hoc est, in fine incisorum, sed non gemini, aut alijs præcedentibus: ut in extrema periodo à Cicerone Pæan primus, aut quartus usurpantur. Vnusquisque enim horum non solum dignitatem affert, & amplitudinem; sed etiam uolubilitatem, atque celeritatem, qua animi concitati affluente uoluptate recreantur.

Vitia fugienda in numero.

Deinde in Periodorum principijs erit Creticus; ut neminem uestrum. Pæan primus; ut at beneficio sum usus tuo. Pæan quartus; leuia sunt hæc in hoc reo crimine. Dichoreus non enim potest Bacchius, ut uehebant in esseo. Palimbachius, ut, At quanta merces. Dactylus: ut omnia præteribo. Anapæstus, ut patior iudices. Molossus; ut est idem Verres. Amphibrachis: ut tenesne memoria? Dochmius; ut catenas habebat hospes tuus. Vitanda autem dura concursio, & uocalium hiatus. Deinde eiusdem pedis continuatio, & strepitus plusquam heroicus. Mox traiectio uerborum. Fugiendi quoque fracti, concisiq; numeri; hoc est, cum cæsim, membratimq; dicitur; sunt qui inania uerba infertiunt quasi complementa nua

ta numerorum; ut ipse, ipsa, ipsum; ille, quidem, certe, sanè, profectò, herculè, loquitur, dicitq; , facit, & agit, doctus, eruditusq; .

¶ *An monosyllaba dictione Periodum absolvere liceat.*

Nonnunquam M. Tullius Periodum absoluit dictione monosyllaba. Id aliquibus uidetur numerorum & concinnitatis legibus repugnare. Quare breuissimè in adolescentulorũ gratiam nodum hũc explicemus. Veteres Romani eas clausulas improbabãt, in quibus unius syllabæ uocem ultimam, uel breuem breuis, uel longam longa syllaba præcederet; ut, res mea sit, & eum priuare uita uis. Si contra fieret, probabant. Sed Probus Grammaticus ostendit à multis culpata fuisse structuram, quæ in monosyllabam uocem desinat. Sed hoc Ciceronis auctoritate possumus redarguere, & inueniuntur multa laudabilium clausularum exempla, partim à nobis obseruata, partim sumpta ex Fabio Quintiliano, Cælio Basso, Valerio Probo, Fortunatiano, Diomede, ac Martiano: tamen uno, aut altero canone adducto, nodum hunc explicabo.

Si in fine fuerit monosyllaba uox longa, præcedens Trochæus laudatur: ut, non scripta, sed nata lex. Item: debet esse legum in Republica prima uox.

75 Si monosyllabum ultimū correptum fuerit, iam-
bus, aut anapestus præcedat: ut, apud meos sit; ut
animos dat.

Cap. 9. de Coagmen- tatione.

Nunc agendum de iunctura dictionum. Hanc
iuncturam uocat Cicero Coagmētationem,
cū inquit: Colligatur Oratio Coagmentatione,
Concinnitate, & Numero. Dicta est Coagmentatio
à similitudine lapidum, qui in extruēdo pariete co-
agmentantur: eam sic describimus: Coagmentatio
est eorum structura uerborum, quæ molliter cohæ-
rent: ut apud Ciceronem in hoc exemplo reperies:
Quæ res in ciuitate duæ plurimum possunt. Hic di-
tiones omnes absq; hiatu cohærentes suauiter au-
diuntur, nempe res, in, ci, te, du, plu, mum, pos. spe-
ctatur autem hæc iunctura in uocalibus, in conso-
nantibus, & in uocalibus & consonantibus.
Sed antequam de his agamus, ostendemus figuras
Coagmentationis.

79. Ana-
strophe.

Prima est Anastrophe, quæ & Poëtis, & Ora-
toribus magnum affert adiumentum. Dixit Virg.
Italiam contra: non enim molliter cohærebat, con-
tra Italiam. Sic Cicero, Quocum, quicum, tecū, me-
cum, magna ex parte, & alia id genus.

80. Apoco-
pe.

Eò nonnunquam spectat Apocope: ut, Immittis
Achilli, ne dicamus Achillis immittis. Reliquæ figu-
ræ Poëtarum magis, quàm Oratorum censentur.

Fabius

Fabius ^{quod} diuersam rationem sequitur, inquit enim: In omni cōpositione desideratur tria: ordo, iunctura, & numerus. Sed ut uideo ordinem & dispositionem confundit (inquit ille) dispositio exigit ut digniora indignis præponantur: ut uir fœminæ, dies nocti. Sed hoc falsum esse ostendo cum Cicerone, qui sæpenumero dicit noctes & dies, uxori uir imperat. Quin & ipsemet Fabius lib. 9. sibi ipsi indignis præponatur. ^{non semper} Compositiōne nullus nisi arte conponuntur. sequetur; at ordinem istum, quem tu dicis, uel imperitæ mulieres consequuntur. Sed ut ad institutum reuertamur, dicimus uocalium concursum magna ex parte fugiendum, si mollem & suauem dictionū iuncturam uolumus. Nam & Poëtæ Latini hac sola causa ducti, Synalepham inuenerunt.

A & o, malè sonant; ut summa omnia fuerunt, alia omnia audierunt.

Cùm uocalis eadē finis est uerbi prioris, & principium sequētis, nullam parit fœditatem, ut causa à nobis acta in Senatu iudicum culatā atq; dedecore: & tu hodie egeres, nos liberi eijemus. O dij immortales, quī istuc? nemini ignosco, obsecrabor, obtestaborq; uos iudices, magna laus, meoq; iudicio omnium maxima, tu unus adolescens uniuersum ordinem de salute Reipub. prohibuisti? Hæc copiosius ab Aulo Gellio explicantur.

A & e, quiddam rusticanum sonant: ut gratissima esset eius integritas in eadem Africa esse uoluit.

E & a, non omnino malè, ut uoluntate ad ea arma profectus sum.

C 4

A & i,

A & i, agrestem efficiunt *wo. uoi, longai, diligentia inimici nonnunquam est apud Ciceronem, ut quia in legatione.*

I & a, suavius sonant; ut non commemorarem, nisi à te cognouissem.

O & e, insuauia sunt & ingrata; ut hic equo animo esse potuit.

E & o, concurrunt urbanius: ut quare omnium rerum una reprehensio est.

O & i, absona sunt; ut ex omni non modo inuidia, sed sermone maleuolorum, nec uerò id. & c.

A & u, durè sonant: ut si uniuersa prouincia, ut dixi, loqui potest syllaba utitur, Musa una.

V & a, suaves sunt: ut locus erat difficili ascensu, atque arduo.

I & o, iucundè sonāt; ut graui onere premitur.

Fugienda quoque uocalium tenuiū multitudo, propter quā speciei, progeniei, mollitiei: & huiusmodi casus odiosæ uastitatis uix apud bonos aucto-

Ceterum ne quis existimet esse uitium grande committere duas generis huius litteras, adferemus M. T. & Quintiliani iudicium.

Cicero.

Habet tanquam ille hiatus è concursu uocalium molle quiddam, & quod indicet non ingratam negligentiam, de re hominis magis, quàm de uerbis laborantis.

Quintilianus.

Non tamen id ut crimen ingens expauescendum est: ac nescio an negligentia in hoc, an sollicitudo sit peior: inhibeat enim necesse est, hic metus impetum dicendi

dicendi

dicendi, quibus auertat. Quare ut negligētia est hoc pati, ita humilitatis ubique perhorrescere.

De coagmentatione consonantium.

Ex his optimē coherent, quæ labijs coeuntibus efferuntur: ut m & b, m & p; ut cum baccare: iudiciū Paridis. Et eadem littera repetita, cum finis est extremi uerbi, & principium sequentis: ut tecum meritis certet. Item & u consonans: ut Æoliam uenit: & f, ut loca foeta furentibus austris. Permulta sunt eiusmodi apud Ciceronem.

Quum dictio desinit in m, & in principio sequentis dictionis sequuntur C, D, G, L, N, Q, R, S, T, X, Z, asperè sonant. N ante L & R insuavis est, de irruo, non inruo dicitur. Item ante X, B, M, P, durior est, ante Z mollior, propterea dicitur imbuuit, non inbuuit: impurus, non inpurus. Consonante rectè m & n iunguntur, ut numen Iunonis. Dissentiunt tamen ab his elementis C, D, I. Sed post B, L, R, S, meliùs collocantur.

B cum iota, I, consonante rectè iungitur: ut ab Ioue. Liuius durior est, quoniam illam omnibus mutis & uocalibus anteposit. à Cicerone sæpenumerò consonantibus opponitur, ut ad beatè uiuendum sibi uidetur beatior.

C Consonantibus præposita subobscura est: ut Clodius, lac præcepit.

C § RIU

R Insuavis est, ea utetur quae... & aspe-
ram tractabit.

Reliquae consonantes à me hoc loco non obser-
uabuntur. Nolo enim in his morosum adolescentem
quandoquidem securus neglexit Cicero. Cauendum
tamen ne x & z iterentur. Item ne plura uerba cō-
tinua ab eadem littera ducant initium, ut cauum
conuersa cuspide uidebatur.

Lib. I. c. 15.
Muretus.

Vitium quoque est, cum uerbum capit initium
ab ijs litteris, quae prioris erant ultimis finitimae; ut
nonnulli litterati, unda dehiscens.

Vitandum deinde cacophatō illud, cuius est ob-
scœnus intellectus: ut caeca caligine obruimur. Sunt
ergo uitiosa haec Gallicum nomen, me iecur alit, in
arcu letifero, mare Lybicum nusquam quietū. Hu-
iusmodi uitia Cicero uitat interpositione uerbi, ut
in isto Næuio familiariter uixit.

Iunctura aspera est, cui innectuntur multae con-
sonantes; ut pons fractus post meridiem.

cap. 10. de Concinnitate.

Concinnitas, est Oratio cadens aptè beneficio
figurarum. Figurae autem sunt similiter desinē-
tia, similiter cadentia, paria paribus relata, & an-
titheta, seu contraria. Haec ultima prius, mox reli-
qua persequemur.

SI Antitheta, Cicero enantia, & anticimena uo-
cat, id est, opposita, & cōtraposita. Ex illis quaedam
sunt proprie cōtraria; ut amare, & odisse: quaedam
priuantia

priuan.: quædam relata, ut longū, & breue: quædam contradicentia, ut edere, non edere: quædā repugnantia, ut ledere, & amare: quædam tantū separata, & quodammodo antitheta, ut non nostri ingenij, uestri auxilij est. Hæc mirabiliter Orationem illustrant, ut hoc Ciceronis exemplo cognoſces; Conferre hanc pacem cum illo bello: huius Prætoris aduentum cum illius Imperatoris uictoria: huius cohortem impuram cum illius exercitu inuidio: huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit conditas, ab hoc qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas?

Obseruandum tamen, non oportere perpetuò antitheta, quæ uerè pugnantia & aduersa sint, collocare: sat esse si tanquam aduersa conferantur. Deinde non uoces singule singulis comparatæ antitheton efficiunt, sed membra membris. Nam si dicas; pingui in heruo macer taurus inest, antitheta sunt macer, pinguis: sed quoniam sunt uoces simplices, non efficiunt nobis antitheton *conciunitatis*.

Secunda figura est Hisocolon. Vocantur autem Hisocola, paria paribus relata; nempe quoniã membra paria paribus opponuntur, ut uicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amētia. Possunt autem aliquando plures syllabæ in altero membro collocari; ita tamen ut plures quàm tres, aut quatuor non apponantur. Huiusmodi deliciae, quæ ex Hisocolis & similiter cadentibus constant, non modò fidem abrogare, sed etiam fastidium adferre solent: in re ergo seria parcius adhibendæ.

82. Orbis numerosus, vel concinnitatis.

Compar, vel parison.

Tertia

83. Non odio bonorum, sed invidia premor malorum.

Tertia figura est Omioptoton, quando casus similiter desinentes opponuntur; ut in foro nunquam, in agro aliquando, in locis desertis, in iudicijs constitutis, raro apparuit. Omioptoton est agro & foro, locis desertis, & iudicijs.

84. Ultima figura est Omioptelestion, hoc est, similiter desinens: ut tulisti hæc omnia, & dedisti.

¶ Cap. II. de periodi mensura.

Absoluta concinnitate par erit, ut de mensura periodi agamus. Mirabitur uero aliquis quæ ob causam numerum periodo preposuerim: nos autem quanquam nature ratione uidebamus periodum numero preponendam esse: maluimus tamen ueteres imitari, eò quod multa copiosissime, & multo magis quam iuniores in hac parte accommodatè præceperint. Possum autem argumenta uaria adducere, quæ ad confirmandam nostram sententiam à Iouit. adferuntur: sed nolamus has questiones pertinaci, & nihil profutura sedulitate sectari.

De periodo ergo acturus, cum bona Latinorum uenia, utor nominibus Græcis; tum quod à Græcis copiosius explicata, tum quod Latina ambigua sint. Nam periodus, colon, comma, aliter comprehensio, & ambitus, incisum, & membrum dicuntur. Video autem quosdam eruditos turpiter deceptos, quod crediderint quatuor res esse unicam à Cicerone quatuor nominibus insignitam. Ut ergo fugiamus ambigua,

bigua,

bigua, *Periodus inuenta est ab ij-*
 dem, qui in Græcia Oratorium numerum inuene-
 runt. A Romanis autem ante Ciceronis tempora
 nunquam cogitata: nam eo tempore L. Crassus M.
 Tullij præceptor à Græcis acceptam Romanis præ-
 buit. Definitur à Cicerone in hunc modum: Perio-
 dus est Oratio incerto quòdam spatio inclusa, pro-
 currens, quoad instat in singulis absolutisq; senten-
 tijs. Dicta est à peri, id est, circū, & odos uia, quasi
 circularis uia. Ceterum periodus, quæ unicum ha-
 bet membrum, monocolos dicitur: quæ duo, dicolos;
 quæ tria, tricolos; quæ quatuor, tetracolos: unde pe-
 riodi uocantur latine unius membri, bimembris, tri-
 membris, quadrimembris. Periodus elegans, & ab
 omnibus approbata, quadrimembris est, seu tetra-
 colos. Vitiosa autem est, quæ quinque, aut sex mem-
 bra complectitur. Non enim enunciari, nisi magno
 pectoris labore, potest. De periodi autem mensura,
 quanquam multi præcepta tradunt, nos unicum Ci-
 ceronem sequemur. Hic eam periodum probat, quæ
 mensuram quatuor carminum heroicorum
 plus minus æquet. Non uetat autē
 aliquando uarietatis causa
 breuiores periodos
 conficere.

Finis libri secundi de Elo-
 cutione Laurentij Palmyreni.

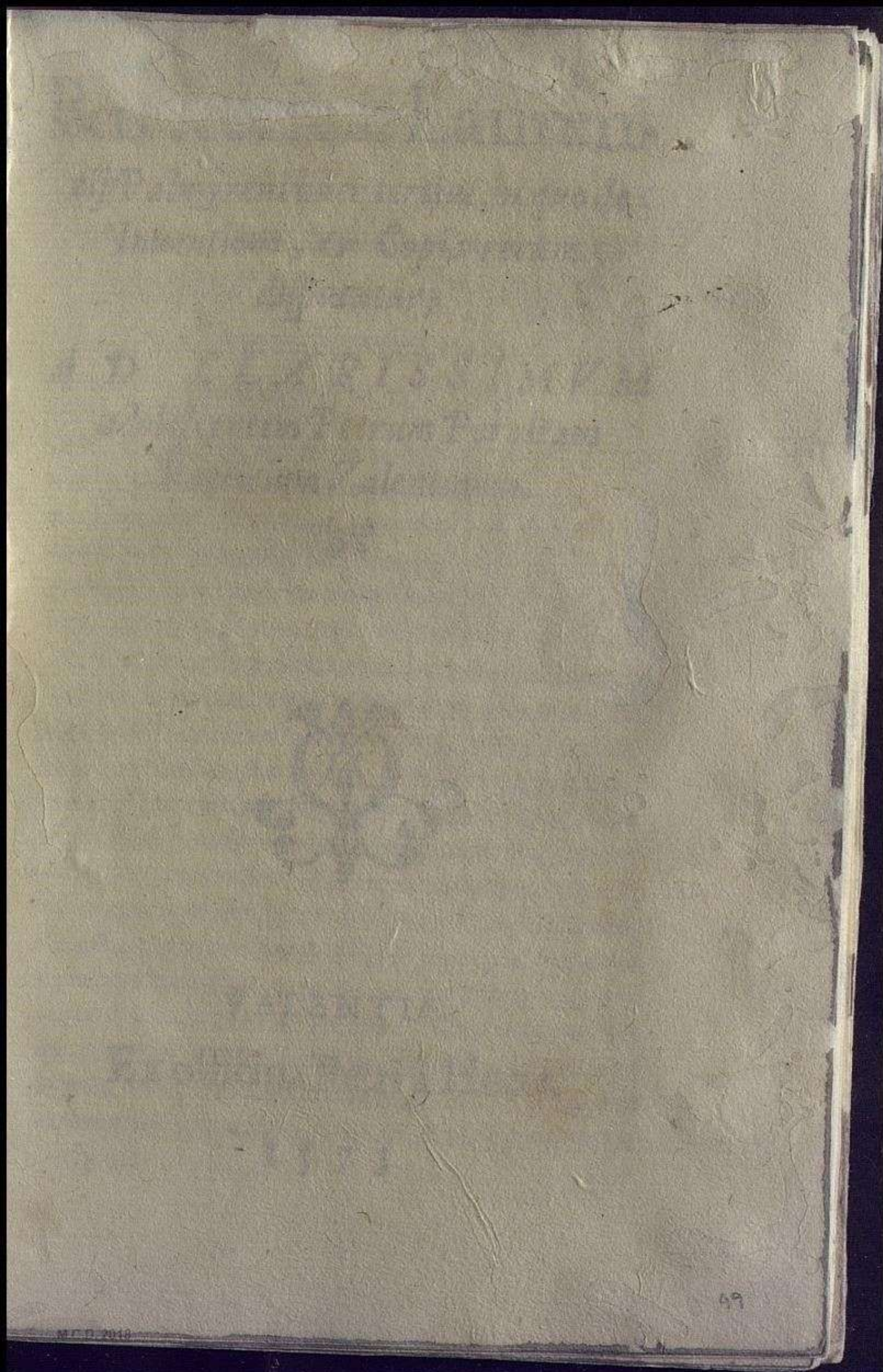
Periodi in-
 uentor.

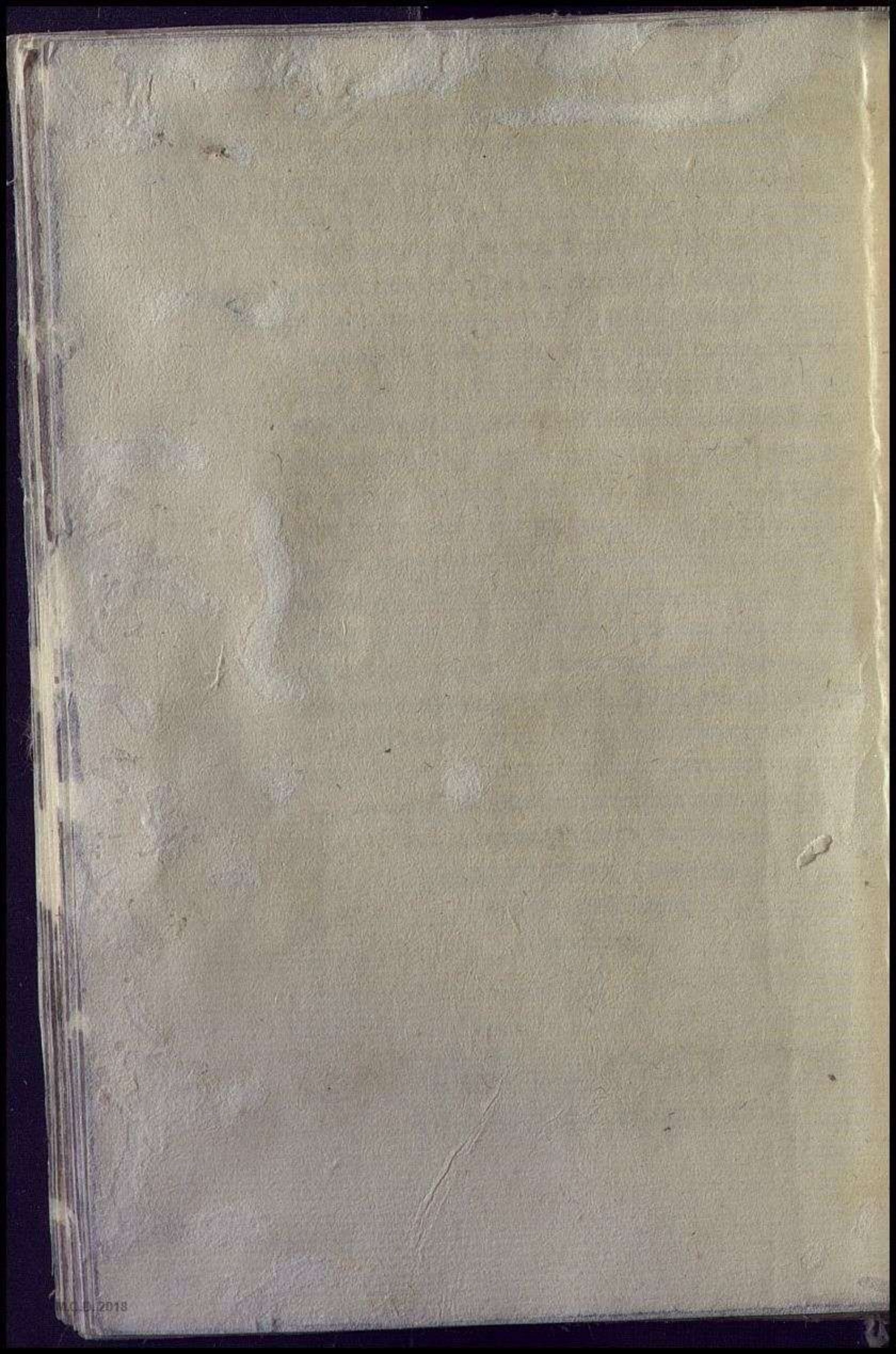
atio.

85. Longio-
 res periodos
 Græci Rhe-
 tores pneu-
 maticas uo-
 cant.

The first part of the book is devoted to a general history of the
 world, from the beginning of time to the present day. The author
 begins with the creation of the world, and proceeds to describe the
 progress of human civilization, from the earliest ages to the
 present. He discusses the various empires and nations that have
 risen and fallen, and the changes that have taken place in the
 world. The second part of the book is devoted to a history of
 the British Empire, from its establishment to the present day. The
 author describes the growth of the empire, and the various wars
 and events that have shaped its history. The third part of the
 book is devoted to a history of the world, from the beginning of
 time to the present day. The author discusses the various
 empires and nations that have risen and fallen, and the changes
 that have taken place in the world. The fourth part of the book
 is devoted to a history of the British Empire, from its
 establishment to the present day. The author describes the growth
 of the empire, and the various wars and events that have shaped
 its history. The fifth part of the book is devoted to a history of
 the world, from the beginning of time to the present day. The
 author discusses the various empires and nations that have risen
 and fallen, and the changes that have taken place in the world.

The History of the British Empire
 by John Smith

Rhetorica Laurentij

Palmyreni liber tertius, in quo de
Inuentione, & Copia rerum
disputatur;

AD CLARISSIMUM
adulescentem Petrum Peraltam
Patricium Valentinum.

VALENTIÆ.

Ex officina Petri à Huete.

1573

Laurentii Panormitani

DE COPIA RERVM ET AR-

tificio Oratorio liber tertius: in quo

Topica Oratoria & Dialectica

variis exemplis eloquentiae

illustrata cernuntur.

VONIAM nec Medici, nec Ora-
tores, quamuis artis praecepta per-
ceperint, quicquam magna laude
dignum sine usu, & exercitatione
consequuntur; nos qui auditores
nostros ignauos esse nolumus; ea ad
exercitationem, Deo duce, illis hoc anno tradere de-
creuimus, quae & intelligendi prudentiam acuere, &
eloquendi celeritatem ualeant incitare. Delegimus
ad eam rem praecepta copiae rerum, cum Inuentione
Dialectica & Oratoria coniuncta: ita ut facile co-
gnoscat, artem, & exercitationem simul à nobis ex-
plorum uarietate coniungi. Nam quaecunque in To-
picks Aristoteles, aut M. Tullij obseruantur, ea om-
nia copia rerum ad usum & calamus mira suawi-
tate, & perspicuitate reuocat. Commendare uerò
hic longa oratione, aut copiam rerum, aut Inuen-
tionem; superuacaneum fuerit: quando quidem to-
ta haec res inuenta, & exercitata à doctissimis, iuxta
ac prudentissimis hominibus, non otiose loquacita-
tis ost-

is ostentationem, sed docendi, discendi, ac dicendi methodum complectitur. Nemo enim aut Oratorium, aut Dialecticum thema, uel argumentum recte explicare, sine uarietate Orationis, sine figuris copiae rerum aggreditur; saltem qui forensam gloriam, aut studiosi nomen, uel auidè siciunt, sed summo studio requirunt, omnes suos conatus, omnia sua studia ad hæc duo conuertunt: & huius facultatis auxilio scæda Orationis uitia effugiunt: nempe

Falsum,	Stultum,
Contrarium,	Commune,
Superuac.	Ineptum.

Ego sanè illa præclara, quæ uigebant, olim, reru laudandarum studia perijsse, atq; extincta prorsus esse, non aliam ob causam crediderim, nisi quòd hanc facultatem studiosorum aut arrogantiæ, aut negligentia perdiderit. Ita enim hanc amisimus, ut ex studiosorum nostræ Hispaniæ magno ac infinito propè numero, qui suam hoc in genere industriam exercent, non tamen ita multos, qui tolerabiles uideantur: qui uerò excellant, quàm paucissimos, aut fortasse neminem liceat inuenire. Agemus ergo de Inuentione rerum, & copia: quæ duo, laudabile illud in Oratoribus & Poëtis artificium constituunt. Est autè artificium, quo ad aliquid citius, & melius faciendū, præceptis informamur. Quod Cice. 1. Orato. ad Q. Fratrem ex eloquentia natum existimat, non autem eloquentiam ex artificio. Solet uerò ille uocare artificio se digesta ea, quæ sunt arte quadam disposita. Et. 2. de

omendatio huius disputationis.

Defin. & laus artificij.

A 2 Natu

Natura Deorum, atque ipsam opus, ^{quod maximum uo-}
 cat, quod maxima laude dignum iudicat. Et quoniã
 Loqui & di de eiusdem sententia, non est idem loqui, & dicere;
 cere nō idē. ego plane audacter confirmo, illos qui Inventionem
 solam sequuntur, loqui, eos uero qui rerum copiam
 dilatandi rationem cum Inventionem coniungunt,
 dicere. Sed iam rem ipsam, Deo duce, appositis defi-
 nitionibus, auspicemur.

Inuentio est doctrina inueniendi, seu excogitandi
 argumenti. Argumentum uero est ratio rei dubie fa-
 ciens fidem: hoc est, argumentum est id quod iam crea-
 tum, ad fidem rei nondum creditæ sumitur. Vocat-
 us argumentum hoc loco Grammaticorum exem-
 plo: nam ut illi uocabulum appellat, sic nos simplicem
 rationem argumentum appellamus.

Digressio de Etymologia argumenti.

QVIA plerisque uideo, unde hæc uox Argumen-
 tum, Latinis ducta sit, dubitare: alios diuersa sentire,
 operepretium hoc loco esse putavi, aliquid in medium
 ferre, ut adole- ntes uim uerbi melius percipiant,
 & aliquid certum habeant quod sequantur. Argumē-
 tum igitur ab arguendo dictum est; ut ab induo, in-
 dumentum: nam arguo, notat expressionem, & ostē-
 sionem: & arguitur quod probatur, profertur, de-
 monstratur. Vergilius,

Degeneres animos timor arguit.

Hinc sunt arguti qui res distinguunt, & exquirunt
 cura, & cogitatione sua, & oratione subtiliter expli-
 cant; quæ & argutia uocatur. & ea quibus hoc perser-
 citur,

citur, ut res proposita explanetur, argumēta: & hęc
 usurpare, argumentari dexterē: & argumentari, ar-
 gatē, & elegāter, & callidē dicere. Alij autem, arguo **Arguo.**
 uerbum in hac re barbarum, uel Poeticum uocant. Es
 ab argumentando argumentum, & argumentationē
 deducunt. Sed plane non uideo, cur potius ab argu... **Argumentos**
 tando, quā ab arguendo argumentum dictum pute-
 mus. Nam Cicero arguēdi uerbo pro demonstrare,
 & probare utitur in Topicis, & Paradoxo. 3. Contē-
 ti igitur erimus his duobus locis, quō equiores simus
 ijs qui argumentum ab arguēdo ductū credunt. Neq;
 hęc eō dicimus, ut eos, qui contrā sentiant, mendo
 sentire arguamus: sed potius ut appareat, utrunq;
 ne reprehensione teneri posse.

Dictum ergo est argumentum ab arguo, quōd ar-
 guat, id est, demonstrat, quid uerum, quid falsum sit.
 Vocatur aliter ratio, probatio, & medium. Faciens
 fidem, eodem modo intelligendum est, quō r. Rhetori-
 co ad Theodectem φέγουσι πείσει, id est, probare & cō-
 firmare. Paratur autem fides trifariam; nempe sensu-
 bus, affectu, & argumentis. Sensibus, ut si dicas; hisce
 oculis uidi, hisce auribus hausi. unde illud Plautinū
 Pluris est oculatus testis unus, quā auriti decē. Affe-
 ctu, ut quando aliquis amore compulsus, in deformi
 foemina insignem uenustatem & pulchritudinē se re-
 perire affirmat; aut inuidia commotus res bonas uitu-
 perat. Ad extremū, paratur fides argumentis de qui-
 bus & Dialectico & Oratorio more uerba faciemus
 Vocantur autem argumentorum precepta τόποι, &

Topica, quoniam τόπος Græce locus, & quantum
 vis in hisce locis nulla sunt argumenta, tamen quod
 ea videatur indicare τόποι, id est, loca per Metapho-
 ram, aut Catachresin dicuntur. Qui locos ab argu-
 mentis distinguunt, hanc addunt definitionem. Loci
 sunt quasi sedes & domicilia argumentorum in qui-
 bus latent.

Vsus locorum, seu argumentorum hic est. Dubita-
 tur, sitne inter Sigonium & Robortellum amicitia.
 Parabitur fides sumpto argumento à uoce, amicitia,
 in qua, uel effecta, uel opposita, uel definitionem ex-
 plicet. age, quid est amicitia? Est uoluntatum, studio-
 rum & sententiarum summa consensus. at inter Sigo-
 nium & Robortellum est talis consensus. ergo inter Si-
 gonium & Robortellum est amicitia.

Argumentum duplex est, insitum, & assumptum.

Cap. 2. de Argumentis insitis.

Artificiale

ἐπιχειρηματικόν

Argumentum insitum est ex seipso fidem faciens.
 Dicitur ex seipso fidem faciens, quoniam argu-
 mentis ex causis, effectis & adiunctis per se credimus;
 assumptis uerò, id est testimonijs, ratione causse, fa-
 cti, subiecti, & aliorum artificialium. Distribuantur
 insita in prima, & à primis orta, Grammaticorum
 exemplo, qui distribuunt uerba in primaria, & deri-
 uata, ut facio, factito: sic nos causas & effecta argu-
 menta prima uocamus: definitiones uerò & diuisio-
 nes, à primis orta: quoniam à causis & effectis dedu-
 cuntur.

Artificis

Artificiale p. unum est simplex, nec aliunde ortum, quoniam huius consideratio prima est, nec ex sequentibus regulis pendet. nam doctrina causarum potest intelligi sine doctrina definitionis.

Argumenti primi quatuor sunt formae, nempe

Cause & effecta,

Subiecta & adiuncta,

Opposita,

Comparata.

Ceterum inopia uocabulorum sex uoces pro quatuor sumimus, Aristotelis exemplo, qui in Categoriae qualitate duas species pro unico genere posuit: nempe habitum & dispositionem, sic nos causas & effecta pro unico genere collocamus.

Cur à causis initium sumamus.

SUMIMVS autem initium à causis, quoniam in omni rerum cogitatione & consyderatione cause primae occurrunt, tum effecta his respondent, & reliqua deinceps eo ordine, qui maxime naturalis & idoneus est, explicantur.

Præterea definitiones à causis sumuntur: & in docendo ea præcedunt, quorum cognitio natura prior est, ratione consequentium, & seipsa contenta: ea uero sequuntur quae natura posteriora sunt, & quae ex antecedentibus quodammodo nascuntur, & intelligentiae suae lucem capiunt. Causae uero Oratoriarum probationum principes & primae sunt: iure igitur ab his principium huius doctrinae ducitur.

At dices, in longioris disputationis artificiosa collocatione & methodo, à definitione rei de qua agitur, ordiri consueuimus: ergo & hic prius de definitione quàm de causis agendum fuit. id facile refellimus. Definitio enim si perfecta est, oritur ex causis & effectibus, &c. nec quisquam definitione utitur, qui non utatur causis, aut certè primis argumentis. At contrà, primis argumentis sine definitione uti possumus. unde constat causas natura priores esse definitione. Cause igitur ante cetera argumenta doceantur.

Proprietas in rebus naturalibus

Cap. 3. de Causis.

CAUSA est unde effectus aliquis existit. Sunt autem causarum formæ quatuor: Efficiens, Finis, Materia, & Forma.

De Efficiente.

EFFICIENTIS est, quæ sua ui rem efficit. Est autem duplex: Agens natura, & agens consilio.

Natura, uel necessitate agunt quæ iudicio carent: Sol, ignis, herba, gemmae, atq; horum quædam nature conatu agunt, quædam externa ui.

Nature conatu ea, quorum in ipsis agendi principium est, nullo externo adiuuante: ut ignis urit natura caloris ui.

Externo impulsu agunt ea, quibus ab alio uis agendi est impressa, ut aqua feruens calefacit, uerum non sua, sed ignis ui, à quo hæc calorem accipit. Sic tormenta bellica alieno impulsu lapides, aut globos aeneos iaculari solent.

Di-

Dialecticorum est ille locus communis: Efficientē causam naturalem, necessariam, non impeditam, necessario sequitur effectus; qui ea sublata, necessario tollitur. Ut si ignis est, non potest non urere, modo sit admota materia.

Efficientes consilio, uel delectu sunt quibus liber est agere, uel non agere, ut Deus, Angeli, homines: & uarie diuiduntur, nempe in procreantes, conseruantes, efficientes solas, efficientes cum alijs, hoc est, cum ministris adiuuantibus instrumentis; quæ uulgò concause dicuntur. Appellantur etiam omnes hæc cause efficientes per se; quoniam per accidens agunt necessitas, casus, fortuna.

Procreantes uocantur patres, matres, opifices; conseruantes uerò, quæ rem tuentur, ut leges sunt cause conseruantes Rempub. Locus communis Dialecticorum hic est. Posita causa uoluntaria, poni potest effectus; qui ea remota, tollitur: ut si sutor est, consui calceus potest: si deest, non potest. Si doctrinam expetis, docti auctores legendi sunt, docti præceptes audiendi. Ad efficientem causam reuocari potest occasio: ut gladium irato præbuit, cædis igitur est auctor. Venenū porrexit, occidit igitur. Refutantur argumenta, si ex causis non necessarijs concludatur effectus: ut pluit, quoniam spirat Auster. Oratores ad efficientem causam reuocant argumenta ab honesto, utili, necessario, possibili, &c. Sed præcipue in statu coniecturali spectari solet efficiens consilio, cum quaeritur, an uoluerit? an potuerit?

A 5

Obfer-

- 30
- Observandam est uoc illaiojo a causarum natu-
 ram cognoscendam. 1. Idem quod est causa, interdum
 etiam est effectus; & quod est forma, est efficiens: sed
 diuersa ratione, ut anima est forma hominis, efficiens
 actionū uel alium, finis generationis humanae. 2. Eius-
 effectus plures sunt cause, quarū alie propinque,
 alie remote. 3. Eadē causa reddit contrarios effectus,
 diuersa tamē ratione, ut Sol indurat lutum, & lique-
 facit ceram. 4. Secundae cause non agunt sine prima.

Prima copiae rerum exercitatio.

Causa rerū POSTEA QUAM Orator efficientes causas ad suā
 est artificios sententiam confirmandam scrutatus est, tum demum
 sa facultas e iumeratione multarum causarum efficientium co-
 libet p. osam orationem efficit, & auditorem uel inuitum
 argu. vel trahit, quoties rem non nudam exponit, sed altius e-
 plicā- tiam causas repetit, à quibus initijs sit profecta, uelut
 iāde. si cui nō satis sit dixisse fugatum esse Sarracenum ab
 & aug. adde. Hispano, uerum etiam addat,

Que fuerint simultatis cause.

Quis instigator.

Que suscipiendi belli occasio.

Que uincendi spes.

Que utriusque fiducia.

Huius rei exempla permulta dabit Liuius, non
 nulla etiam Sallustius, sed nullū est Ciceroniano lau-
 dabilium, quod habes actione tertia in Verrem de Lā-
 psaceno Philodamo. Quoniam uerò mox ubi de nar-
 ratione probabili agemus, id ipsum allaturi sumus,
 ne bis idem repetamus, ex oratione pro M. Marcello

sumus.

NUMERUS CASUS

Ciceronis exemplum.

NAM bellicae laudes solent quidam extenuare
 uerbis, easq; detrahere ducibus, communicare cum
 militibus, ne propriae sint imperatorum. Et certe in
 armis, militum uirtus, locorum opportunitas, socie-
 rum auxilia, classes, commeatus multum iuuant: ma-
 ximam uero partem, quasi suo iure, fortuna sibi uen-
 dicat: & quicquid est prosperè gestum, id pene
 omne ducit suum: at uero huius glorie, Caesar, quam
 es paulò ante adeptus, socium habes neminem: totum
 hoc, quantūcunq; est, quod certè maximum est, totū
 inquam, est euum: nil tibi ex ista laude Centurio, nil
 Praefectus, nil cohors, nil turma decerpit: quin etiam
 illa ipsa rerum humanarū domina fortuna, in istius
 se societatem glorie non offert: tibi cedit, tuā esse to-
 tam ac propriam fatetur.

Vides hīc à Cicerone efficientes & adiuuantes cau-
 sas adhibitas? Sex enumerantur adiuuantes cause,
 quae Caesari uictoriam compararunt. unica est effi-
 cax absoluta, nempe Caesar autor suae clementiae, eiq; am-
 plificatur remotione aliarum causarum adiuuan-
 tium. Ceterum, si quid occurreret tibi obscurum in
 hoc exemplo M. Tullij, consule scholia nostra, quae
 Caesar auguste idibus Octobris. 1560. à Petro Ber-
 nuz Typographo excussa sunt, quo tempore am-
 plissimo Senatus Caesar augustani stipendio, utramq;
 linguam, & Oratoriam facultatem publicè profite-
 bantur.

Exem-

Exemplum Poetorum

Vitam que faciunt beatiorē,
Iucundissime Martialis, hæc sunt:
Res non parca labore, sed relicta:
Non ingratus ager, focus perennis:
Lis nunquam, toga rara, mens quietas
Vires ingenue, salubre corpus:
Prudens simplicitas, pares amici:
Conuictus facilis, sine arte mensas:
Nox non ebria, sed soluta curis:
Non tristis torus, attamen pudicus
Somnus qui faciat breues tenebras:
Quod sis esse uelis, nihilq; malis:
Summum nec metuas diem, nec optes.

Hic Martialis efficiētes causas beatæ uitæ ad copiam rerum ostentandam eleganter enumerat, seipsum alloquens, lib. 10. Nos ut auditores nostros cōmodius ad præcepta intelligenda, et intellecta semel ad usum et calamum reuocanda excitare possimus, exemplum, 10 timidum quendam in nostra Comœdia Thalassina securitatis efficiētes causas exquirentē fecimus adferemus. Acta est Comœdia Calendis Februarijs, 1564. Valentia.

Exemplum nostrum.

QV I D faciam? quò me uertam? Si qua ærumnis meis, aut calamitatibus inter amicos occurrunt auxilia, que aduersis rebus per fugium, afflictis solatium, oppressis remedium aliquod præbeant, ea nunc rogo crudelissimos defendant impetus, illicitas propulsent iniurias,

iniqua, ... eant proceri Gigan-
 gantes, voraces Antropophagi, Cyclopes, deformes
 phocæ, horrendi manes, lamie, nocturni lemures. Hæc
 vere innocentie causam tueatur Dryades, Oreades,
 Naiades, Pan, totaq; Satyrorum turba bicornis, Diæ
 Deæq; omnes, rerumq; pater Oceane, æquum prossi-
 cite. Solue me Iupiter catenas, immeritò huic tenui
 corpusculo additas agnoscis, si quis est insanus ven-
 torum stridor, si qua vis procellarum, grauis fragor
 turbinis, si quis tubarum clangor, si qui Bacchei ulu-
 latus, Saliorum, Corybantum motus, hoc æuo repe-
 riantur, statim uno impetu confluant, quò hosce ho-
 stes meos deterreant; & territos tandem possint re-
 pellere, fugare, & inuitos auertere. Quotquot sunt
 scrobes, & speluncæ, emissaria omnia, nubilum, indi-
 gestumq; chaos, montium uertices, densa uirgulta, nunc
 nunc me pro uallo & aggeribus obducant, ne amplius
 hisce uinculis inuoluatur, ab hisce hostibus infester.

Accusabunt nos fortasse Zoili, quòd audacter, ne di-
 cam temere, præceptis Rhetoricæ exempla nostra
 iungamus. Sed his respondebimus ea quæ autor ad He-
 rennium in præfatione lib. 4. aduersus istos reprehen-
 sores obseruauit. Exempla plura desideras? dabit Tu-
 lius de Senectute, cum ait; caret epulis e. m. & f. pocu-
 lis, & c. Ibi enim intemperantiam conuiuiorum effi-
 cientem causam facit cruditatis, uinolentia, & inso-
 mni. Idem pro Cluentio leges causas conseruantes fa-
 cit. Hoc enim uinculum est huius dignitatis qua frui-
 mur in R. h. f. l. h. f. & c. In Pisonem est grauis repre-
 henso

bensio à causis procreantibus: o *Janua*, non dicam
Calpurnie, s. c. n. & c. in epistola ad Octaviū: Cuius
 auus fuerit argentarius, astipulator pater, & c. Pro
Murena concludit *Sulpitium* non esse nobilem: pa-
 ter fuit equestri loco, auus n. i. l. e. Pro *Ligario* depre-
 cationem sumit à causa efficiente consilio: Suscepto
 bello *Cæsar* gesto, & c. & paulò post ab efficiente for-
 tuita: Erravi, temere feci, poenitet. Ad clemētiam tuā
 confugio, & c. *Virgilius* à procreantibus *Aeneam* re-
 prehendit lib. 4. Nec tibi diua parens, g. n. D. auctor.
Ouidius otium amoris causam appellat. Hæc ut ames,
 faciant, & c. primo de Remedio amoris. Urbium con-
 ditores causas efficientes uocat. 6. *Aeneidos*. *Romu-*
lus Assaraci, & c. Tandem quoduis opus excellens ex
 ingenio & nobilitate sui auctoris commendari po-
 test. Vt *Alexandri* imago ex *Apelle*, *Comediæ* *Lati-*
næ ex *Terentio*, ornata oratio ex *Cicerone*, *Iupiter*
Olympius ex *Phidia* statuatio commendatur.

DE FINE.

FINIS est, cuius gratia aliquid fit. Est autem hoc
 nomen translatum à terminis quibus res concludun-
 tur. Ad finem enim cause reliquæ referuntur, & una-
 quæq; res suo fine comprehenditur. Sic beatam uitam
 Philosophi finem bonorum appellant, quò omnia cõ-
 silia, & rectè facta hominum referri debeant. Est au-
 tem duplex: summus, & destinatus.

Sūmus, seu perfectus & ultimus est, qui per se expe-
 titur, qualis est cuiusq; rei status in suo genere opti-

mus

mus, ut nomen est mere, et ratio, et maxime
preditum esse, et felicitas, seu beata uita. Equi ferocem
esse. Ignis maxime calidum esse et siccum. Aquae maxime
humidam et frigidam. Terrae herbis et alijs rebus or-
nari. Studiorum finis eruditio, et rectum de diuinis
et humanis rebus iudicium. Belli pax et concordia

Destinatus est qui ad supremum consequendum com-
paratur, ut cibus, potus, uestitus, opes ad tuendam uitam.
Belli fuga, hostium uictoria. Destinatum alij alijs
priors sunt, et aliorum gratia facti: ut calx et lapi-
des parietis causa, hic domus, domus habitationis. Dia-
lectici argumenta sumunt à fine ad destinatum, et à de-
stinato ad finem. Locus communis. Cuius rei finis est bo-
nus, ipsa quoque bona est, et contra. Ut uirtus bona,
quonia bona est beata uita. Si malum est adulterium,
solicitare nuptas malum est. Si gladium ferre licet, lice-
bit et uitam tueri. Huc pertinet locus ab usu: ut cum
sit utilis nauigatio, utilis etiam nauis est. Caue ne ar-
gumentum ab abusu sumas: nam ineptum erit, si di-
cas; malum uinum quoniam homines ebrios reddi.

Nam et de
mū bellum
perfectū est
cū parca
est uictoria

Secunda uariandi ratio.

INTEGRUM est studioso ad illustrandam ora-
tionem uarios fines destinatos coniungere, ut extre-
mus finis uehementius urgeat: ut hic facit Cicero.

Ciceronis exemplum.

Quid enim Tubero tuus ille districtus in acie Phar-
salica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat?
Qui sensus erat armorum tuorum? Quae tua mens,
oculis

Sextus
erret

10
oculis manibus? at ad... Quid op-
tabas? Nimis urgeo: commoueri uidetur adolescens, ad
me reuertar. Iisdem in armis fui. Quid autem aliud
egimus, Tubero, nisi ut quod hic potest, nos posse-
mus, &c.

Tanta elegantia, tanta ubertate, tanto animi ardo-
re M. Tullius persequutus est argumētum hoc à fine,
ut Caesarem uel inuitum eò adduxerit, ut Ligario par-
ceret. Sūt planè uehemētissima orationis uerba, qui-
bus non tantum Tuberonis, sed & Caesaris animū ita
mouit, ut Caesar quasi furēs, libellos quos in manu ha-
bebat, abijciens innuerit Ciceroni; quasi omnia datu-
rus & factururus, quaecūq; Cicero peteret pro Ligario.
At si quis huius loci elegantiam, uim, schemata, rerū
copiam, probè perpendat, non mirabitur hoc à Plu-
tarcho scriptum esse in hūc modum. Fertur Caesar ad
amicos dixisse: Ligarius ille diutiùs nobis molestus
fuit, eumq; damnare certissimum est; nihil tamē pro-
hibet audire Ciceronem. At cū orare Cicero cœpisset,
, tanta orationis uarietate, tanta gratia admira-
bilis fuit, ut Caesari, quamuis in hac causa, & iudici,
& aduersario, tamen ueluti stupefacto, & extra se
posito, color uariè mutatus sit, & libelli quidam e ma-
nibus exciderint.

Exemplum Poëticum.

Aeole (namq; tibi diuūm pater, atq; hominum rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere uento)
Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans, uictosq; penates.

Incute

Incute uim uentis, submersasq; obrue puppes,
 Aut age diuersas, & dissiice corpora ponto.
 Sunt mihi bis septem praestanti corpore Nymphæ,
 Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
 Connubio iungam stabili, propriamq; dicabo:
 Omneis ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Iuno in italiã prosperè nauigantibus infensa,
 Aeolum orat, ut Troianos tempestate uexet: premiũ
 pollicetur Deiopeiam coniugem, amplificat donum
 duplici coniugij sine, solatio uitæ, & pulchra prole.
 Iuno aër est, de quo nubes creantur, ex nubibus aquæ
 seu Nymphæ.

Exemplum nostrum, in quo urbs quædam Hispaniæ,
 in tumultu, aut seditione, uulgò Germania
 appellata, ciues suos alloquitur.

Commoueor equidem uehementer, auditores cha-
 rissimi, quotiescunq; naturam ipsam benignam ma-
 rrem larga manu uobis raras corporis & animi do-
 tes tribuentem contemplor: deinde nos ingrato ani-
 mo tanquam priuignos ipsi reluctantes aspicio. Illa
 uos non solum celeritate mentis ornauit, sed etiã sen-
 sus tanquam satellites attribuit ac nuntios, figuram
 corporis habilem, & aptam ingenio humano dedit,
 uocem canoram, & placidè tinnientem, os & bra-
 chia ad osculum & amplexus, quibus facile amici-
 tia comparetur, & cum ceteros animantes abiecerit
 ad pastum, solos uos erexit, ad cæliq; quasi cognatio-
 nis, domicilijq; pristini conspectum excitauit, uos

B

dader

dact'er hisce omnibus neglectis, ferarum more bellu-
 na: pugnas exercetis; ego misera, quæ uos muro, tectis
 & fortissimis parietibus complexa sum, ut ab iniu-
 ria calli, à saeuia belluarum, ab eruptionibus Sarrac-
 enorum defenderem, uideo nunc mœsta induere ar-
 ma, capere hastas, equos conscendere, sinistras sagis in-
 uoluere, gladios distringere, ac multis illatis & acce-
 ptis uulneribus, bonum quemq; ciuem, & pro patria
 impigre pugnantem, interficere. Proh dolor, clamore
 militum, tympanorum, tubarumq; sonitu, fragore tor-
 mentorum, pulueris bombardici nube, armorum stre-
 pitu, mētes omnium ciuium meorum adeo attonitas,
 confusasq; hisce diebus uidi, ut cuncti promiscue cæci
 furore, & uecordi audacia proruentes, cum nec uo-
 ces, tesseraq; dignosci, nec uideri signa, nec ducum im-
 peria exaudiri possent, magnam stragem per mutuū
 errorem ediderint, &c.

Reliquas carifarum species, nempe materiam &
 formam, absq; ullis exemplis adferemus: quoniam hæ-
 aue raro absq; adiunctis ad locupletandam Oratio-
 nem assumuntur.

¶ DE FORMA.

F O R M A, est causa per quam unaquæq; res est id
 quod est, & à ceteris rebus distinguitur. Vocatur à
 Grecis uicq; uniuscuiusq; rei species, & tanquã pro-
 pria & naturalis nota. Formæ officia duo sunt: pri-
 mum, ut rem informet, & sic in natura tueatur, ut ea
 sublata, prorsus natura immuletur. Secundum, ut re.

cuius

--gu-

--en-
 haos.

cuius est prima, in quibus rebus distinguit. Sic A-
tel. proprietatem essentiae & differentie ei in Topi-
cis tribuit; omnia enim precipue sua forma differunt.
Sic forma hominis est anima rationalis. Hæc enim
causa est, cur homo sit homo, & à ceteris rebus dif-
ferat. Sic rebus naturalibus omnibus sua forma est,
ut leoni, equo, arbori, celo; sic artificiosis rebus, ut do-
mum, navem; sic etiam incorporeis, ut calori, virtuti, vi-
tio sua forma est. Hæc sola re. causis suo effectui est con-
genita: itaq; si forma sit, & formatum esse necesse est;
& contra, ut Dialectici colligunt, posita forma, conse-
quitur ut & facultas rei, ipsaq; res ponitur: quæ o-
mnia, remota forma, tolluntur: ut celum uoluitur,
quoniam rotundum est: cum Dædalus alatus non
fuerit, profecto subuolare non potuit: non sapiunt be-
stie, quoniam sunt mente & ratione destitute: ma-
trimonium non est, quoniam defuit legitima & con-
sensu inita societas. At uerò formarum cognitio in u-
noquoq; perdifficilis est, homini perobscura: ac si uide-
antur tamen sunt sine nomine, ut manus forma, ma-
num, annulum, gladium uides. Et tamē harum rerum
formam unamquamque suo nomine appellare non
possis; imò uerò lōga circuitione uerborum, quemada-
modum cognitio formarum scientiam perfectam, &
absolutam efficit, ita homini perdifficilis est. Ideò Timæus
Platonicus ait, per paucos homines ueræ intel-
ligentia esse participes; & Democritus; Ἄτιν δὲ
ἀδελφὶ ἰδμεν, ἢ βυθῶν γὰρ ἀλήθεια. communi ratione &
definitione intelligemus esse rerum formas: at quid sin-

B 2

gularis

20
guaris & unaquæq; forma sit, ut leonis, equi, arboris ab hominibus ignoratur, etsi cognoscitur ut corporis humani, ut navis, uix multis rebus collectis exprimitur.

DE MATERIA.

MATERIA est causa, ex qua res fit: uel Materia est causa, ex qua res, uel naturalis; uel artificiosa componitur: ut homo, ex corpore & animo: statua, ex auro, uel ære. Dialectici & Oratores aictia & negantia argumenta ab ipsa materia plerunq; sumunt: ut si nubes apparent, pluuia fieri possunt: si pannus est, uestis parari potest: si nulla sit farina, panis fieri nequit. Locus communis: Materia posita, consequens effectus potest, sed ea sublata, necessario tollitur materia permanentis effectus: ut non est hoc argentum, nec statua igitur argentea, idq; per tempus præsens. In transiente falsum est, ut farina non fuit, uel farina non est, panis -um sit: dicendum, farina non fuit, uel farina non est, panis igitur fieri non potuit.

Ceterum permanens materia uocatur, quæ in priorem materiam redire potest: ut domus constructa ex lapidibus, lignis, & calce. Transiens, seu mutabilis est si ex farina & aqua, panis fiat: si ex melle & uino, mulsum. Hæc enim in priorem materiam redire non possunt. Materiam & formam non raro partes appellamus, quod hæc initia sint & elementa, quibus uniuscuiusque substantia componitur.

Atq; hæc de causis, si quis plura desiderat, legat

Ioanne

Virgilius
Tartarum à
materia de-

scribit:
... aduer
... gens s.
adamate co
luc. ax, &c.

Ioannem Argenserium Medicum, & Iacobum Aco-
tium Tridentinum. Nobis sat est, hac paucula obser-
uasse, qui non Philosophum, sed Oratorem potius in-
formamus.

Cap 4. de Effectis.

Effectum est quicquid e causis existit. Vocatur a
Cicerone effectum, effectus; euentum, euentus. Idē
nomen proprie ad efficientes causas refertur: aliqua
tamen ratione cum ceteris etiam causis comparatur.
Nam & finis alliciendo; & forma rei naturam con-
stituendo, & materia patiēdo etiam ad effectū ad-
hibentur. Itaque effecta de omnibus causis existere
possunt.

Nec uerò tantum in praeeteritis rebus effecta con-
siderantur, sed etiam in his quas quis facit, aut fa-
cturus est. Vt cum disputatur, quid facturus fuerit A-
lexander Magnus si in Italiam uenisset: tum enim ef-
fecta Alexandri non praeeterita, sed futura memoran-
tur.

De hoc loco, aut argumenti genere deducit praece-
ptum illud Plato in Phaedro, ut in omni re spectemus
quid efficiat. Ad hoc argumentum referuntur laudes
& uituperationes, quarum pleni sunt libri sacri, &
profani, pleni annales, plena hominum uita. Huc
referenda sunt dicta, scripta, consilia, deliberationes;
etiam si omnino ad exitum perducta non fuerint: ut
autem cause omnes rerum corporearum communes
sunt, sic etiam effecta.

7
Euentus in uniuersum dicuntur, quæ oriuntur ex
causis; sed effectus proprie sunt, qui causas efficientes
consequuntur: ut fabri domus, furoris calceus.

Posito effectu, causam eius propriam uel adesse, uel
adfuisse necesse est; at effectu sublato, causa tollitur.
Ut quoniam dies est, Solem exortum esse dubium non
est. Cauendum autem ne ab effectis improprijs argu-
menta ducantur. Quæ contingentia potius uidean-
tur, quàm effecta: ut pallet, amat igitur; adolescens est,
prodigus igitur.

Destinata, seu effecta cause finalis; ut domus habi-
tationi, Medicina sanitati, arma defensionis: hi fines
destinati & conferentes appellantur. Ut cum gladium
portare liceat, profectio uim propulsare licebit, non
autem inferre iniuriam. Si bellum gerendum est, ner-
uus belli pecunia primum est querenda.

Effectus materie dicitur opus ex materia compo-
situm: ut gladius ferri effectus est, & panis tritici: ab
euentu materie permanentis aientia dicuntur argu-
menta, ferreus est gladius, & ferrum igitur est ab euen-
tu transeuntis: panis est, fuit igitur farina. Effectus for-
mæ, uel euentus est rei uel naturalis, uel fortuitæ fa-
cultas, & actio propria: ut hominis effectus est ride-
re, loqui, ratiocinari posse, lapidis deorsum cadere;
arboris crescere; frondes, flores, fructum producere; can-
doris, candidum reddere; ut si candidum est, & can-
dor igitur: strationis expertes sunt Pygmaei, profectio
homines non sunt. Apposito formæ effectu, ponitur &
forma, illo sublato, & hæc tollitur.

Ter-

et copia rerum exercita.

Coniungunt interdum Oratores varia esse quædam genera, ut cause à quibus esse factus orientur, illustriores appareant, et auditor excitetur sic Cicero in Sestiana, ut ostendat Pisonem, et Gabinium totius cladis Romane causas, et auctores esse, varios et c. de his effectus recenset.

Ciceronis exemplum.

ET SI me attentissimis animis, summa cum benignitate auditis iudices: tamen vereor, ne quis forte vestrum miretur, quid hæc mea oratio tam longa, ac tam altè repetita uelit, aut quid ad P. Sextij causam, eorum qui ante huius Tribunatum Rēp uexarūt, delicta pertineant. Mihi autem hoc propositum est ostendere omnia consilia P. Sextij, metemque totius Tribunatus hæc fuisse, ut afflictæ, et perditæ Reip. quantum posset, mederetur. Ac si in exponendis uulneribus illis de me ipse plura dicere uidebor, ignoscite: nam et illam me in cladem uos, et omnes boni maximū esse Reipub. uulneris iudicastis: et P. Sextius est reus non suo, sed meo nomine: qui cum omnem uim sui Tribunatus in mea salute consumpserit, necesse est meam causam præteriti temporis cum huius presenti defensione esse coniunctam. Erigitur in luctu Senatus: squallebat ciuitas, publico cecilio mutata ueste: nullum erat Italiae municipium, nulla Colonia, nulla præfectura, nulla Romæ societas uectigalium nullum collegium, aut concilium, aut omnino aliquod commune consilium, quod tum non honorificentissime decreuisset de mea salute: cum subito edic.

duo consules, ut ad iuuum uestitum Senatores rediret.
 Quis unquam Cōsul Senatū ipsius decretis parere pro-
 hibuit? Quis tyrannos miseros lugere uetuit? parū ne
 est Piso (ut omittam Gabinium) quòd tantūm ho-
 mines sefellisti, ut negligeres aut auctoritatē Senatus?
 Optimi cuiusq; cōsilia contemneres? Remp. proderes?
 Consulare nomen affligeres? Etiam ne edicere audeas
 ne mœrerent homines meam, suam, Reipub. calami-
 tatem: ne ue hunc suum dolorem, ueste mutata, signi-
 ficarent? nam siue illa uestis muta:io ad luctum ipso-
 rum, siue ad deprecandum ualebat, quis unquam tam
 crudelis fuit, qui prohiberet quenquam aut sibi mœ-
 rere, aut ceteris supplicare?

Martialis etiam Ligurinum Garrulum Poëtam,
 molestum & importunum fuisse, ex effectis ostendit,
 in hunc modum.

Exemplum Poëticum.

Occurrit tibi nemo quòd libenter,
 Quòd quacunq; uenis fuga est, & ingens
 Circa te, Ligurine, solitudo;
 Quid sit, scire cupis? nimis Poëta es.
 Hoc ualde uitium periculosum est.
 Non tygris catulis citata raptis,
 Non dipsas medio perusta sole,
 Nec sic scorpius improbus timetur.
 Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
 Et stanti legis, & legis sedenti,
 Currenti legis, & legis cacanti.
 In thermas fugio, sonas ad eurem.

Piscin-

Piscinam pero, non licet natare.

Ad coenam propero, tenes euntem,

Ad coenam uenio, fugas sedentem.

Lassus dormio, suscitās iacentem.

Vis quantum mali facias, uidere?

Vir iustus, probus, innocens timeris.

Exemplum nostrum, quo paraphrasi liberiore Horatij uersus illos ex epistola ad Torquatum interpretamur.

Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes iubet esse ratas, in praelia trudit inermem,
Sollicitis animis onus eximit, addocet arteis.

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Contracta quem non in paupertate solutum?

Ecphrasis nostra in puerorum gratiam.

Vah quantum mali parit hominibus ebrietas? quid non innouat? quid non efficit? operta omnia, & que taceri prestitisset, loquitur. Spem alioqui uanam ebrietas certissimam ostendit. Eundem impellit, ut inermis bella gerat, & se omnibus curis uerum esse, a disciplinis ornatum arbitretur. Calices uino pleni disertos homines, & in summa paupertate hilares efficiunt.

De ar
spu
d nouu
quiddam
ficere

Paraphrasis nostra paulo liberior.

QUID enim non designat ebrietas? quid non efficit? hæc est quæ aperit arcana omnia, ebriū ipsam ad extremum fatum perducens. Hæc est quæ inani ac prorsus uana spe homines deludit, hæc militem ignauium, omni armorum genere destitutum, ad atrox &

B 5

periculo-

periculosum praeuium perditum, nec prouidentiam
curam rei gerendae adimit, haec in causa est, ut inepti
& imperiti uino madidi sibi ipsi persuadeant, se di-
sciplinarum omnium encyclopediam absque ullo praece-
ptore, aut labore fuisse consequutos. Calices autem ge-
neroso referti uino, & amystides Threiciae, quem non
efficiunt disertum, & admiranda quadam uerborum
copia & ubertate insignem? Age, ebrietatis uires &
effeeta accuratius aliquantò perpendimus: ut facile
agnoscant ebrij, quantum sibi calamitatem breui &
foeda uoluptate comparēt: sed quid ago miser? Ebrios
uino sepultos uocem meam audituros existimo? Nul-
lius uocem audiant, nullius admonitionem intelligūt,
nullius obiurgationis asperitatem sentiūt. Nimirum
quod ut corpus mortui nullis punctis, sic ebrij animus
nullis monitis excitari posse uideatur. Nullū profecto
in homine ebrio membrum constat, omnia ab officio
recedunt. Caput foedis exhalationibus disrumpitur,
cerebrum uertigine tentatur, oculi torquentur, aures
undoso spiritu crepant, lingua uacillat, sermo inutilis
est, oris halitus teter, stomachus subuertitur, & reij-
cit putridam saburrā; his accedit cordis palpitatio,
manuum inepta & insana gesticulatio, pedum lubri-
cus, incertusq; gressus, inquietas nocturna, & turpes rō-
tati, furiales somni, mētis excessus, alui ac uesicae spur-
cissima solutio, ut in hac cluue miseri ebrij, tanquam
in coeno lutulentae sues, per sepe uolumentur. Adde his
omnibus subitanam mortem, quae plerunq; pulmo-
nes abstruente potu, consequitur.

Cap.

Cap. 5. de Subiectis, & Adiunctis.

Subiectū est, cui aliquid adiungitur: ut ANIMA est subiectū scientiæ, ignorantie, uirtutis, uitiij: COR PVS magnitudinis, paruitatis, sanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis; HOMO diuitiarū, paupertatis, honoris, infamie, uestitus, comitatus: LOCVS est subiectum rerum in eo sitarum; subiectum, seu obiectū uisus est COLOR; auditus SONVS; odoratus ODOR, gustatus sapor: quia sensus in sensibilibus occupatur. Virtutum & uitiiorum subiecta cap. 7. Aethicorum explicantur.

Vsus Dialect.

Sublato subiecto mouentur tam adiacentia, quam actus: qui omnino non sunt, ij ne miseri quidem esse non possunt: non irascitur, quoniam felle caret: nō pugnat cum gruibus Pigmæi, qui nulli sunt. Posito subiecto tribuuntur etiam natia adiuncta, & actus: ut ignis est, calidus igitur; homo est, aptus igitur ad risum: dilui possunt, si necessaria non sunt.

Adiunctum est

Quod subiecto adiungitur: exempla habes supra, ubi de subiectis egimus. Reuocanda autem huc sunt quæ uulgò

Adiacentia, antecedentia, consequentia, locus, tempus, & circumstantiæ omnes Adiuncta dicuntur.

Quarta locupletandi ratio, uel copie rerum exercitatio.

Quoniam usus copie in subiectis & adiunctis idem est, nos subiecta & adiuncta coniungimus. Esse autem eund-

Recepto

lato

.....

ἐκ τῶν οἰ

ὑποκειμένων

ἢ οὐ.

Hæc subie-

cta sensus ob-

ficiunt, & uo-

cantur. La-

tatio, quo-

niã sensum

mouet

9

uo.

28
enim uerum, et eo colligo: quod si quando laudamus,
aut uituperamus subiectum, id facimus enumeratio-
ne adiunctorum. Cicero in ea qua est pro Roscio Co-
mædo, iocatur in Chæream hominem fraudulentum,
ab adiunctis colligens argumenta. Sunt autem exem-
pla suauissima in Pisoniana, sed proluxa: ego ne mei
libelli moles purum studiosum deterreat, exempla bre-
uiora exquiro. Sic ergo depingit Chæream.

Exemplum Ciceronis.

Nonne ipsum caput, et supercilia illa penitus abra-
sa olere malitiam, et clamitare calliditatem uiden-
tur? Nonne ab imis unguibus usque ad uerticem sum-
mum, si quam coniecturam affert hominibus tacita
corporis figura, ex fraude, fallacijs, mendacijs consta-
re totus uidetur? Qui idcirco capite et supercilijs
semper est rasus, ne pilum ullum uiri boni habere di-
catur.

Martialis.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine luscus:

Rem magnam præstas Zoile, si bonus es.

Exemplum Virgilij, quo uestitum et comitatum

Reginæ ad adiuncta reuocat.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

It portis iubare exorto delecta iuuentus:

Retia rara, plaga, lato uenabula ferro

Massiliq; ruunt equites, et odora canum us.

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi

Pœnorum expectant, ostroq; insignis et auro

stat sonipes, ac frena ferox spumantis mandit.

Tand-

Tandem progreditur magna stipante caetera,
 Sidoniam picto chlamydem circumdat a limbo:
 Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aureis,
 Aurea purpuream subnectit fibula uestem.
 Neenon & Phrygij comites, & letus Iulus
 Incedunt: ipse ante alios pulcherrimus omneis,
 Infert se socium Aeneas, atq; agmina iungit.

Exemplum nostrum, quo letam navigationem in no-
 stra Comœdia Sigonia descripsimus: quæ acta
 fuit in Academia Valentina, Calendis

Maïj, 1563.

Erat permixtum lacrymis gaudium, dum hi patriam
 Hispaniam letitia exultantes expetunt: illi fratres a-
 beuntentes requirunt. Post mutuos ergo tum uxoriū, tum
 liberorum, tum amicorum complexus, & oscula: ma-
 gna celeritate omnes ad litus peruenerunt. Quis po-
 terit ulla oratione complecti omnia, quæ eo tempore
 oculis nostris occurrebant. Triremes, quadriremes,
 naues longas & actuarias, nunquam Neptunus ipse
 aut melius ædificatas, aut instructius adornatas uluc-
 rat. Vexilla Cæsaris elegantissimè depicta huc atque
 illuc uento agitata coruscabant. Ex omnibus nauigi-
 gijs globi ænei, ferrei, & marmorei, tanto impetu &
 strepitu mittebatur, ut cœlum ipsum mugire & bo-
 re crederetur; tanto fragore, tanta concussione toro-
 menta bellica emissa tonabant, mariaq; celo commi-
 scebant, ut montes ipsos, scopulos, & abruptas, quæ
 mari impendent, rupes, uelut totis fulmine quassa-
 tas, terra discedente, in abyssos sese abdere, & absor-
 beri

her. putares. Erat præterea non tam amare iucundum, quàm uideri gratum, cum tubas, lituos, buccinas, cornua classica, tybias, tympana bellicum quiddam resonantia; tum pagnas illas umbratiles nauium inter se concurrentium. Margines uerò, littora, ripæ, litora, fenestræ, loca omnia quæ in mare prospiciebant sic confertim erant stipata, et stipatim conferta, ac plena spectantium, ut sese mutuo propemodum nimia compressione enecarent. Plena erant omnia gemitibus, suspirijs, lacrymis, dum sublatis ad sydera manibus, nobis oram soluentibus bene precantur, prosperamq; profectionem ac reditum nuncupatis uotis exoptant.

Cap. 6. de Oppositis.

Opposita sunt, quæ de eodem, secundum idem, et ad idem, et eodem modo, et eodem tempore di ei et uerè affirmari non possunt. Sic Socrates albus et ater non potest eadem parte esse, pater et filius eiusdem, diues et pauper eodem modo, sanus et aeger eodem tempore: at albus esse potest alia parte, et ater alia: pater huius, filius illius: spe diues, re ipsa pauper: sanus hodie, cras aeger.

Quinta copis rerum exercitatio.

ENUMERATIONE aduersorum, priuantium, et contradicentium, non solum fidem facimus, sed etiam locupletamus Orationem.

Exem-

Exemplum hoc ipsum, quo Martialis eundem con-
tradicens ibi Fabullam reprehendit.

Bella es, nouimus; & puella, uerum est,

Et diues, quis enim potest negare?

Sed dum te nimium, Fabulla, laudas;

Nec diues, neq; bella, nec puella es.

Catullus iratus Furio Pisauensi, paupertatem illius
falsissimo, iucundissimoq; uersu oppositorum enume-
ratione infectatur. Carmen adscribam.

Furi, cui neq; seruus est, neq; arca,

Nec cimex, nec aranearum, nec ignis,

Verum est & pater, & nouerca, quorum

Dentes uel silicem comesse possunt.

Est pulchre tibi cum tuo parente,

Et cum coniuge lignea parentis:

Nec mirum, bene nam ualeatis omnes,

Pulchre concoquitis, nihil timetis,

Non incendia, non graues ruinas,

Non facta impia, non dolos ueneni,

Non casus alios periculorum.

Atqui corpora sicca cornu,

Aut si quid magis aridum est, habetis,

Sole, & frigore, & esuritione,

Quare non tibi sit bene ac beate?

A te sudor abest, abest saliuam,

Muccusq; & mala pituita nasci.

Hanc ad mundiciem adde mundio rem

Quod culus tibi purior salillo est,

Nec toto decies cacas in anno:

Atq;

Atque iam durius est saba, & lapis,
Quod tu si manibus teras, fricesq;
Non unquam digitum inquinare posses.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli spernere, nec putare parui,
Et sestertia qua soles precari
Centum, desine, nam sat es beatus.

Non ignoro, lector charissime, versiculum decimum
nonum, & quosdam alios sequentes, indignos esse tuis
auribus, sordidissimi enim sunt. Sed tamen quoniã su-
periores aliter intelligi non poterant, coactus istos
apposui. Facetè quidẽ, ut omnia deesse dicat, ea quo-
que deesse dicit, quæ planè sordida sunt: nempe cimex
& araneus. Summã autem paupertatem notat, cum
ait, nec ignem adesse. Pulchrum uerò Cicero non ra-
rò beatum intelligit. Catullus ergo, cum dicit, Est tibi
pulchrè, & corpus habes cornu siccius: oppositis con-
tradicientibus usus est. Quoniam uerò sol exsiccatur, frigus
contrahit, esuritio extenuat: acutè sole, frigore,
& esuritione, coniurxit.

Exemplum nostrum, in quo ostendimus ex opposi-
tis, qua ratione Doctor Theologus publicè interpre-
taturus D. Matthæi sacrosanctum Euangelium, pos-
sit discipulos suos ad tantum auctorem intelli-
gendum & ediscendum commouere.

Libri extant, auditores charissimi, nostro seculo à
maioribus relictæ, tum sacri, tum profani, ex quibus
si modò libeat diligenter eos scrutari, possimus omnia
bona & felicitatis thesauros colligere. Sed inter om-
nes

omnes scriptores, qui utiliùs, uerius, commodius, Di-
 uo Mattheo scripserit, repertus est nemo. De alijs li-
 bro facis nihil dicam, quoniam illi tum demum lau-
 dantur, & ab Ecclesia Romana sacratissimi iudican-
 tur, cum ad hunc sacri Euangelij librum proximè ac-
 cedunt. De alijs, qui ab Aristo. Platone, M. Tullio, &
 similibus scripti sunt, differamus paulisper: ut illorum
 tenebræ, caligo, confusio, inopia: huius splendor, lux,
 perspicuitas, & diuitiæ cognoscantur. Libri profani
 aut ethnici, de humanis artibus, & opificijs, de pru-
 dentia, aut publica, aut priuata, uerba faciunt: hic de
 immortalitate, ac bonis æternis, unde non immeritò
 sacrum Euangelium à Græcis & Latinis appellatur.
 Libri ethnici nuntiant uenire ad imperium, ad reg-
 num, ad opes, ad potentiam mundi huius fragilis &
 incerti, ad epulas, ludos, uoluptates, decus, laudem, ri-
 gidam atq; inanem uirtutis umbram, ad terram fluē-
 tem lacte & melle, ad puellas formosissimas, & quoti-
 diana conuiuia. Euangelium uerò, ceteris atq; ex-
 ditos ad amandum Deum, ut cum illo ad æternitatem
 iungamur, unde beatitudo inestimabilis existet. Py-
 thagoras, & Parmenides, atq; hos sequutus Plato, si
 quid sibi de diuinis, uel abstrusis in natura rebus uide-
 rentur exculpisse, occultabāt sedulò; uel si literis mā-
 darent, obuelabant uerbis raris, exquisitis, obscuris.
 Plato mysteriola quædam sacra Dionysio explicans,
 addit hæc uerba: caue ne hæc epistola ueniat in ma-
 nus indignorum. At Euangelium Matthei facile, dilu-
 cidum, apertum omnibus traditū est: nulla ab eo etas

C

exclu-

excluditur, aut repellitur: nullus sexus, natio, cōditio, ideoq; Catholicum nuncupatur. Libri ueterum admirabili splendore uerborum, & copia lectorem delectant, sed addita uel mediocri diligētia, sedulus lector agnoscit artificium, & anilia figmenta contemnit. At in Euangelio quanquā ea est facilitas, quae apta sit omnium ingenijs, & narrationes simplices, similia & exempla sumpta de rebus notissimis, tamē in hac ipsa facilitate & simplicitate tā utili, tam congruenti quibuslibet, magna occultantur mysteria, quae diutissimē exercere possint magna atq; sublimia ingenia, ac pascere bona, & religioni dedita. Nullum enim est in Euangelio uerbum, quo non tegatur grande aliquod, & admirabile arcanum, &c.

Cap. 5. de Comparatione, aut (ut vulgus vocat) de Comparatis.

Argumenta simplicia in tribus generibus cōsiderata ^{1^o}, quorum primū fuit in causis & effectis, alterum in subiectis & adiunctis, tertium in oppositis: quorum omnium consideratio simplex est. Sed in Comparatis res nō spectatur simpliciter, ut antea, sed per collationem quantitatis, & qualitatis. Itaque superiora illa argumenta interdum Comparata sunt, cum eorum quantitas, aut qualitas cum alia re comparatur: nec argumentorū genera re ipsa, sed ratione duntaxat & genere translationis differunt, cum praesertim una & eadem res modō causa, modō subiectū esse possit. Comparata sunt, quae inter se conferuntur.

ovm̄b-

συμβληα cap. 3. lib. 2. Topiconum uocantur. Comparatio σύγκρισις, cap. 4. lib. 1. & cap. 4. lib. 3. Topiconum.

In Comparatis duo intelliguntur: res de qua agitur, & quæ ei comparatur, πρότασις & απόδοσις, propositio, & redditio dicuntur, sed usus uarius: modo enim argumentum proponitur, modo res redditur, modo contra, ut in exemplis perspicies. Comparata circa quantitatem, uel qualitatem uersantur. Quanquã autem in Categorijs Aristoteles quantitatem tantummodo statuit in numero & magnitudine: idem tamen capit. 2. lib. 4. & cap. 3. lib. 11. primæ Philosophiæ ait quantitatem esse in omni entium genere, quæ res sint æquales, uel inæquales. Est igitur quantitas par, uel impar.

Paria sunt, quorum est una & eadẽ quantitas, uel quæ neq; maiora sunt, neq; minora. Argumentũ igitur pariter erit, cum par explicatur à pari.

Id fieri solet his notis:

Par,	Idem,	Non magis.
Æquale,	Tantum quantum,	Non minus.
Æquare,	Tanto quanto.	

Aliquando nulla harũ notarum preponitur: Terẽt. in Adelph. Quando ego non curo tuum, ne cura meũ.

Comparatio parium, seu definitio illustratur axioma Topico & Aristoteleo, cap. 4. secundi Topici. Parium, inquit, si alterum non inest, neq; reliquum, si uerò alterum, & reliquum. Ideoq; ualet hic locus, εἰς ἀμφότερα, ad affirmandum, & negandum.

Aliquando ex oppositis par efficitur ratio, quae in
relatis & priuantibus certa est, interdum etiã in ad-
uersis. Pater est filij dominus, filius igitur est patris
seruus. Visus est habitus sensus, cæcitas igitur est pri-
uatio sensus. Dixi in aduersis aliquando certam esse,
non perpetuam & catholicam: quoniam uitiosè con-
cluditur, si dicas: candor est iucundus, ergo nigror est
iniucundus. Homo est animal; ergo non homo, est non
animal.

Comparatum impar est duplex, maius, aut minus.
Maius est, quando quod esse minus difficile est, expli-
catur per id, quod esse difficilius est. Vt Miles potuit
expugnare urbem, ergo & exercitus poterit: proprio
notæ huius comparationis sunt, Vt

non solum,

sed etiam,

cum, tum,

malo hoc, quàm illud.

ne sine ulli harum notarum hoc argumentum tra-
datur. Vt pro Muræna: Noli tã esse iniustus, ut cum
tui fontes u. inim. tuis p. n. riuulos, &c.

ius 3.

O socij, neq; n. ignari. s. a. malor.

ad.

O passi grauiora d. d. h. q. f.

Vos grauiora mala passi estis, leuia igitur facilè pa-
tiemini.

Comparatum minus est, quando quod esse diffici-
lius est, explicatur per id, quod esse facilius est, ut

Ante leues ergo pascentur in æthere cerui, &c. hic
minus adhibetur ad maioris explanationem.

in
Accloga.

Com-

Comparatio in qualitate est similitum, aut dissimilitum. Similia sunt, quorum qualitas est una. Similitudo uero plane & euidenter expressa duas habet partes: Protasim, & Apodasim.

Note Protaseos sunt,
Quemadmodum,
Vt,

Sicut,
Veluti.

Apodaseos,

Sic,

Ita,

Non secus,

Non aliter,

Eodem modo.

Hæ fictæ similitudines populares sunt, attamen exempla rerum factiarum commodiora iudicat Aristoteles. Rhetorica. Huc autem referenda esse exempla, quis ignorat? Agemus ergo de ratione locupletandi Orationem per

Exempla,

Parabolas,

& Apologos.

Sed prius dissimilium naturam ostendemus, ne ceput hoc de Comparatis absolvamus.

Dissimilia sunt, quorum qualitas est diuersa: appellantur etiam differentia, ut dissimilitudo & differentia pro eodem usurpantur. Sunt autem notæ dissimilium:

Quanquam, tamen, non.

Sed, dissimile, diuersum.

Differens, non idem.

Itemque contra, & similitum notæ per negationem propositæ, non quemadmodum, non talis, non sicut. Cicero. 1. Epist. ad Fratrem: Sit annulus tuus non tanquam res aliquod, sed tanquam ipse tu. Sunt præterea multi

melius habeat aurū, quā tu habes; utrū illius, an tuū
 malis? Illius, inquit. Et si uestē, & ceterum ornamen-
 tum muliebri pretij maioris habeat, quā tu habes,
 an illius malis. Illius uerò, respondit. Age, si uirum illa
 meliorē habeat, quā tu habes, an illius malis. Hic mu-
 lier erubuit. Aspasia autem cum ipso Xenophōte, r-
 monem instituit. Quæso, inquit, si uicinus tuus melio-
 rem equum habeat, quā tuus est, tuum'ne equū ma-
 lis, an illius? Illius, inquit. Quòd si fundum meliorem
 habeat, quā tu habes, utrum tandem illius malis? Il-
 lius, inquit, meliorem scilicet. Quòd si uxorem melio-
 rem habeat, quā tu habes; utrum illius malis? Atq;
 hic Xenophon quoq; ipse tacuit. post Aspasia: Quo-
 niam uterq; uestrum, inquit, id mihi non solum respō-
 dit, quod ego solum audire uolueram; ego met dicam,
 quid uterq; cogitet. Nam & tu mulier optimum uirū
 malis habere: & tu Xenophon uxorem lectissimam
 habere maxime uis. Quare hoc nisi per feceritis, ut
 neq; uir melior, neq; foemina lectior in terris sit, pro-
 fectò id quod semper & optimum p̄uabit esse, ma-
 iorē maxime requiretis: & tu ut maritus sis cum opti-
 ma muliere, & hęc quā optimo uiro nupta sit.

Exemplum Poëtici, quo ex tribus similibus declarat

Ouid. l. de Tristib. cur metuat Augustū Cesarem.

præcedit tamen apodosis, protasis sequitur.

Esse quidem memini mitissima sedibus illis

Numina, sed timeo, qui nocere, deos.

Terretur minimo penne stridore columba

Vnguibus accipiter saucia facta tuis.

C 4

Non

Non procul à stabulis audet discedere, si qua
Excussa est auidi dentibus agna lupi.

Vitaret cælum Phaëton, si uiueret, et quos
Optauit stultè, tangere nollet equos.

Exemplum dissimilium ex Ciceronis 2. Philip. ubi dis-
similitudo primùm breuis, mox latius explanatur:
loquitur autem de Varronis Cassinate fundo,
quem Antonius per uim occupauerat.

O tecta ipsa misera, quàm dispari domino (quan-
quam quomodo iste dominus?) sed tamen quàm à dis-
pari tenebatur? Studiorum enim suorum M. Varro
uoluit esse illud non libidinum diuersorium: quæ in il-
la uilla ante dicebantur? quæ cogitabantur? quæ lite-
ris mandabantur? Iura populi Rom. monumèta ma-
iorū, omnis sapientie ratio, omnisq; doctrina. At ue-
rò te inquilino, non enim domino, personabāt omnia
uocibus ebriorum, natabant pavimenta uino, made-
bant parietes, ingenui pueri cum meritorijs, scorta
uiliàs uersabantur.

Exemplum Poeticum, quo Hectoris foedè contrucida-
ti, et quondam florentis, ac triumphantis dis-
similitudo ex uarijs rebus ostenditur.

In somnis ecce ante oculos moestissimus Hector
Visus adesse mihi, largosq; effundere fletus;
Raptatus bigis, ut quondam, aterq; crueno
Pulvere, perq; pedes traiectus lora tumentels.

(Heu mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuiis indutus Achillis,
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes)

Squalo

Squallentem barbā, & concretos sanguine crines,

Vulnera q̄; illa gerens, quæ circum plurima muros

Accepit patrios: ultro flens ipse uidebar

Compellare uirum, & moestus expromere uocem:

Exemplum nostrum, quo nobilem Hispanū in epist.

la quadam ad præceptorem nostrum Nicolaum

Biesium uel Scirpū Flandrum, depingimus.

Vidisses planè, præceptor optime, admirandā metamorphosin. Utinā quæ sentio possem uerbis significantibus exprimere: ut cādidi flores ligustrorum statim cadunt, & pereunt, hyacinthi purpurei leguntur; sic candor formæ iuuenilis breuis, & propè momentaneus ab illo Patritio amico tuo discedēs, intra dies octo hoc effecit, ut Phœbus ille *ἄνθρωπος* Homericus uideretur, & uicini omnes, qui illum antea alacrem, & formosissimum agnouerant, tam repentina mutatione sordidum, & deformem factum, admirentur. Nudiustertius illum uidi lugubri induitū ueste, capillo q̄; in Sacerdotis morem circumtōso, atq̄; animo ad diuinarum rerum contemplationē penitus abstracto, sic ut humanis omnibus curis, ipsisq̄; pariter uoluptatibus, quibus antea luxuriosè studuerat, renuntiasse uideretur. Utinam quod cœpit, constanter absoluat, &c.

Septima copię rerum exercitatio.

QVONIAM diximus exempla ad locum similiū reuocari par erit, ut rationem tractandi exempla cōmonstremus. Adhibentur ergo exēpla ad aliquid probandum, ad laudes, consolationem, uituperationē, ad

animos permouendos, & similia. Horū igitur, ut uim
quā maximam, maximeq; uariam comparare, &
in promptu habere conuenit, ita uariè tractare o-
portet.

Augentur ergo laude rei, auctoris, gentis unde su-
muntur: ut si Cantabricum factum, aut dictum adhi-
beas, prefari poteris, eam gentem sapientia, & rei
militaris, ac ciuilibus disciplina ceteris antecelluisse, &
exemplis pulcherrimis semper abundasse. Atq; si exē-
plum ex aliquo auctore sumas, poteris illius fidem,
aut grauitatem commendare. Si piū uideri uoles
quod adfers, sumatur à pietate cōmendatio. Atq; idē
de ceteris.

Augentur etiam exempla, si fusiū, aut latius expli-
centur cum exaggerationibus, aut amplificationi-
bus. Ut si persuadere studeas, ad prudentiam multū
conducere peregrinationes, multarum rerum inspe-
ctionem; in Ioannis Aquiloni, Caroli Quinti dome-
stici, ^{ab eo} uocant, & Questoris Regij Valenti-
ni, Meccenatis nostri laude aliquandiu commoratus,
poteris fusè enarrare, quam ciuitatem reliquerit, &
quam ob causam, & que maria traiecerit, & quas
Barbaras nationes quo capitis periculo adierit, &
quibuscum sit congressus, & quid mirandum con-
spexerit, & quantum temporis absuerit, & quanto
illustrior, simul ac sapientior, in patriam redierit.
Exemplum habes in principio secundi libri de Inuen-
tione, ubi Cicero de Zenside Helenam picturo uerba
facit.

HOC

Hoc exemplum nonnunquam meis disci-
pulis dilatandum propono.

Audax iuuentis uim passa inuita puella,

Dedecus est confessa suum, testataq; diuos

Præfesto coram, et multum conquesta, rogauit:

Quo pretio dignus, qui talia facta patraret?

Virtutem miratus, ait: si filius esses

Hic meus, ipse darem feriendum colla securi.

Illa oculos demissa: fuit sed filius, inquit,

Hic tuus. Indigno motus sermone puellæ

Ipse pater, natum ad pœnam pro laude uocauit.

Fuit autem res gesta apud Cerusiam Piceni, Salinas ha-

bet inter Raueham, Rubiconem, et Ariminum.

Aut hoc inueniunt in

Fratrem incauta soror, natam ira percita mater,

Vir necat uxorem, lex uiolenta uirum.

Eadem dilatandi ratio est in exemplis fabulosis. De

genus hec ab antiquis non sine causa fuisse conficta,

neq; temere tot iam seculis, magno consensu eor-

senso, fuisse celebrata. Deinde quid sibi uoluerint, in-

terpretabimur in hunc modum. Quid inuuit Circes

fabula ueneficis homines uertens in feras? nisi eos, qui

nequaquam ratione ducuntur, sed totos sese dederunt

turpibus affectibus, iam præter hominis uocabulum,

nihil habere hominis, et pecudum naturam induisse?

Marsyas excoriatus docet non esse certandū cum

potentioribus. Salmones in Tartara deturbatus do-

cet non esse tentandum, quod supra fortunam nostrā

esse uideatur.

Exemp-

Exempla omnia dilatari possunt parabola, id est, *ἐπιπέσει*, seu collatione, tum comparatione, seu contentione. Parabola est, cum accommodata similitudo, quod adductum est exemplum, ostendit aut simile esse, aut dissimile, aut contrarium. Qui igitur copiosissime uolet exemplum tractare, et singulae similitudinis, aut dissimilitudinis partes explicabit, et inter sese conferet, ut M. Tull. facit de legato occiso. Multum etiam ad hoc conducit, plures circumstantias inter se componere, et sententias ac epiphonemata in huiusmodi contentionibus admiscere. Ut si uicinum meum horter, ut filij mortem moderatè ferat, exemplum alicuius mulieris ethnicae recitabo: quo absoluto, licebit similitudinis, et dissimilitudinis partes in hunc modum explicare.

Exemplum nostrum.

Quid hoc uir fortissime? audisti'ne quae diximus? nonne te haec exempla commouent? nonne te istorum, *quae de te audivimus*, pudet? Narrant uicini, te in tanta calamitatis cogitatione, defixis in caelum oculis, obstupescentem, acerbissimoque dolore percussam, in uestigio concidisse, cum rigerent adhuc oculi, nec ullis fomentis tibi exanimato uita subito deliquio quasi erepta redderetur. At hoc non fecit muliercula, cuius nunc mentionem feci. Quod illa omnibus destituta uiribus, potuit; tu uir, tantis instructus naturae praesidijs, non feres? Nemo sanus à muliere fortitudinis laudem expectat: at uir, nisi forti sit animo, frustra uiri nomen adeptus est, frustra prominentem barbam gerat,

pat,

ut Exemplum sit certe rei gesta; Parabola, similitudo ab his que fiunt: aut que natura, casu, uel rebus adiuncta sunt: ut Attilius ad hostes reuersus, exemplum est seruande fidei. At nauis pro uentorum ratione uel uolens, aut contrahens; parabola est, que docet sapientem tempori cedere. Eadem tamen ratione & parabola & exemplum dilatari solent. Cicero pro Murana; Quod si e portu soluentibus, qui iam in p.e.a.i.p.f.s. & c. usq; ad uocem subeundat.

Collatio.

Imaginem, que Græcè *ἰκῶν*, dicitur, parabola, seu collationi similem esse dicimus: discrimen tamen hoc statuo, ut Imago sit comparatio breuissima, parabola uerò Imaginis copiosior explicatio. Velut si dicas, Vt asinus fuste nō depellitur à pabulo, nisi satur: ita belator non conquiescit à sede, donec expleuerit animū suum; Parabola est. Si uerò dixeris, aliquem leonis more in hostem insilisse, *ἰκῶν* est. Dilatari potest imago per *ἰπαγωγὴν*, seu inductionem. Exemplum, tanquam *ἰκῶν* permitto.

Contentionem demonstratiuam uocant Rhetores quando in genere Demonstratiuo, laudandi, aut uituperandi causa, personam cum persona cōferimus. Vt Plutarchus confert Demosthenem cum Cicerone. Cre sci uerò rerum copia, si ad unius hominis, aut rei laudem, seu uituperationem, persone complures, aut res adhibeantur. Veluti si Illustr. D. Lodoicum Ferreriū Prefectum Valentinum laudaturus, ex multis excerpas quod in quoq; maxime excelluit; e Iulio Casare felicitatem, animiq; presentiam; ex Alexādro magna-

o. c.
Gu
nator, ut
Vocant

imitas-

ritatem; ex Traiano, sanctimoniam & clementiam; ex Antonio, glorie contemptum: atq; idem de ceteris. Similiter & in vituperando. Præterea, si iracundiam detestans, conferas eam cum enormi temulentia, cum phrenesi, cum morbo comitiali, aut demoniaco. Aut si lingue virulentiam damnans, componas eam cum habitu hominis pestilentia laborantis, cum afflatu serpentum, quibus est uenenum præsentissimum, cum exhalatione quorundam lacuum, aut specuum subitam mortem adferente.

Iudicia huc reuocanda esse, credunt multi: sed nos ad argumenta assumpta reuocamus. Sunt autem iudicia uelios, sententiæ scriptorum, illustrium gentium, uirorum. Idem ualent Apophthegmata, hæc omnia Græcè collegit Stobæus, Latinè Lycosthenes. Extat etiam uastum uolumen, quod inscribitur, Stephani Bellengardi sententiæ. De Apologis lege Aphthoniũ, ibi reperies, quæ sit ratio dilatandi Apologi.

Cap. 8. de Notatione.

POSTEAQUAM de primis argumētis egimus, ea quæ sunt à primis orta, persequemur. Sunt autē Etymologia, Coniugata, Diuisio, & Definitio.

Etymologia, est nominis interpretatio; ut animosus, animi plenus; homicida, qui hominem occidit. A Cicerone notatio dicitur: ab Aristotele λόγος ἐνὸνματι, Definitio nominis; ὁρισμός ἐνὸνματι, Definitio nominalis; τόπος ἐπὶ τῷ ἐνὸνματι, Locus à nomine.

Nota=

Notatio à Grammaticis & Dialecticis dissimili-
ratione tractatur; ab illis ut accidentia dictionū do-
ceantur, ab his, ut ex origine & natura res ipsi signi-
ficationi subiecta arguatur, & probetur. Sunt etiam
qui originationem uocent, quòd origines & causas
omniū aperiat, unde orta, ductaq; sunt. Valeat autem
notatio ad iocandum, ut cum Cicer. Verrem à uerrē-
do uocat. Sed interdum multam cōtinet eruditionem
& doctrinam, cum uocabulorum ortus, & partus di-
ligenter exquiruntur. Sic Plato in Cratylo de origine
nominum Græcorum disseruit; & M. Varro de Lati-
nis uerbis multa tradidit. Poëte sepe numero his utū-
tur; ut cum Ianum, à ianua; hostiam, ab hoste; uictimā
à uincendo; Augustum, ab agendo; Aprilem, ab ape-
riendo deducunt. Obseruanda est reciprocatio nota-
tionis, cum nomine ipso quod notatur, nam uicissim
se arguunt; ut si Philosophus est, profectò sapiētiae stu-
diosus est; si non est sapiētiae studiosus, nec Philoso-
phus. Sed in hoc exemplo cognitam, ac labore partā
sapiētiam intelligo, ne rudis & iners, qui nō est Phi-
losophus, dicatur sapiētiae studiosus.

Cap. 9. de Coniugatis.

In Rufinia.
paragr. nō
ap-
uia
iteri⁹ ver-
bū ex prio-
rideriuat

Coniugata dicuntur quæ sunt ex uerbis generis
eiusdem, hoc est, quæ orta ab uno uariè commu-
tatur; ut sapiens, sapiētia, sapienter. Coniugata pri-
maria, & deriuata; seu primitiua, & deriuatiua no-
minantur à Grammaticis; & quamuis deriuatiua, quæ
ex alijs coniungantur, propriè coniugata sint; tamen

sic

sic usu uenit, ut omnia coniugata dicantur & primi-
 tiua, & derivatiua; ut in declinatione nominis, tamen
 si prima positio & recta, unde alie cadunt, casus pro-
 prie non est, omnes tamen casus dicuntur & recti, &
 obliqui. In Topicis Aristotelis ἐὺζυγία uocantur, quae
 Cicero Latine dicit coniugata, sed in ratione dicens
 hoc inter eos interest, quod Aristoteles distinguit à cō-
 iugatis τῶσδε, id est, casus: ut haec nomina sapiens, &
 sapientia sint coniugata, sapienter aduerbium sicut ca-
 sus. Cicero autem omnia coniugata appellat. Ex hoc
 genere sunt ἀπὸ τοῦ μα, quae in Praefatione Categoriae
 definiuntur ab aliquo solo differentiae casu, quae secun-
 dum nomen habent appellationem, ut à Grammatica
 Grammaticus, & à Musica Musicus. Fab. cap. 10.
 lib. 5. hoc argumenti genus contemnit. His, inquit, il-
 lud adijcere ridiculum putarem, nisi eo Cicero utere-
 tur, quod coniugatum uocant: ut eos qui rem iustam
 faciunt, iuste facere; quod certe probatione non eget,
 quod compascere licet. In quo ridiculus est ipse Fa-
 bius, qui argumentum non putet esse, quod proba-
 tione egeat: cum argumentum omne perspicua pro-
 batio esse debeat, alioqui argumentum non est. Cice-
 ro de Officiis: De ne putare auctoritatem esse in eo te-
 stimonio, cuius auctor inuentus est nemo. Aliquando
 in coniugatis & agnominatione, & polyptoton con-
 iunguntur. Ut iudices non tam aetarii, quam aetati, id
 est, aere alieno obruti. Calamitosus Dux, calamitoso-
 rum. Item bonorum Deorum, bonitate, bonus, Dio-
 nysius utitur. 3. de Natura Deorum. Quoniam autem
 D in his

Lege Pe-
Victorij Le-
ctiones va-
sias.

in hijs duobus argumētis; hoc est, in etymologia & conjugatis, nullus est locus, aut saltem perexiguus Orationi, quæ copiā rerū desiderat; reiectis exemplis, ad diuisionem accedemus.

Cap. 10. de Diuisione.

Diuisio est rei per partes explicatio. Hanc distribuere licebit in diuisionem nominis, & rei. Diuisio nominis, est uocis ὀνόματι, & ambiguae in suas significationes distinctio, seu enumeratio significationum homonymi nominis, uel etiam orationis ambiguae, & phrasis; ut si lupum distinguamus in hominem, quadrupedem, & piscem. Canem in bestiam terrenam, aquatilem, & sydus, hac forma: Canis aut terrena bestia est, aut aquatilis, aut sydus. Vel alius terrenus, alius aquatilis, alius aethereus, &c.

Diuisio rei triplex est: generis in species, totius in partes, & rei in accidentia, &c. Prima diuidendi ratio, est generis in species proximas diductio; hoc modo, animal in hominem, & bestiam, seu pecus diuidimus: magnitudinem permanentem in lineam, superficiem, & corpus: Rempub. in democratiam, aristocratiam, & monarchiam. Ius in legem, morem, & aequitatem; his modis: Magnitudinum alia longa est, ut linea; alia lata, ut superficies; alia crassa, ut corpus. Corporum simplicium, aliud caelum, aliud elementum. Quo modo ferè utimur, cum differentijs nominibus indita non sunt, & formarum numerus non est infinitior. Animalium aliud est rationis particeps, aliud expers.

Quod

Quod genus tum adhibemus, cum formis nomina de-
sunt; cuiusmodi sunt maxime illæ, quæ rursus tanquã
genera diuidi possunt, quas subalternas uocant. Atq;
hec proprio nomine diuisio appellatur, quæ fit po-
tissimum, cum genera per differentias proprias in suas
formas ita diducimus, ut & hæ singule deinde gener-
nomen induentes, in alias subiectas diuidantur, donec
ad indiuiduum perueniam. Ut animalium aliud λογί-
κον, aliud ἄλογον: & ἄλογον aliud terrenũ, aliud aqua-
tile, aliud pennigerum. Et his singulis subiiciende suas
species. Secunda rei diuidende forma, est totius in par-
tes, seu precipua membra distributio, quæ proprie
Partitio nominatur: ut si Rempub. Romanam in Se-
natores, Equites, & Plebeios partiatis. Hominem in
animam, & corpus: & corpus in caput, uentrem, ma-
nus, pedes, & c. quas integrales partes appellant. In
partiando, quia longum esset sæpe, singula colligere
membra, satis erit precipua recensere. Sed ea tamen
optima partitio est, cum partes collectæ toti sunt æ-
quales.

Distat à diuisione partitio, quòd genus de quaque
specie dici possit. Nã recte dicitur, iustitia uirtus est:
non animal est: caput uerò homo dici nõ potest, nec
pes, nec alia membra. Quintil. lib. 7. cap. 2. Diuisio est
inquit, rerum plurium in singulas: partitio singulariũ
in partes discretus ordo, & recta quedam collocatio,
prioribus sequentia annectens. Formas igitur & indi-
uidua, quæ diuisio reliquit indiuisa, ea sibi partitio
distribuenda sumit. Ut cum per diuisionem diductum

est animal in hominē, & bestiam, succedat huic partitione, quæ hominem in animum, & corpus distribuit; ac deinde corpus in caput, uentrem, & cetera membra partietur. Tertius diuidendi modus triplex est, subiecti in accidentia; ut hominum alij liberi sunt, alij serui. Pharmacorum aliud salubre, aliud noxium. Partimur hoc modo substantiam per omnium accidentium Categorias, & per plerosq; locos Dialecticos ut docet Rodolphus lib. 1. Aliæ huic cōtrarius, est accidentis in subiecta: ut bonorum aliud animi, aliud corporis, aliud fortune. Postremus est, accidentis in accidentia: ut bonorum aliud honestum, aliud utile, aliud iucundum. Hoc diuidendi genus est Oratoribus frequens, quo modo Cicero in Oratione pro Lege Manilia Pompeij laudes enumerat, scientiam rei militaris, uirtutem, auctoritatem, & felicitatem. Hūc potest & quarta referri diuidendi forma, quam Rhetores tū partitionem, tum distributionem Orationis nominant. qua rerum tractandarum ordo cernitur, & ad uocum artem pertinet, necessaria non Oratori tantum, sed cuius etiam quacunque de re differenti. Recte uero diuidendi, ac partiendi præcepta hæc sunt.

Primum est, ut genus in proximas diuidatur species, & differentias: ut substantia alia corporea est, ut corpus; alia corporis expers, ut spiritus: ut diuisio, quoad fieri poterit (neq; enim id perpetuum est) duabus repugnantibus differentiis, totamq; generis amplitudinem, seu rei diuise naturam complectentibus, absoluat (uitiosum est enim, in diuisione aliquid

pra

prætermittere, maxime in re finita) ut animalium aliud ratione præditum est, aliud rationis expers: quæ repugnantes sunt differentiæ. Imperitè igitur hoc modo diuiseris: Animalium aliud est bipes, aliud rationis particeps, hominum alij liberi sunt, alij rustici: colorum alius albus, alius niger. Sunt enim plura colorum genera. Alterum est, ut differentiæ genus diuidentes coniunctæ, generi sint æquales; & partes collectæ toti, hoc est, ut eiusmodi sint diuisionis partes, quæ de pluribus, quàm ipsum illud, quod diuiditur, dici nequeant, hoc est, ut quicquid genere continetur, id totum differentiis, seu membris diuidētibus explicetur. Ut quod est animal, uel planta, id est corpus uiuum: & omne corpus uiuum est animal, uel planta.

Octaua copię rerum exercitatio.

Qui uolet diuisionis adiumento orationem copiosam efficere, is cōparet sibi ex Porphyrij Quinq; Vocibus definitiones Generis, & Speciei: mox distributo genere in suas formas agnoscat, quantum oratio locupletata fuerit. Cùm Cicero in ea quæ est pro Gneo Plancio, potuisset breui propositione rem absolueret in hunc modum:

Gratus animus est pater omnium uirtutum.

Maluit tamen Genus in suas Species diuidere, & copiam rerum ostētare. Sed ipsum loquentē audiamus.

Ciceronis exemplum.

Etenim iudices, cùm omnibus uirtutibus me affectum esse cupiam; tamen nihil est quod malim, quàm me & gratum esse, & uideri. Hæc est enim una uirtus

non solum maxima, sed etiam mater uirtutum omnium
 reliquarum. Quid est pietas, nisi uoluntas grata in pa-
 rentes? qui sunt boni ciues? qui belli? qui domi de pa-
 tria bene merentes, nisi qui patrie beneficia memine-
 runt? Qui sancti? qui religionem colentes? nisi qui me-
 ritam Dijs immortalibus gratiam iustis honoribus,
 & memori mente persoluant? Que potest esse iucun-
 ditas uite, sublatis amicitijs? Que porro amicitia po-
 test esse inter ingratos? Quis est nostrum liberaliter
 educatus, cui non educatores, cui non magistri sui, atque
 doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse altus, aut
 doctus est, cum grata recordatione in mente uersetur?
 Cuius opes tante esse possunt, aut unquam fuerunt,
 que sine multorum amicorum officijs stare possint?
 Que certe, sublata memoria, & gratia, nulla extare
 possunt. Equidem nihil tam proprium hominis existi-
 mo, quam non modo beneficio, sed etiam beneuolentiae
 significatione alligari: nihil porro tam inhumanum,
 quam ferreum, quam committere ut bene-
 ficio non dicam indignus, sed uictus esse uideare.

Exemplum Poeticum ex lib. 7. Martialis, quo Ne-
 cessarium pro genere sumitur, & Necessarii Tharice
 aliquot tolluntur. Festiue autem carpit Bac-
 charam, res necessarias non
 suppeditantem.

Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,

Bis nobis dicis Bacchara, terque die.

Appellas rigida tristis me uoce secundus:

Audis, sed nescis Bacchara quid sit opus.

Perse

Pensio te coram petitur, clareq; palamq;

Audis, sed nescis Bacchura quid sit opus.

Esse queror gelidatq; mihi, eritasq; lacernis:

Audis, sed nescis Bacchura quid sit opus.

Hoc opus est, subito si ut sydere musus,

Dicere ne possis Bacchura quid sit opus.

Exemplum nostrum, quo immaturam mortem Pontificis, seu Archiepiscopi Valentini deslebamus.

Obyit autem Asisclus Moyas de Contreras
mense Maio, 1564.

O novam fatorum invidentiam! O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam! O inanes hominum contentiones! Quid querimus? Quid captamus miseri? Nimirum ut ante in ipso cursu obruamur, quae in portum exoptatum prospicere. Heu, heu. Novem dierum Pontificem quis vidit? Vidit Valentia infelix, ideoque tam immaturam mortem aequo animo ferre nemo potest: lugent venerandi Sacerdotes, lacrymis referta sunt omnia, moeret Senatus, tristis est Equestris ordo; societates omnes, artes exercent sedentarias, tam atroci, miserabilique spectaculo lacrymas effundunt, tristicique et incondite civitas Archiepiscopi sui interitum avertantur, tota civitas confecta senio est, squalent municipia, affligantur colonie, agri denique ipsi tam beneficium, tam salutarem, tam mansuetum Pontificem ardentissimis votis desiderant. Sed hoc longe gravissimum urbi, et universo regno extitit, quod suum patronum nunquam vidit. Nam cum ageret apud Rucononenses

in Gothalaria, misso nepote ex sorore, ut ades inster-
neret, intra dies nouem febre correptus interijt.

Exemplum diuisionis totius in partes, ex Cicero-
nis Tusculana quinta, ubi est argumentum similitu-
dinis, in cuius Protasi homines diuiduntur in tres par-
tes quasi species: in Apodosi quoq; tripartito diui-
duntur. Alij enim quæstui, alij gloriæ, alij
contemplationi seruiunt.

Pythagoram, ait, respondisse similem uitam homi-
num, & mercatum eum, qui haberetur maximo lu-
dorum apparatu totius Græciæ celebritate: nam ut
illic alij corporibus exercitatis gloriam, & nobilita-
tem coronæ petrent: alij emendi, aut uendendi quæ-
stu & lucro ducerentur: esset autem quoddam genus
eorum, idq; uel maximè ingenuum, qui nec plausum, nec
lucrum quærerent, sed uisendi causa uenirent, studio-
seq; perspicerent, quid ageretur, & quo modo. Ita nos
quasi in mercatus quadam celebritate ex urbe ali-
qua sic in hanc uitam, ex alia uita & natura profe-
ctos, alios gloriæ seruire, alios pecuniæ: raros esse quos-
dam, qui ceteris omnibus pro nihilo habitis, rerum na-
turam studiosè intuerentur: hos se appellare Sapietie
studiosos, id est, Philosophos.

Exemplum aliud ex Actione sexta in Verrem,
quo insigne furtum partibus describit.

Venio nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat,
studium: ut amici eius, morbum & insaniam: ut Sicu-
li latrocinium: ego quo nomine appellem, nescio. Rē
uobis proponam, uos eam suo nominis pondere pen-
ditote.

ditote. Genus ipsum prius cognoscite iudices, deinde
 fortasse non magnoperè quæretis, quo nomine appel-
 landum putetis. Nego in Sicilia tota, tam locuplete,
 tam uetere p^rouincia, tot oppidis, tot familijs, tam co-
 piosis, ullum argenteum uas, ullum Corinthium, aut
 Deliacum fuisse. Nego ullam gemmam, aut marg-
 ritam fuisse, aut quicquam ex auro, aut ebore factū,
 signum ullum æneum, marm^reum, eburneum. Nego
 ullam picturam, nec in tabulis, neq; textilem fuisse.
 quin quæserit, inspexerit, quod placitū sit, abstuleris.

Exemplum Poëticum ex Catullo.

Salæ, nec minimo puella naso,
 Nec bello pede, nec nigris ocellis,
 Nec longis digitis, nec ore secco,
 Nec sanè nimis elegante lingua,
 Decoctoris amica Formiani,
 Ten' prouincia narrat esse bellam?
 Tecum Lesbia nostra comparatur?
 O seclum insipiens, & infacetum!
 Lucanus Cælum in orientem, occidentem, meridiem,
 & septentrionem diuidit.

Unde uenit Titan, & nox ubi sydera condit,
 Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
 Et quâ bruma rigens, & nescia uerè remitti,
 Astringit Scythycum glaciali frigore Poneum.
 Exemplum nostrum, quo depinximus primum ingres-
 sum Aristotelis in Academiam Valentmã, & Sophi-
 starum exilium. Diuiditur autem Barbaries in
 suas partes, mox Academia.

Annus agebatur. 1541. quando Iacobus Ferruzius
 relicta Lutetia Parisiorum, in Tempio maximo Valē-
 tino splendida disputatione Theologicam scholam, seu
 (ut vulgus uocat) conclusiones defendebat. Conaban-
 tur Sophistæ acres & argui hominem euertere, sed
 eius responsionibus elingues fiebant. Quod animada-
 uertens Ferdinandus Calabriae Dux, qui tum aderat,
 orauit Ferruziū, ut tantisper relicta Theologia, Dia-
 lecticam Aristotelis interpretaretur. Cū id libenter
 pollicitus esset, Sophistæ odio Vatiniāno prosequi eū
 cœperunt. Nobiles tamen, cum omni populo, ipsam
 studiosissimè complexi sunt. Mauebat autem nobiles
 & populum uiri eruditio, acrioribus calumnijs cir-
 cumuenta, magnōq; eius diu spectata uirtutis & in-
 tegræ argumentis; Templo maximo excedentem
 omnes optimatum ordines domum deduxerunt: tan-
 ta frequentia, ut cū ad paternæ domus limen agen-
 dis gratijs subitisset, nouissimi agminis pars grauior
 & honoratior, præ turba, ad Tēpli limen adhuc he-
 rere. Quibus ex his, qui eum in exilium missam uo-
 luerant, astuta dissimulatione comitantibus admisce-
 rentur, instarq; magni triumphi, ea frequentie pom-
 pa, intermixto lacrymis gaudio, Ferruzij genitum,
 propinqui, probiq; ciues maxime letarentur. Hunc
 diem cū etas nostra admirata est, tūm omnium gen-
 tium, posterorumq; seculorū literæ celebrabunt. Vele-
 lem mihi tanta suppeteret Orationis facultas, ut sin-
 gulare bonum, quod Ferruzius nostræ Academiæ cō-
 parauit, meritis laudibus efferre possim. Muta erans

à boni

à bonis literis, & à liquida & germana Philosophia,
 à veterum & probatorum auctorum uocibus, Valen-
 tiae Gymnasia. Vigebant in eis ineptae uerborum ca-
 ptationes, & concertationes, inanes & spinosae quaes-
 tiunculae ponebantur; fallaces & minuae conclusi-
 culae contorquebantur; disputationibus anilibus, Bar-
 baris nominibus, ac uocibus; impolitissimorum librorum
 lectione omnium Gymnasiorum parietes personabant.
 Meræ nugae, meræ ineptiae, mera Barbaries doceba-
 tur. Ignoti erant Homerus, Pindarus, Aeschylus, So-
 phocles, Euripides; ignoti Plato, Xenophon, Aristote-
 les, Theophrastus, Plutarchus; ignoti Herodotus, Thu-
 cydides, Polybius, Diodorus, & ceteri Graeci scripto-
 res omnes. Linguae Latinae elegantiam & munditiem
 incorruptum Latini sermonis usum nemo nouerat,
 nemo docebat. Hebraica & Graecae linguae ne elemen-
 ta quidem erant nota; omni elegantiore & puriore do-
 ctrina, omnibus Graecorum & Latinorum melioris
 notae scriptorum monumentis carebat. unde Dicitur
 detque referre, quanta tum bonarum Artium ignora-
 tio Academiam Valentinam obsessam teneret; quam
in eadem circumfusa, ac penè dicam, sepulta esset.
 cuius tamen aduentu, tanquam aureo Sole illustrata
 conspicitur; nihil ad Encyclopediae cognitionem desy-
 derat. Non inuidet, ut antea, Salmantica, nõ Lutetiae,
 non Patauio, aut Ticino, non Basileae, aut Louanio.
 Dialectica, si unquam aliàs, expurgata nitet, & ab e-
 ruditis in summo splendore cõseruatur. Hi enim
 tam r. & singulari eruditione ornantur, & tam
 purè

pure Dialecticam tradunt, ut uix tradi melius, siue
Orationis puritatem, ac proprietatem, siue artificij
ordinem, & partium cōiunctionem, siue explicatio-
nis commoditatem, elegantiamq; species, posse uidea-
tur. Profecto Aristotelem nemo est scrutatus diligen-
tius, nemo expressit proprius, nemo melius intellexit.
Debentur ista Ferruzio, &c.

Cap. II. de Definitione.

Definitio est Oratio, quæ eius de quo agitur, na-
turam dilucidè, ac breuiter ostendit. Sunt au-
tem quinque definitionum formæ. Prima *ἁπλοῦς*, id est
essentiæ dicitur: quæ cōstat ex genere proximo, & dif-
ferentia, seu proprietate quadam naturali: ut homo
est animal rationis particeps. Differentia formam, ge-
nus materiam representat, quæ sunt due præcipue
substantiæ partes. Ideo naturalis definitio uocatur.

Secunda dicitur *ἀπλοῦς*, constat genere, & pro-
prietate rei causæ, quæ loco differentie colliguntur: ut
aer est animal uolatile. Penula uestis est uilis, quæ ce-
teras à pluuia defendit. Dies est lux, à Sole per mundū
diffusa. Domus est ædificiū, ex lignis & lapidibus cor-
structum.

Tertia constat genere, & effectis; ut lactuca, &
malua herbe sunt, quæ uentrem leniūt. Rhetorica est
bene dicendi doctrina.

Quarta est, in qua partes præcipue, uel formæ pro-
xime pro differentia sumuntur: ut dies civilis est spa-
tium. 24. horarum equalium.

Quinta

Quinta, ex genere & accidentibus constat: ut aër est elementum calidum, & humidum.

Rectè finiendi præcepta sunt, ut finitio neq; plura neq; pauciora complectatur, quàm eius quod definitur, natura postulat; id est, ut nihil in ea neq; prætermittatur, neq; redundet, atq; utrūq; retro etiam vicissim commeare, mutuisq; probationibus explicari possit, hoc est, ut definitio eius quod definitur, propria sit, ut ne possit in aliam rem transferri quamlibet, sitq; uerbis proprijs & apertis breuiter comprehensa. Modum definiendi Cicero his uerbis refert: Sic igitur ueteres præcipiunt, cum sumpseris ea, quæ sunt ei rei, quam definire uelis, cum alijs communia, eousq; persequi, dum proprium efficiatur, quod nullã in aliã rem transferri possit, ut hoc: Hereditas est pecunia. Commune adhuc, multa enim genera sunt pecuniæ. Adde quod sequitur, quæ morte alicuius ad quæpiam peruenit. Nõdum est definitio: multis enim modis sine hereditate teneri mortuorum pecuniæ possunt. Vnum adde uerbum, iure. Iam à cõmunicate res diiuncta uidebitur, ut sit explicata definitio sic: Hereditas est pecunia, quæ morte alicuius ad quæpiã peruenit iure. Nondum est satis. Adde, nec ea legata testamento, aut possessione retenta. Confectum est. Itemq; illud: Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt. Nondum est satis. Qui ab ingenuis oriundi sunt. Ne id quidem satis est. Quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit. Abest etiam nunc. Qui capite non sunt diminuti. Hoc fortasse satis est: nihil enim uideo Scæ-
kolam

molam Pontificem ad hanc definitionem addidisse.

Nona copiae rerum exercitatio.

Ex quinta definitionis specie, quam Oratores descriptionem uocant, licet desumere quae uoles ad copiosam et exultantem Orationem. Nam multorum cidentium congerie, Oratio et illustrior, et copiosior redditur. Quandoquidem haec non solum species, sed individua quoque describuntur, et quasi definiuntur. Graeci uocant *ειρηαια*, quoniam rem Lectori ob oculos ponit. Sunt autem huius species, aut formae paulo minus uiginti: sed nos has undecim ostendemus.

Hypographi, seu hypotyposis, id est, effiguratio, est, qua rei figura et forma depingitur. Illustratur circumstantiarum explicatione, similibus, dissimilibus, imaginibus, metaphorkis, allegorijs, epithetis. Habes huius exempla in auctoribus permulta, ut ex sequentibus agnosces.

Diluij. 1. Metamorph.

Tempestatis. 2. eiusdem, et. 11. et Aeneid. 1.

Cap. 3. in urbis, Quint. lib. 8. cap. 3.

Conuiuij luxuriosi, apud eundem.

Quomodo sit occisa Polyxena, in Eurip. Hecuba.

Mors Iphigeniae, in Iphigenia Aul. 1.

Astyanactis mors, in Troade Senec.

Orestis mors, in Electra Sophoclis.

Pugn. Barbaric. apud Iuuenalem.

Pugn. naualis, Lucan. lib. 3.

Serpentum, Lucan. lib. 9.

Pestilentiae. 3. Geo. zicorum. 7. Metamorph. et in

Oedipo

Oedipo Seneca, & apud Thucydidem.

Famis, in Declamatione Quintiliani.

Descriptiones Homericae huc referri possunt: quoties armat Deos suos, aut Heroes; quoties convivium, praelium, fugam, aut concilium describit.

Prodigiorum, apud Lycosibenem, & Iulium Obsequentem.

Solis, Nivis, Imbrium, Fulminum, Tonitruum, Turbinum, Terrae quassationum, Incendiorum, Inundationum, Seditio-
num, Exercituum, Stragis, Monomachiae, Nuptiarum, Praeliorum, Convivij, Naufragij, Triumphi, Ludorum, Texturae, Clypei, Vestium, Machinae, Curruum, Colossi, Pyramidum.

Epila quae
prae-
ter-
itum, re-
series apud
lorat. in.
Volaterra.
Paul. Ioviu,
& Otaū Ma-
gnū.

Navium, Plutarch. in vita M. Antonij.

Incantationum, Lucan. lib. 6.

Maleficiorum, Horatius in Satyris, sub persona Priapi narrantis quae uiderit.

Venationis, Adrianus Cardinalis.

Torpedinis & histricis, apud Claudianum.

Eruditionis, Lucianus.

Clypei, Homerus.

Vitae aulicae, Lucianus.

Humanae picturae, Cebes.

Calumniae, Lucianus.

Phoenicis, Lactantius.

Psitaci, Ovidius in Amoribus, & Statius.

Silentij, Calcagninus. 491.

Cremonae excidium apud Cornel Tacitum. lib. 19.

Thebis expugnatis. Aeschini. contra Ctesiphonem.

sem.

sem. apud Homerum libro. 9. Iliados, Calydoniorum excidium.

Culicis, Plinius.

Statuarum, ut apud Plinium in epistolis signi senilis.

Prosopopœia, seu descriptio personæ est, qua homo quispiam depingitur. Sub hac Rhetores solent cōplecti sex etiam species, quæ sequuntur, usq; ad mimiæ fin. Lege Quint. lib. 3. cap. 10.

Depinguntur Principes à Plutarcho in Vitis, ab Aemylio Probo, & Suetonio.

Characterismus est effigies, uel pictura corporis, aut animi: ut Dauus effingit Critonem; Cherea senem illum importunum; Mitio Demeam, & seipsum. Homerus. 3. Iliados Græcos Principes.

Prosopographia, personæ fictæ descriptio; qualis est Sybillæ furentis. 6. Aeneidos.

Ethopeia expressio morum, de qua libellum scripsit Euthorius Sophista, & Fab. lib. 6. cap. 2. copiosè illam expuat.

Pathopeia est uehementiorum affectuum & perturbationum expressio, de qua Macrobius lib. 4. totum precipit. Huius duæ sunt formæ. Prima uocatur, Græci δὲνκοιπ, Latini quidam imaginationem uocant, qua dolor, ira, furor, odium, inuidia, effrenis cupiditas, immodica spes, immoderata letitia, perturbationesq; animi describuntur, & excitantur.

Huius exempla sunt passim obuia in Tragædijs Græcis & Latinis. Lege Ciceronis Philippicæ, &

Actiones

Actiones in Verrem. Virgil. lib. 4. Nec tibi diua parens. & c. Item in. 10. Quid me alta silentia cogis rum pere? & c. Item lib. 7. Heu stirpem inuisam, & c.

Altera forma est commiseratio omnes, qua lacrymae eliciuntur, mouetur misericordia, captatur uenia.

Hanc explicat Aristoteles. 3. ad Theodestem, mores & affectus definiens, & Fabius lib. 6. cap. 2. & sequentibus. Exempla habes in Perorationibus Ciceronis. Dialogismus est, quoties personae tribuitur Oratio breuis, uel longa pro decoro eius: ut in concionibus Liviij. Huc refer Allocutionem à Fabio uocatam, qualis est legatorum Romuli apud Lixium, aut qua ipse Romulus consolatur raptas Sabinas.

Mimisis est imitatio sermonis, uel morum; qua non modo personae Orationem, sed etiam gestum effingimus. Has praedictas sex species Quintil. & alij subiiciunt Prosopopoeia: quare de Prosopopoeia cotiosius agendum erit, ut de Hypotyposi fecimus.

Personarum descriptionem per multi Prosopoeia, alij Prosopographiam uocant: tamen nonnihil ab Prosopopoeia, uel hoc nomine, quod latius patet Prosopographia: nam famis, inuidiae, somni, de quibus in Hypotyposi diximus, Prosopographias non absurde dixeris. Proponitur enim ceu persona quaedam; ut

Virtutis, & Voluptatis, apud Prodicum Sophistam, & Xenopho.

E

Sta-

Statuaria, Lucianus.

Occasionis, Ausonius.

Fortuna, Horatius in Odis, & Quint.

Cupidinis, apud Moschum.

Penias & Pluti, Aristophan.

Iustitiae, Gellius ex Chrysippo.

Philosophia, Severinus Boetium.

Hippia, Lucianus, & Apuleius, in Floridis.

Vocantur haec Prosopographiae notationes, quod
sies amantis, luxuriosi, auari, voracis, temulentis, so-
mniculosi, garruli, gloriosi personam depingimus: ut
4. ad Herennium depingitur Pseudoplutus diuitiarum
ostentator, cum esset pauper. Lege libellum Theophras-
ti de notis. Deinde perpende circumstantias, quas ele-
ganter persequitur Caesar Scaliger in libris de Poëti-
ca: ibi enim ostendit, quales pingendi sint homines.

à natione, seu patria,

ab aetate,

à fortuna,

ut innotescat.

Exempla prosopographiae habes in auctoribus multis
depinguntur enim

Catilina à Sallustio.

Annibal à Livio.

Traianus à Plinio.

Complures Romani. 6. Aeneid.

Topographia, loci descriptio est: ut

Carthaginis. 1. Aeneid.

Laurentis uillae, 1. epist. Plinij.

SARTERUS

Surrentini Polij, apud Statium.

Tiburtni Manlij, ibidem.

Sedes Somni, apud Ovidium.

Domus Fame, ibidem.

Regia Solis, ibidem.

Caci domus, apud Virgil. 6.

Tanari, apud Statium.

Domus, apud Lucianum.

Regia Psyche, apud Apuleium.

Vesuvij montis incendiū, apud Pliniū Minorem.

Aetnae ardentis, apud Claudianum & Gellium,
lib. 17. cap. 10.

Arcis Tarentinae, apud Plutarchum, in Vita An-
nibalis.

Crotonis, apud Livium, lib. 4. belli Punici.

Cizici, apud Florum, lib. 3. cap. 5.

Templi Hammonis, apud Diodorum Siculum, in
gestis Alexandri.

Syracusarum descriptio, Verrina 4. 6.

Topographia amoeni fontis, ab adiunctis.

Et gelidus fons est, & nulla salubrior unda,

Et molle circum gramine terra uiret:

Et ramis arcant soles frondentibus alni;

Et leuis in nullo gratior aura loco:

Et medio Titan nunc ardentissimus axe,

Exustusq; graui sydere feruet ager.

Siste uiator iter, nimio iam torridus aestu;

Iam nequeunt lassii longius pedes:

Et

Accen-

Accubitu languorem, estum aura, umbraq; uirenti:
Perspicuo poteris fonte leuare sitim.

Topothesia, est loci ficta descriptio; cum describitur locus, qui fortasse non est in rerum natura: quales sunt apud Lucianum in Veris narrationibus, & Elysi descriptione. s. Aeneid.

Chronographia, est temporis descriptio; unde aliquando narrationis sumitur initiū. Delectandi enim gratia, diem, noctem, auroram, crepusculum, depingimus: ut Virg. lib. 4. Nox erat, & plac. c. f. s. c. p. t. s. & s. q. e. c. m. u. Veris, Hyemis, Autumni, apud Ouidium. Horatius in Satyra quam modò citavi, locum exquiliarum describit, deinde tempus, præterea Priapi, ac maleficarum personas; postremò & sacrificium, & fugam strepitu territarum mirè exprimit.

Ne molestus essem lectori, exempla descriptionum, tum Ciceroniana, tum mea, ad sequentes libellos reieci. Neo de animalium, aut plantarum descriptione uerba feci. quoniam aues depingunt Petrus Bellonius, Gybertus Longolius, & Gesnerus. Pisces Saluianus, & Rondoletus cum Oppiano, Massario, Plinio, & Paul. Iouio. Animalia reliqua Edoardus, Gesnerus, & Olauus Magnus. Arbores, & stirpes; Dioscorides, Fuchsus, & Rembertus Dodoneus.

Atq; hi quidem sunt loci, quos habet Rhetorica cum Dialectica communes. Habet etiam proprios, nempe genus, patriam, nationem, caussarum genera, status; quos sequenti libro trademus. Interim tamen obser-

obser-

obseruabunt adolescentes delectum quendam adhiberi oportere. Non enim ad hanc, uel illam questionem tractandam omnia argumenta conueniunt: deinde proposita & descripta argumenta in eandem re recidere posse, sola autem cogitationum & rationum differentia inter se distingui. Potest enim res eadem modo esse causa, modo effectum, modo subiectum, &c. Ut

Homo est causa boni & mali,

Effectum Dei,

Subiectum sanitatis & morbi,

Adiunctum terrae,

Dissentaneum bestiae,

& quippiam simile Angelo.

Sed uariae sunt & diuersae rationes, cur homo sit hoc, uel illud; & tractatio ipsa & accommodatio ad questionem, ex quo genere argumentum fuerit, indicabit. nunc ad ea, quae Oratores priuata inuentione excogitare solent, orationem nostram conuertamus.

Ex Inuentione Elocutionis figuras emanare sic agnosces.

Ex loco Definitionis, emanant Auxesis, Tapinosis.

Ex loco Diuisionis, Dilemma, Dialysis.

Ex causis, Aethiologia, Diceologia.

Ex Oppositis, Antithesis, Antimetabole.

Ex loco Generis, Gnome, Epiphonema.

Ex adiunctis, Hypotyposis, Affectus, Execrationes
Obiurgationes, Obtestationes.

De Argumentis assumptis uel remotis.

HACTENVS de insitis, & potuimus breuitate

in scriptam; & commanem, seu non scriptam; diuis-
ditur. Vtriusq; generis exempla reperies in ea que est
pro Miloue, pag. 214. linea. 19. & 215. linea. 3.

Quia testes sunt Diij apud Poetas, aut homines, te-
stimonia quoq; duplicia sunt: Diuina, & humana. O-
racula, & Prophetie sunt exempla testimoniorum Di-
uinorum. At sententie Poetarum & insignium perso-
narum uocantur humana testimonia. Sic Themistoc-
les suasis Atheniensibus, bello nauali decertandum
esse, interpretans oraculum de ligneo muro. & Dioge-
nes Laertius scribit, Solonem persuadere conatum fuisse,
Salamina insulam esse Atheniensium; quoniam Ho-
merus in catalogo nauium id confirmat. Prouerbia
quoq; testimonia sunt, si quis consulit amicum senem
non esse beneficijs afficiendum: prouerbiu hoc testi-
ficabitur, non esse beneficium in sene collocandum.

Testimonijs

In pactis sunt tabule priuata & publica, que ad
questionem affirmandam, aut negandam afferuntur.
Item foedera priuata & publica, que non scribuntur;
quale fuit pactum Antonij cum Cesare
Repub. Huc promissa pertinet: Ciceronis exemplum
habet Philippi. 5. pag. 400. lin. 9. Pignus pactum quod-
dam, nempe id quod deponitur ab his, qui decer-
tant apud Sequestrum: sic Aecloga. 3. Vix ergo inter
nos, &c.

Pactis

Questionem intelligimus tormenta, & dolorem
corporis ad eruendam ueritatem. Aut: Questio est,
quando tormento, & ui confessio aliqua extorque-
tur. Tale fuit argumentum contra Milonem, quod
à Cicero

Questio

à Cicero deridetur.

Huc referripotest argumentum quo utimur, cum affirmationis nostrae probationem & experientiam proponimus. Sic contradicentem Gnathonem iubet Parmeno experiri, quid Dorus possit in literis, in paristra, in Musicks.

Iurandū.

Iurandum est affirmatio religiosa, & vinculum magnum ad astringendam fidem. Sic Aeneas:

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,

Inuitus Regina tuo de littore cessi.

¶ Finis tertij Libri. ¶

RHETORICÆ

Laurentii Palmyreni

*Liber quartus, in quo de Inventione
Partium Orationis,
disputatur.*

AD CLARISSIMUM
adolefcentem Petrum Peraltam
Patritium Valentinum.

VALENTIÆ,

Excudebat Petrus à Huere.

157

2
Laurentii Palmyre
ni de Inventionem partium Orationis,
Liber quartus.

Cap. i. de Partibus Orationis.

RATORIS officium su-
pra in Prolegomenis dixi-
mus, esse de quavis re pro-
posita dicere ad persuaden-
dum accommodatè. Id autè
tribus potissimum rebus fie-
ri, Rhetores omnes summo
consensu confirmant: nèpe
si doceat, delectet, & moueat, seu flectat. Quorū pri-
mum necessitatis est, alterum suauitatis, tertium victo-
rie. ^{quibus} distingunt; docere debitum est, delecta-
re honorarium, permouere necessarium. Sunt autem
permulti, qui hoc sola Inventionem superiori compa-
rari posse credant: sed nos veterum præceptis seculi
Inventionem Exordij, & reliquarum partium Ora-
tionis ostendemus.

Partes Orationis quatuor sunt; Exordium, Nar-
ratio, Contentio, Peroratio. Primò enim ad audien-
dum paramus auditorem. Cum præstat aures, id de
quo agitur exponimus. Vbi causam, controuersiamq;
cognouit, rem nostram firmamus argumentis, & ad-
uersarij

versarij demolimur; postremo cum affectu rei summam colligimus. Hæ tamen quatuor partes non ubiq; necessariae sunt; sed pro ratione causarum plures, paucioresve ponenda. Una tantum confirmatio nunquam omittitur. Hanc enim Rhetores ossibus & nervis similem esse voluit, reliquas partes superinducto corpori, quam vocamus carnem. Nervus est ad necessitatem, caro saepius ad decorem. Duae ergo valent ad rem docendam; Narratio, & Confirmatio; ad impellendos animos duae; Principium, & Peroratio. Ceterum quae numerantur ab alijs partes Orationis; ut Partitio, propositio, egressio, iudicium, refutatio; ad has quatuor reducuntur: duae priores ad confirmationem, cuius erunt fundamentum. Egressio ad eam partem unde pendet, iudicium fufum est per omnem Orationem. Refutatio confirmationis est. Poterit fortasse quispiam mirari, cur de tribus illis, quae initio huius capituli Orationi tribuebamus, duo tantum recensemus. Sed admiratio omnis cessabit, si perpendas à nobis tradi, non quae omnino fiant in Oratione, sed quae praecipua videantur. Operæpretium est autem docere, & movere, non item delectare; quod ipsum motu & affectu conveniatur.

Cap. 2. de Exordio.

Prooemium Graecum est, ut docet Fabius, exordium translaticium: ideo Principium & Initium à Cicerone dicitur. Est autem principium, seu exordium,

prima Orationis pars, quae efficit ut amice, ut atten-
te, ut intelligenter audiamur.

Horum omnium primus locus est in personis no-
stris, disceptatorum, aduersariorum; e quibus initia
beneuolentiae concilianda comparantur.

A nostris personis fauorem, aut beneuolentiam
deducemus, si uiri boni, et equi uideamur. Quod fiet
si ad agendum ex officio uenisse nos doceamus; aut pro
eo qui nobis amicitia, aut sanguine coniunctus est,
aut de nobis bene meritus. Tum si ex pietate, si uolun-
tate gratificandi, studio in Rempub. misericordia in
calamitosos. Beneuolentiam quoque meretur nostra di-
gnitas, aut eorum quos defendimus existimatio; infir-
mitas sexus, aut aetatis, ualitudinis, morum innocen-
tia: quod litium fugitantes, iniuriarum perferentes,
commemoratio facinoris praecleari, aut casus grauio-
ris, praesertim pro Rempub. accepti. Si auctoritatem
nostram tueri uolumus, id quidem agemus cum pудо-
ris aliqua significatione, et dissimulatione eloquentiae;
uirumque proprias extenuantes, easdemque acceptas fe-
temus, uel ipsis ipsis auditoribus, uel Deo; quod in
aliorum magis utilitatem, quam nostram nobis colle-
re sunt: qui si quid unquam, uel dicendo, uel agendo
do, agendo uel effecimus, plus in his uoluimus, quam praes-
stitimus; laudem, honores, comoda, si qua sumus adepti,
ipsis auditoribus, eorumque gratiam, et auxilio tribuentes.

A persona auditorum beneuolentiam ut possis co-
parare, Exordium in Prooemium et insinuationem
diuide. Prooemium, *aequum Latine Principium dicitur,*

et

ur, & sepe integrū est; aliquando *προβολή*, que qua-
si ex abrupto facit viam sequenti Orationi. Insinua-
tio *ἰσχυρὰ* à similitudine clandestini ingressus, quo
ciuitates capiuntur, appellatur. Si ergo iudicis, aut au-
ditoris animum à te alienum sentis, Insinuatione, r̄
recto principio uti licebit. Id autem cognosces,

si causa sit turpis,

si fessus audiendo iudex sit,

si persuasus ab ijs qui ante dixerunt,

si alio quouis modo alienatus, nihil quicquid
amplius audire uelit.

Si causa sit turpis, dicemus hominem; non rem: aut
contrà, rem, non hominem spectari debere; non pla-
cere nobis ipsis que facta esse dicantur; esse quidē in-
digna & nefaria. Et ubi rem uerbis auxerimus, nihil
simile à nobis factum esse dicemus. Si persuasus audi-
tor fuerit, primū id quo maximè fidem factam pu-
bamus, post pauca declaratuos nos pollicebimur, in-
tereà refutabimus alia; uel admirationem, aut dubi-
tationem præferemus, unde potissimū sit incipien-
dum, aut quid primo loco refutandum, ut Cicero con-
tra Sallustium; si modò is est autor illarum Orationū.
nunc etiam totam accusationem diligentissimè di-
dere; ne quid reticere uelle uideamur: ut Cicero pro
Cluentio. Si auditores defessi audiendo fuerint, ioco,
fabula, apologo, apophthegmate, & alijs risum mo-
uere possumus. Aut promitemus, nos aliter quàm pe-
rati eramus, dicturos. Aut laudat̄ iudices, apud quos
plus equitatē posse, quàm o' , aut gratiam, ostēdes.

Ab aduersarijs beneuolentia comparatur, si ostendas ipsorum amentiam, furorem, libidinem, barbariē, nequitiam, petulantiam, deiectionem animi, consiliorum præcipationem, uoluntatem debacchandi in alijs. Aliquādo Prolepsi ostendemus, nos hoc nec odio, nec ira agere. Si contra uirum, aut grauitate, aut dignitate præstantē agimus, colore est opus ad insinuationem, ut quod beneuolentia potius, quā odio ad contradicendum accessimus. At si aduersarius sit crudelis, aut inhumanitatis opinione laboret, sequemur Ciceronem contra Vatinius, & Demosthenem contra Midiam. Ab alijs etiam beneuolentiam captare licebit. Ut si iudices audiant nostra incommoda uoluptatem ipsorum inimicis attulisse.

Exemplum nostrum, quo ab auditorum persona beneuolentiam conciliamus in Oratione, quā habuimus *Cæsar* augustæ. 6. Calēd. Iunij. 1557.

*M*aximam Numidiæ Regem aduentu *Cor. Scipionis* exultatum, *P. Iurati*, audit. præstantissimi, in hunc modum exclamasse legimus: Grates tibi ago summe *Sol*, uobisq; reliqui *Cælites*, quod antequā ex hac uita migro, conspicio in meo Regno, & *P. Corne. Scipionem* familie nostræ iustis de causis amicissimum. Huius prudentissimi Regis exemplo, in tanta uoluptate in hac noua letitia, in hoc insperato gaudio, exclamare libet: grates tibi ago summe *Christe*, uobisq; *I. Amberte* & *Brauli*, huius nobilissime urbis seruatori. quod antequam ex hac uita migro,

migro, conspicio in Aragonia, hoc est, patria mea, in uestra hac urbe, eos Consules, talem Senatam qui studia literarum erigere, ac fouere incipiant; qui Regiū, qui liberale, qui munificum opus exercent; qui tandem totis uiribus, summa prudentia, liberalitate singulari, conentur opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutē, liberare periculis, retinere studiosos uiros in summa tranquillitate ciuitatis. Hi sunt, qui uerissimē expleant omnem expectationē diuturni desyderij nostri. Hi summa diligentia ciues suos, ac illorum mores ad omne uirtutum genus fingunt, formant, flectunt. Cū ergo nobis in cōspectu uestro haec omnia occurrant, quis mihi uitio uertet, quōd eā uoluptatem, quam animo percipio, uerbis exprimā, omnem, exaggerem? Concedite quæso uiri grauissimi, ut breui Oratione ostendam felicitatem, quam hoc anno ciues uestri sunt ex Consulatu uestro consecuti: deinde pari breuitate commonstrem dignitatem linguarum, quas, magno stipendio conductis præceptoribus, uestre iuuentuti tradere uolulistis, &c.

Exemplum nostrum, quo adolescens quispiam à Me-
uicis lauream Medicam exposcit, concilians be-
neuolentiam ab auditorum persona.

Si qui sunt in hac nostra misera, ac infelici uita fortunati, illi certē sunt, qui confecto sine offensione suæ uita cursu, ad extremam ætatem peruenerunt: eamq; tranquillē, placidēq; traducūt. Sed tamen si rem omnē, & humanam felicitatem d' perpendas, illos longē
A 4 beatiss-

beatissimos esse dices, qui toto fere ætatis spatio ma-
 gnis in rebus domi, forsque gerendis decurso, non mo-
 dō lenem & quietam, uerum etiam honoratā & glo-
 riosam sunt adepti senectutē. In his uos literarij pro-
 ces, si quos alios his temporibus, & merito possu-
 mus numerare, & principem locum iure uidemus ob-
 tinere. Nam ut ceteros honores, qui uobis & in ue-
 stra senectute, & in superiore ætate habiti sunt, omit-
 tam, & ad hodiernos ueniam: quis fuit hodie uestrum
 in hūc locum celeberrimus ingressus? quæ à principi-
 bus & nobilibus uirte facta uobis gratulatio est? qui
 plausus? quæ ex uestro aduētū perceptæ lætitiæ signifi-
 catio? quo uos uultu omnes excipiunt? digitis ingre-
 dientes indicant, exclamātes: Ille est Anatomicæ ad-
 ministrationis peritissimus: hic in historia plantariæ
 nostri seculi Theophrastus iudicatur: iste præcepto-
 rem suum Syluium superat: ille Pergamenum Hippo-
 cratis interpretem haud dubiè representat. Hæc qui
 audiunt, qui acutè uident, qui studiosè contemplan-
 tur, summam felicitatem, summum quodpiam bonum
 in his omnibus positum esse, & collocatum arbitran-
 tur. Itaque desiderant, aut potius auidè sitiunt in Col-
 legium istud cooptari, titulos istos, & Lauream Me-
 dicam, qua uos insigniti estis, adipisci. Inter multos
 uerò, qui hoc ardentissimis uotis exoptarunt, adsum
 ego, qui, qua potui diligentia, uos præceptores meos
 colui, ueneratus sum; Anatomicas administrationes
 summis uigilijs & horibus persecutus sum; historiam
 plantariæ & stirpium uisionē tanta alacritate &
 studio

studio requirebam, ut interdum editissimas rupes, & immania saxa conscendens, vitam ipsam imminente periculi oblitus viderer negligere. Quoniam autem non omnibus cōtingit adire Corinthū, & pauci quos æquus amavit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus. hoc consequuntur; vos qua soletis liberalitate, iter adolescentibus aperuistis, hoc laudabili instituto, ut antequam laurea Medica, aut Hippocratica ornentur, publicas proponant scholas, quas diligenter explerent, & summa dexteritate, si qui eas labefactare velint, defendant. Mādavi ego typis Medica theorematā, ut vobis obtemperarem, nunc precor ut solita benignitate ingenioli nostri periculum faciatis. Nam si hoc mihi diuino auxilio cōtingat, ut nostra industria vobis probetur, felix planē sum, & omnium uicos ac prata contemno. Hoc unū oro & obsecro, ut in ipsa disputatione, quando iam animi omnium incalescūt, unusquisq; susceptæ provincie recordetur, &c.

DE ATTENTIONE.

ATTENTIO est commendatio rei, & propositio: non quidem probandæ questionis: illa enim ^{non} dicitur; sed totius sermonis nostri quasi ambitiosa commendatio. Ut ergo attentē audiamur, triū rerum aliqua consequemur. Nam aut magna quedam proponemus, aut necessaria, aut coniuncta cum ipsis, apud quos res agetur. Magna pariunt admirationem. Necessaria vim incutit animi. Coniuncta, spe boni, fuga mali, mortales sollicitant. Magna habes in

Oratione pro C. Rabirio perduell. Necessaria Antoniana tertia: Serius omnino P. C. quam tēpus, &c. Coniuncta cum ipsis apud quod res agatur, posuit in Verrem: Quod erat optandum maxime iudices, &c. Attentionem quoq; comparabimus, si breuitatē polliceamur, si oremus ut attentē auscultēt. Breuis etiam in initio mora, & silentium dicentis attentionē parat, ut de Vlysse Ouidius refert. Licet etiam aliquando ab Apologo, aut festivo Apophthegmate initium sumere; ut Cice. 3. de Officijs: Publium Scipionē, &c.

Exemplum nostrum, quo attentionem & beneuolentiam comparamus ab Historia, in illa Oratione, quā recitauimus in Academia Valentina, mense Iulio. 1556. ab Aragonijs uocati, apud quos annos quinque transsegimus.

Hūc Strabo & Aelianus Chinoeratem vocār, Iustinus Cleomenē: se nos Plinū & Solinū secuti su-

Dinoeratem Architectum nobilissimum heroicis illis temporibus, Celaiæ Rector Magnifice, auditores præstātissimi, à Macedonia ad Alexātri Magni exercitum profectum fuisse legimus: illa sola causa concitata, quæ alios frequenter ad Regum contubernia impellere consueuit. Cū autem purpurati idoneum commendationi tempus expectantes, tardiores iusto existerent, à seipso præsidium petens, quod optauerat assequutus est. Erat Dinoerates procera corporis statura, facie grata, forma dignitateq; summa, colore lacteo, uiuacibus oculis, serena prorsus, ac regia fronte, omnium qui aduent eius ætatis formosissimus. His igitur nature munibus confusus, oleo corpus perurxit,

xit, caput coronavit populea fronde, leuum humerū
 pelle leonina texit; dextraq; clauam tenens, incessit
 contra tribunal Regis ius dicentis. Nouitas populū
 cū auerisset, conspexit eum Alexander; & admira-
 tus, iussit ei locum dari ut accederet, interrogauitq;
 quis esset. Cognitis iam omnibus, eū muneribus exo-
 nauit, & iussit ciuitatem Alexandriam constituere.
 Itaq; Dinocrates à facie, dignitateq; corporis cōmen-
 datus, ad eam nobilitatem peruenit. Mibi autē eam
 corporis dignitatem non tribuit natura, colorē palli-
 dum effecerunt literarum studia, uocem tacitē tinnie-
 tem effecit assiduis in prælectionibus labor; & laterū
 magna contentio. Itaq; ab his præsijs destitutus, nō
 aliunde mihi auxilium expectandum censeo, quā à
 uestra benignitate, auditores egregij. Ecquando autē
 commodius, quā hodie, in meo discessu, indicare ue-
 stram benignitatem potuistis? Quare si quam in dicē-
 do tarditatem, si quid in pronuntiando insulsum, aut
 agreste protulero, id dolori, uel mœrori potius, quem
 ex discessu ab hac urbe suscipio, tribuite: & uestra be-
 nignitate mihi ignoscite. Equidem illum ego ex nume-
 ro hominum eijciendum, ex finibus humane nature
 exterminandum puto, quem beneficij accepti obliuio
 uel exigua comprehendat: ipse beneficio uinctus, in-
 gratus esse non possum. Piaculum autem est, illis insa-
 lutatis discedere, qui me propter studia literarum de-
 legerunt, qui in suum ordinem cooptarunt, humanis-
 sime tractarunt, mercede sustinuerunt, spe fortunæ
 melioris exerunt. Hisce omni, adductus, ego hanc
 Acade-

Academiā non aliter nomino, quā patriam: cuius
 14. annis sum incola. Placuit ratio administrationis
 uestrae, educatio ac ciuilitas populi huius, & incredi-
 bilis in eo quies, ac iustitia per gētes quotidie celebra-
 ta. Itaq; & uxorem hīc duxi, nec secum huic ciuitati
 consulam uelim, quā ei, in qua quod uitae reliquum
 Christi benignitas fecerit, traducere statuerim, absolu-
 to hoc tempore, quo uelim nolim abesse cogor. Disces-
 surus autem Mithridatem ducem nostrum imitari ma-
 lo, quā seuam illam ac ueneficā Medeam; hāc enim
 cum Iasone ē Ponto quondam profugisse dicitur: quā
 praedicant in fuga, fratris sui membra in ijs locis quā
 se parens persequeretur, dissipauisse: ut eorum colle-
 ctio dispersa, moerorq; patris celeritatem persequen-
 di retardarent. Sic Mithridates fugiens, maximā uim
 auri, atq; argenti, pulcherrimarumq; rerum omnium
 quas & à maioribus acceperat, & ipse bello ex tota
 Asia direptas in suum regnum coniecerat, in Ponto
 omnem reliquit. Hae dum Romani colligunt omnia
 diligentius, Rex ipse ē manibus effugit. Ita illū in per-
 sequēdi studio moeror, hos letitia retardauit. Disces-
 surus ego ex hac urbe, diu multumq; cogitauī, quas gē-
 mas in uia dissiparem, quibus discipuli mei occupati
 à me reuocādo desisterent. Nihil autem occurrit un-
 quam quod esset cum Ciceronis faciūdia conferendū,
 aut quod Valentini Academiae gratius excogitari
 possit, &c.

DE DOCILITATE.

Intelligenter au-
 tur, cum facillimē a uitor di-
 scit,

scit, & quid agatur intelligit. Apponemus ergo cause totius generalem partitionem, quæ aperiat causarum capita, nō quidem ut ea exponat, & probet: sed sātum ut cōstituat, & quasi designet. Vnde hæc pars vocari solet εὐρασις κεφαλῆων. Quemadmodum autem propositionū quedam sunt nō solum in singulis exordijs & statibus, sed etiam in singulis argumentis sic & divisionum, quedam est generalis totius Orationis, alie particulares singularū questionū: quæ & plerunq; in renouatione maximè post narrationem proponuntur. Complectemur à principio genus, materiamq; cause, ut Cicero in Verr. Multa mihi necessario indices prætermittēda s. u. p. a. m. a. & c. Hic exposuit summam totius accusationis. Diuidit Antoniana prima: Antequam de Repub. P. C. & c. In hac partitione vitanda est partium confusio, quia prudentiam, hoc est, intelligendi vim atq; facultatē implicat. Vitanda multitudo, quia memoriam confundit: tandem quæ mox de narratione dilucida dicētur, eadem etiam hūc poterunt referri. Qui in Exordio Protasii Axiosii, & Basii observant, nimis religiosè Græcorū uestigijs insistant: ideo à nobis contemnentur.

APPENDIX.

Possunt etiam exordia sumi extrinsecus à tempore, ut pro Calio.

Ab armatis in foro, ut pro Milone.

A loco, ut pro Deiotaro.

Ab interuentu alicuius, ut in Verrem, qui præter opinionem caderat iudicio.

Ab

Ab interpellatione, ut Antoniana. 4. cum populus acclamando interpellasset, adiecit: Nunc uero multo sum erectior q. u. Ab aduersarij dicto, ut Philip. 9. in Peroratione. Sunt enim exordiendi & perorandi praecepta communia.

Fugiendum uulgare exordium, quod in plures causas tanquam gladius Delphicus conuertitur.

Commune, quod in hanc & contrariam partem causa potest conuenire.

Longum, quod tollit corporis symmetriam.

Separatum, quod cause non coheret, aut nihil ad rem pertinet.

Translatum, commutabile, & contra praecepta addunt multi: sed quorsum? nonne & ista sunt contra praecepta?

Cap. 3. de Narratione.

Narratio est rei gesta, aut tanquam geste uelut ad persuadendum expositio: usus ipsius à Cicerone traditur; ut sit quedam quasi sedes ac fundamentum constituende fidei; quia quod argumentorū continet breuis expositio, fusiùs explicat narratio: quò fit ut propositio breuis pro narratione collocari possit. Narrationis uirtus prima est, ut sit dilucida; altera, probabilis; tertia, suavis. Dilucida erit, si usitatis uerbis, proprijs, & ijs quæ in elocutione dicemus, ornentur. Nam si dicat: Pedem Casnar in templum labas ferebat tardè, obscuro restat si dicas, Sem c infirmus tardus

tardus ibat in templum, dilucidū erit. Probabilis erit si personis, temporibus, locis ea quæ narrabuntur, cōsentient: si cuiusq; facti & euenti causa ponatur: si testata dici uidebuntur: si cum hominū opinione, auctoritate, lege, more, religione coniuncta: si probitas narrantis significabitur, antiquitas, memoria, Orationis ueritas, & uitæ fides.

Suauis est quæ habet admirationes, expectationes exitus inopinatos, interpositos motus animorū, colloquia personarum, dolores, iracundias, metus, letitias, cupiditates.

Exemplum Ciceronis, ex Verrina. 3.

Vnum aliquod de nefarijs istius factis eligam: quō facilius ad Siciliam possim aliquando, quæ mihi hoc oneris, negotijq; imposuit, peruenire. Oppidum est in Helleponto Lampsacum, iud. in primis Asia prouincie clarum, & nobile: homines autem ipsi Lampsaceni tum summē in omnes ciues Romanos officiosi, tum præterea maximē sedati: & quieti propē præter ceteros, ad summum Græcorum otium potius, quàm ad ullam uim, aut tumultum accommodati. Accidit, cum iste à Gn. Dolabella efflagitasset, ut se ad Regem Nicomedem, Regemq; Sadalam mitteret; cumq; iter hoc sibi magis ad quæstum suum, quàm ad Reipub. tempus accommodatum depoposcisset, ut illō itinere ueniret, Lampsacum, cum magna calamitate, & propē pernicie ciuitatis, deducitur iste ad Ianitorem quendam hospitem, comitesq; eius item ad ceteros hospites collocantur. Ut mos erat istis, atq; ut eum sue libidines

Nicomedes Bithynie rex, Sadala Thracie, ambo sibi populi Romani Ianitorem quendam, qui Ianitor vocabatur, non qui ianuam custodiebat.

libidines flagitiose facere admonuerant, statim nego-
 sium dat illis suis comitibus, nequissimis, turpissimisque
 hominibus, ut uideant, et inuestigent, ecqua uirgo sit,
 aut mulier digna, quamobrem iste Lampfaci diutius
 commoraretur. Erat comes eius Rubrius quidam, bo-
 no factus ad istius libidines: qui miro artificio quo-
 cunque uenerat, haec inuestigare omnia solebat: is ad
 eum rem istam defert: Philodamum esse quendam ge-
 nere, honore, copijs, existimatione, facile principem
 Lampfacenorum, eius esse filiam, quae cum patre ha-
 bitaret, propterea quod uirum non haberet, mulierem
 eximia pulchritudine: sed etiam summa integritate,
 pudicitiaque existimari. Homo, ut haec audiuit, sic exar-
 sit ad id, quod non modo ipse nunquam uiderat, sed
 ne audierat quidem ab eo qui ipse uidisset; ut statim
 ad Philodamum migrare se diceret uelle. Hospes Iani-
 tor, qui nihil suspicaretur, ueritus ne quid in ipso se
 offenderit, hominem summa ui retinere coepit: iste qui
 hospitis relinquendi causam reperire non posset, alia
 sibi ratione uiam munire ad stuprum coepit: Rubrius
 delicias suas, in omnibus eiusmodi rebus adiutorem
 suum, et conscium, parum lausē diuersari dicit: ad Phi-
 lodamum deduci iubet. Quod ubi est Philodamo nuto-
 tatum, tametsi non erat ignarus, quantum sibi ac li-
 beris suis iam sum mali constitueretur, tamen ad istum
 uenit: ostendit munus suum illud non esse: se, cum sua
 partes essent hospitum recipiendorum, tum ipsos tam-
 tum Praetores et Consules, non Legatorum a seclat
 recipere solere. Ipse uero cupido re, reitur, to-
 tum

tum illius postulatum, causamq; neglexit: per vim ad eum, qui recipere non debebat, Rubrium deduci imperavit. Hic Philodamus, postea quam ius suum obtinere non potuit, ut humanitatem, consuetudinemq; suam retineret, laborabat, homo qui semper hospitalissimus, amicissimusq; nostrorum hominum existimatus esset, noluit uideri ipsam illam Rubrium inuitus in domum suam recepisse: magnifice, & ornate, ut erat in primis inter suos copiosus, conuiuium comparat: rogat Rubrium, ut quos ei commodum sit, inuitet: locum sibi soli, si uideatur, relinquat: ut etiam filium suum lectissimum adolescentem foras ad propinquum suum quendam mitteret ad coenam. Tum Rubrius istius comites inuitat: eos omnes Verres certiores facit, quid opus esset, mature ueniant: discubitur, fit sermo inter eos, & inuitatio, ut Graeco more biberetur: hospes hortatur, poscunt, maioribusq; poculis celebratur omnium sermone, letitiaq; conuiuium. Posteaquam satis calere res Rubrio uisa est: Quae so, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro uocari iubes? Homo, qui & summa grauitate, & iam id etatis, & parens esset, obstupuit hominis improbi dicto, instare Rubrius. tum ille, ut aliquid responderet, negauit moris esse Graecorum, ut in conuiuiis uirorum accumberent mulieres. Hic tum alius ex alia parte: Enim uero ferendum hoc non est, uocetur mulier: & simul seruis suis Rubrius, ut ianuam clauderet, & ipsi ad fores accesserent, imperat. Quod ubi ille intellexit id agi, atque id parari, ut filiae seruis afferretur, seruos

B

suos

suos ad se uocat, his imperat, ut seipsum negligent, fi-
 liam defendant: excurret aliquis, qui hoc tantū do-
 mestici mali filio suo nuntiet. Clamor interea fit tota
 domo inter seruos Rubrii, atq; hospitis: iactatur do-
 mi sui uir optimus, & homo honestissimus, pro se
 quisq; manus affert: aqua deniq; feruenti à Rubrio
 ipso Philodamus perfunditur. Hæc ubi filio nuntiata
 sunt, statim exanimatus ad ædes contendit, ut & uitæ
 patris, & pudicitie sororis succurreret. Omnes eodē
 animo Lampsaeni simul ut hoc audiuerūt, quòd eos
 tū Philodami dignitas, tum iniurie magnitudo moue-
 bat, ad ædes noctu conuenerunt. Hic licitor istius Cor-
 nelius, qui cū eius seruis erat à Rubrio, quasi in præ-
 sidio ad auferendam mulierem collocatus, occiditur:
 serui nonnulli uulneratur, ipse Rubrius in turba sau-
 eiatur. Iste, qui sua cupiditate tantos tumultus conci-
 batos uideret, cuperet aliquā euolare, si posset. Postri-
 die mane homines in concionē ueniunt: querūt quid
 optimum factu sit: pro se quisq;, ut in quoq; erat a-
 utoritatis plurimum, ad populum loquebatur. Inuen-
 tus est nemo cuius non hæc & sententia esset, & ora-
 tio: Non esse metuendum, si istius nefarium scelus Lā-
 psaceni ulti ui, manuq; essent; ne Senatus, populusq;
 Rom. in eam ciuitatem animaduertendum putaret.
 Quòd si hoc iure Legati Pop. Rom. in socios, natio-
 nesq; exteras uerentur, ut pudicitiam liberorum ser-
 uare ab eorum libidine tutam non liceret: quiduis ef-
 se perpeti satius, quam in tanta ui, atq; a-
 bitate uer-
 sari. Hæc cum omnes uerentur in rationi

pro suo quisq; sensu, ac dolore loqueretur: omnes ad eam domum, in qua iste diuersabatur, profecti sunt: eadem dere lanuam saxo, instare ferro, ligna & sarmenta circumdare, ignem subijcere coeperunt. Tum Cives Rom. quos Lampfaci negotiabantur, concurrunt: orant Lampfacenos, ut grauius apud eos nomen legationis, quam iniuria Legati putaretur: sese intelligere hominem illum esse impurum, ac nefarium: sed quoniam nec perfecisset, quod conatus esset, neq; futurus erat Lampfaci potestas, leuius eorum peccatum fore, si homini scelerato pepercissent, quam si Legato non pepercissent. Sic iste multo sceleratior & nequior quam ille Adrianus, aliquanto etiam felicior fuit. Ille, quod eius auaritiam Cives Rom. ferre non potuerant, ut tunc domi suae uiuus exustus est: idq; ita illi merito accidisse existimatum est, ut letaretur omnes, neq; ulla animaduersio constitueretur: hic sociorum ambustus incendio, tamen ex illa flamma, periculoq; euolauit. Neq; adhuc causam ullam excogitare potuit, quam ob rem commiserit, aut quid euenerit, ut in tantum periculum ueniret.

Artificium superioris narrationis.

Honestam ac pudicam Philodami filiam Verres violare contendebat, unde exortus est tumultus: ministri Verris alij caesi, alij uulnerati, ipse penes domi combustus est. Philodamus tandem cum filio damnatus, atq; securus percussus. Raptus ergo ille idoneis personis attribuitur, ut Rubrio homini facto ad Verris libidines, qui miro arte suo, quocumq; uenerat, haec investigare omnia solent. Datur negotium militibus nequissimis

B a curp-

Tempus

turpissimisq; hominibus: Vt, inquit, mos erat Verris, & eū suæ libidines facere admonuerāt. Age, quod tēpus erat opportunum magis ad rapiendam mulierē, quā nocturnum? quā post cœnā lautiores? quā cum frater abesset, & propinqui? quā cum frequentes conuenissent comites illi Verris, qui more Græco bibissent? qui poposcissent maioribus poculis? qui celebrassent omnium sermone, letitiāq; conuiuū? Quid autem maturius? quā quod Lapsaceni postridie mane in concionem ueniunt, quærent quid optimum factu sit, in Verrem prodeunt, ignem subiiciunt ædibus: sic enim facta consilio uidentur omnia. Ne dicas ea sic exposita, quia hoc modo gesta sunt, sed ita ab Oratore quesita & digesta, ut probabilis esset expositio.

Locus.

Porro considerauit Orator sapientissimus, qui locus rei conueniret, migraret ne Verres ad Philodamum: quod erat factururus, nisi retinuisset hospes: deinde, cōne mitteret Rubrium delicias suas, in omnibus eiusmodi rebus adiutorem suum, & conscium: præterea quos seruos loco constituerit Rubrius, quos ad fores stare iubet, ut ingredientem auferant. Postea, ut Verres Philodamum uocarit in Asiam ad Neronem, ut iniquitate loci facilius damnaretur: ut in foro Laodiceæ spectaculo acerbo sit necatus. Pergamus. Quā diligenter cuiusq; facti & euenti causam posuit? Lapsaceni, inquit, maxime sedati & quieti: non irruunt igitur, nisi laceßiti, nisi consilio capto, nisi re decreta. Mittitur Rubrius quia factus ad Verris libidines: dantur idonei comites, nequissimi. Hæc uer præ-

cau. =
euenti

ter ceteras appetitur, quia eximia pulchritudine, & que uirum non habebat. Rubrius reliquit hospitem, quia parum lautè diuersari mentiebatur. Philodamus egrè Rubrium admittit, qui Prætores & Consales, nō Legatorum assedas recipere soleret: ut maior sit eius hominis auctoritas, & eius offensio multò grauior. Quid moror? nihil enim dictum sine sua causa, ut fit in neruoso quodam genere dicendi. Veniamus ad id, quod quartum est. Testata dici uidentur, & aperta atq; uulgata: quia, ut inquit, ciues Romani qui Lampsaci negotiabantur, affuerunt: Quia Verres nullam causam excogitare potuit, quam obrem commiserit, aut quid euenerit, ut in tantum periculum ueniret: quia Cicero ea se Lampsaci cognosse dixit, & C. Varro ex Philodamo audisse. Quod quintum est, quis nō opinetur grande flagitium à Verre commissum, propter quod Lampsaceni socij P. R. Legatum saxis, ferro, igni aggrediuntur? egrè diuiduntur? Quanta auctoritas & in Philodamo, & in toto oppido, concione uocata: dictis sententijs? omnibus uno animo consentientibus? Contrà, quis nō existimet id fecisse Verrem pro ea auctoritate, qua Legatus abutebatur? Quis non iudicet iniuria damnatum Philodamū auctoritate Dolabellæ, corruptiq; iudicij? Lex hospitalis à Philodamo seruatur: Rubrius lautè de more tractatur: probabile est. Homo nequam legem uiolat hospitij, morem honestum repudiat: & hoc probabile. Sanctissimo, religionemq; hostalem spernit adulter impijs: credibile est. Et in religiose cōseruat

Testata.

homo, genere, honore, copijs, existimatione facile
 princeps Lampsacenorū: hoc etiam credibile. Quid tā-
 dem? Probitas narrantis significatur hīs verbis: Ne-
 mo iam iam Dolabella, neq; tui, neq; tuorum liberūm
 nos tu miseros in egestate atq; in solitudine reliqui-
 sti, misereri potest. Quanto icit affectu, quanta pro-
 bitate? Quia Dolabella Philodamum damnauerat:
 quanta memoria, quanta fide totam conficit narra-
 tionē? qui locos, qui tempora, qui personas, qui facta,
 qui dicta, qui omnia et tenuit, et digessit? Quam cō-
 modē significatur, et consuetudinum, et antiquita-
 tum obseruatio? Græco, inquit, more bibebatur, ho-
 spes hortatur: poscunt maioribus poculis. Hæc et alia
 multa probabilem faciunt narrationem. quæ nota sse
 breuiter idcirco uolui, ut interpretis officio ne deesset.
 Quid quod in eadem expositione sunt omnia, quæ de
 suauitate tradit? Admirabilem incredibilem scelerato-
 rum audaciam, sed magis fratris eius mulieris aduen-
 tum, pugna, cædes, uulnera: et item concursus in con-
 cionem, fidem Lampsacenorum in Philodamū, Phi-
 lodami constantem animum ad ulciscendam iniuriā.
 Vbi principium audieris, illectus rei nouitate in lon-
 gum uocabere, non sine expectatione iucunda, quid
 Rubrius sit factururus, quid frater mulieris, quid Lam-
 psaceni, quid tandē Verres immanis et ferox. Cumq;
 ex leui principio, rixas, pericula, uerbera, cædes or-
 tas cognoueris, tenebunt animum exitus inopinati:
 tamq; senties in uositos motus animi uerum, quando
 mollius animo, ha. imperabile à lacry. is. Ibidem

colloquia personarum: Quæso, inquit, Philodame, cum non ad nos filiam tuam intro uocari iubes? Hic tum alius ex alia parte: Enim uero ferendum hoc non est, uocetur mulier. Hic dolores patris & filij, metus cum totius domus, tum Philodami: tum Verris letitia in conuiuio, cupiditates stupri, iracundia in ulciscendo. Huc adde dilucidum genus ex uerbis proprijs, usitatis, & dispositis: adde genus illustre, quo res ob oculos ponuntur: adde breuitatem eam, quæ nihil frustra petit. In una hac ista narratione cuncta reperies, quæ proponuntur ab eodem auctore seruanda. Ut autem res sit apertior, utere contrarijs, dicq; narrationem incredibilem, quæ neq; personis, neq; temporibus, neq; locis consentit: quæ nullius facti, & euenti causam ponit: in qua intestata dici uidentur: quæ nititur aduersum hominum opinionem, auctoritatem, morem, legem, religionem: quæ narrantis improbitatem significat, aut eius nouitatem, aut obliuionem, aut mendacium, aut uitæ inconstantiam. Suauitas autem percipitur ex uaria humane mutationis contemplatione, ædium à similitudine.

¶ Exemplum nostrum, quo expectationes, motus animorum, metus, & alia ad suauem narrationem reuocantur, in Dialogo nostro publicè recitato 1562. mense Ianuar. adferemus autem fragmentum prolixum, ut lectorè exhilarare possimus.

SIN . Vale uita, ego Sinapius morior. MEL. ec v. r.
 Audis nati? est ne Dap. sunt de
 B 4 Theoc-

sumpta e:
medio di
logo.

Theocriti: EGNA. Accedamus propius, cedo speculum, admoueamus ori: uah adhuc spirat? heus Robor talle dicto citius uolato, accerse Medicū. ROB. Quē Medicum? Doleſam, an Ledesmam? EGNA. Quē uoles: ſed heus mane, mane, reuiuifcit iam. SINA. O uir. Clariffimi quantum Deo opt. max. debeo, qui uos tam opportunē hūc adduxit. Nam me ueſtro aſpectu ſcitote ex magna perturbatione totius ualeitudinis, tanquam ad aſpiciendam lucem eſſe reuocatum prebete, queſo, manus, ut timoris partem deponam: id enim fortaſſē aliqua ex parte ſollicitudines alleuabit meas. EGNA. En porrigimus, explica iam quod paſſus fueris. SINA. Mane, explicabo: cūm omnis, quæ me angebat, cura conſederit. Vah iam ſe meus animus erexit, narrabo rem planē admirabilē, uos eas aures, quas & res ipſa haſtenus inaudita, & mea neceſſitas expoſcunt, prebete. Fama huius urbis, & Academia concitatus, relicta patria, tandem heſterna nocte ad hæc ſuburbia perueni. in hoc ergo uico Saguntino nidum queſtui, ſatis aptum & amœnum inueni. Cœnatus in cubiculum ductus ſum ab hospite, ut quieſcerē: ſed uix oculis ſomnum capere ſuauem cœperam, cūm ecce hospita nuda genu, & ſuaos ſarſum reuincta capillos, ingreditur; & me admodum ſuaui, & molli ſermone Valentino alloquitur: Heus adoleſcēs uenuiſſime, uir quidam nobilis nunc appulit, quem certē nō poſſum excipere, ut dignus eſt, niſi huius lecti participem facias; ſi id à te impetraro, inueniā E ſtor ipſa poſtea occaſionem, & atum beneficium, ſim re-
ere

Narrat.

medu

pendere. Concessi. Laudavit illa meam benignitatem,
 & discedens nobilem illum ad me mittit. Ingressitur
 ergo calamistratus eleganti cesarie iuuenis, qui po-
 steaquam me urbanè salutavit, statim se exuere coepit
 extenso prius sudario candidissimo, & acupicto, per
 mensam mediam. Eduxit mox gladium unà cum ba-
 theo, quem compositè admodum ad caput mensæ re-
 posuit. Deinde tibialia, & thoracem eodem modo ad
 alterum caput: me hæc omnia inspectante, sed limis
 oculis inter lodicem & pulvinum, quæ ad hoc mihi
 adaptaveram: iuxta illa pileum quoq; adeo cautè, ut
 putares vix ausum digitis attingere. Coepi ad hæc me-
 cum irridere hominis uanitatem, & amare eum cer-
 tè arbitratus sum, aut laborare ex mania. Post hæc
 ad linteolum ille accessit: & stans altera quidem pal-
 ma supra uerticem posita, tribus digitis dextræ ma-
 nus substulit cesariem, quam uerisimile est, gestabat
 non suam; & caput ostendit rasum undiq; quales in
 polyandrijs cernuntur mortuorum caluarie. Vix in-
 terea poteram cachinnum cohibere: sed dentibus ac-
 cepta lodice, reprimebam spiritum. Visus etiam est il-
 le dentes aliquot ab ore accepisse, quos ferebat exem-
 ptiles. Tandè leuiter dextra nasum apprehendit, quæ
 cum huc, atq; illuc, tanquam ex cardine mouens fle-
 xisset, supra linteolum posuit. Tunc ipse ridere desit;
 horror enim non mediocris cachinno successit. Ille
 post euulsas nares oculum utrūq; effodit, & iuxta na-
 sum colloquit. Hic uidisses me in toto corpore tre-
 mere, & concuti: nec quid caperem in rei tam

M. sa
P. iorū.

B 5

in au =

97

Quid querit nunc? EGNA. Vult ut ipsemet repetat
 omnem historiam, age accede, et illi breuiter in aure
 narra. AEGY. ευρισκα, ευρισκα, εγὸ μὲν τα ληθη
 λεξω. EGNA. φρασου. AEGY. διο μοι τα χρη
 ματα. EGNA. λαμβανει. AEGY. υδρ εσε ρητορ
 μέγας τὸ το δ' ε αληθες ειναι νομιζω, και παν
 τες βλεψετε, ετωσδ αυ η πρωτη εγχωρη, το
 γαρ εν υπνίου ληθοσ την ρητορικην εσ τὸ του
 νεανίσκου ελθῶσαυ. η γαρ ρητορικη τω γητε
 εχρηταμερη, ωσπερ το σωμα ανθρωπίνου κρη
 την κεφαλήν τῶ δ' ὑω βραχίονε, ηγ τα σκελε
 μετεωητα δ' ετα αλλ' μόρια, και τσ του αναλυ
 σιμ ενυπνίου σκμαενδ, ετος γαρ εκεινο ο εν τῆ
 κίερα παν τελῶσ ευνοη και τ αυτῶ ερτηνικτε
 δ' ενυπνίου ορα. EGNA. O te felicem Sinari, cuius
 studia tanquam Platonis incunabula, felici augurio
 orbi declarantur. Hacenus Liuij elegantie fontē ex
 aruisse deslebamus, interceptam quoq; Curtij elegan
 tiam, Trogi grauitatē intermissam esse, Cornelij T.
 citi magnam partem interijisse: sed nunc tu solus ho
 rum omnium iacturam rescies. SINA. Ne, quae
 me o Egnati irrideas, ne uana spe oblectes, explic
 eptē somnium, nec aliō detorqueas, & c.

inquirit
 dentro, o
 iera: id
 it, fitne fu
 iculus li
 ber, an no
 do vincit.

Cap. 4. de Egressione.

Narrationis uirtutem
 rationis uirtutem
 rtā esse uolunt Rhe
 aturi sumus, ab ouo Leo
 deo im-

leo impudenter auspicemur. Sed hoc prudentie tribuendum, non præceptis censeo. prudens enim Orator pro loco & tempore addet, aut detrahet multa. Sed aliquando Orator letum, plausibilemque locum exquirat, & opportuna digressionem animos auditorum exhilarat. Est autem Digressio Græcis dicta περιουσια, διεξοδος, ἰσβολή, id est, exitus. Vnde apud Thucydidem, ἰσβολὴν ποιῶν λόγων. Ea licebit uti, ut augeamus factum, aut evertamus questionem, seu occupemus argumenta, aut animos auditorum à consideratione criminis, attentioneque nimia diuertamus. Id autem fiet loco communi, querela laude hominum, & aliarum rerum; aut conuicio, descriptione, fabula, historia, exemplo, similitudine, facetijs; qualis est Demosthenis de asini umbra.

Descriptiones autem sunt montium, fluminum, nauium, &c. quarum capita aliquot subiungam.

Flumen laudatur ab ortu, amplitudine, cursu, colore aquæ, locis quæ præterfluit, fluuijs quibus augetur, piscium genere, à piscandi & nauigiorum forma, tandem ostendemus, quos sinus faciat, quas insulas, uos agros, quæ nemora irriget.

Ager laudatur, si ostendas quid ferat, quantum, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quod arborum genus, cuiusmodi uinum proferat. quæ sit ipsius amoenitas, ubertas frugum pomorum uarietas, prædia.

Domus, ab area, atrio, amplitudine, figura, materia, quo lapide, cubiliis, situ, prospectu, orto, puteo, fonticulo, sacello,

Urbes laudantur ab antiquitate, prima origine situ, fundatore, religionis studio, ducibus, Republica, Senatu, frequentia populi, uirtute bellica, studio pacis, ciuium urbanitate, domorum magnificentia, uariarum rerum copia, amoenitate, uicorum latitudine, & munditie, celi temperie.

Regiones, ab antiquitate loci, primis habitatoribus, situ, amplitudine, ducibus, frequentia urbium, fertilitate, tuto transitu, uirtute bellica, aëris clementia, & salubritate.

Tēpla, ab antiquitate, prima origine, situ fundatore, area, atrio, amplitudine, figura, materia, colūnis, tecto, ara sacellis, turri, tintinnabulis, sacerdotibus.

Montes, ab altitudine, amoenitate, herbis, prato, si quod sit in radicibus montis, à rebus raris, nouis, prodigijs, ab aliqua memorabili spelūca, ab aliquo fonticulo, ab omni herbarum genere.

Naues, à magnitudine, materia, fabro, cōclauibus, contignationibus, apparatu, rebus necessarijs.

Tandem locum quemuis depingētes describemus, num in edito, an humili, an decliui, in plano, an monte nemoroso, an secus. Quo flumine, mari, aut lacu aluatur, aut cingatur. Quantum passuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic consideratis celi plagis, quē prospectum, quas urbes, quos agros, quos mōtes, quæ nemora in unamquamq; partem habeat; quo sole illustretur, quibus uentis trudatur, cui celi portio biaceat, cuiusmodi uentum habeat, salubre an pestis; amœnum, an serenum exponemus.

Cap.

Contentio pars Orationis est tertia; quando confirmamus nostra, Confirmatio uocatur: quando redarguimus aliena, Reprehensio, & Confutatio dicitur. Ordo hic est. Praecedit narratio, huic iuncta ferè partitio est, sed ipsa cõfirmationi cedit, cuius est fundamentum. Hanc tertiam Orationis partem alij probationem uocant, Graeci πῖστωσις, καὶ ἀγών, quasi certamen, acutè quidem: nam hic strenuè certandum, hic clarissimorum Rhetorum, & Oratorum ingenia sudauere. Dic queso, quorsum tanta diligentia auditorem, amicum, attentum, & intelligètem effecisti, si nihil probas? aut tandem tuam sententiam frigidis, aut insulsis argumentis confirmas? Huc Inventionem, & reliquas Eloquëtiae partes accerse: huc causas, effecta, subiecta, adiuncta, opposita, comparata: huc copiam rerum, & omnem supellectilem Oratoriam adfero: alioqui in loco humili & abiecto consenscet. Obseruandum est autem omnem confirmationem adhiberi quaestioni; alioqui frustra tela cõiicias, si nihil est quod petatur. Quaestiones omnes numero sunt tres: An sit, quid sit, quale sit. Ex his oriuntur tres Oratorum status, seu cõstitutiones, de quibus eram commodè acturus; sed seruator & alacritas iuuenilis non patitur, ut mei auditores tãdiu à componenda Oratione retardentur. Protinus enim exclamant: Eequando dabis nobis Orationis partes, ut possimus coram nostris cõdiscipulis declamare? & ea quae fuse de Inventionem, & copia rerum tradia. ad usum & calami studio.

gē reuocare? Absoluemus ergo Orationis partes, ut habeant adolescentes, in quibus stylū exerceant: deinde status, seu constitutiones persequemur.

Confirmandi ratio hæc est: in primis argumentando more Dialectico facimus fidem: sed quoniam concisa est Dialecticorum ratiocinatio, nos qui non tantum docere, sed etiam delectare & flectere uolumus, Syllogismum quinque partibus absoluemus. Alij Epicherema uocant, sed discrimen hoc est: Syllogismus uera colligit ueris, Epicherema frequentius credibilia amplectitur. Calius Secundus in Cōmentarijs in Dialecticam Perionij, acerbè Quintilianī sententiam de Epicheremate reprehendit. Lege Ciceronem de Inuentione. Reliqua docebimus paulò post, cap. 7. ibi enim rationem confirmandi in unoquoque causarum genere reperies.

Refutatio, seu ἀνακόντις, ex ipsa confirmatione pēdet. Nam si memorie mandasti, quæ sunt necessaria ad confirmandum, facile tibi occurret qui refutare possis. In referendo autē argumento aduersarij uarietatemur methodo: nunc enim illud totidem uerbis, nūc obscurè, interdum cū incrementō, uel extenuatione repetemus: falsa negabimus, ambigua distinguemus. Magna uerò uis est ironie ad diluendū argumētum aduersarij. Inde enim risus & contēptus, quo debilitantur maximè quæ ab aduersario allata sunt. Iabet tamen Hermogenes, ut quæ debilia sunt, illa quasi scientes proferturamus; quæ uerò mediocria, per incertitudinem; & quæ ualida sic eum in interrogatione inducemus, quasi

quasi ipsi audiamus, sed cum contemptu, nullius esse
momenti iam dudum sentientes.

Ratiocinationis, seu Epicherematis, seu
Syllogismi dispositio.

Proponemus aliquid, ex quo tota vis Syllogismi
manet, ueluti si nitamur ostendere, mundam consi-
lio gubernari; primò respiciemus ad eam causam, cu-
ius gratia mouemur ad credendum id ita esse, ut in
proposito themate; mouemur enim ad id dicendum,
quoniam uidemus mundam bene gubernari. Ex hac
igitur causa prima propositio deducetur: quam ma-
iorem Dialectici uocant. sit hæc: quod bene gubernatur,
consilio regitur: quæ si negata fuerit, aut uidebi-
tur minus probabilis, utemur secunda parte Syllo-
gismi, seu approbatione; per quam rationibus stabi-
liemus quod diximus, addentes plura singularia, do-
mum, exercitum, nauim; quæ ut consilio rectè guber-
nantur, ita temeritate corruunt. Sequetur assumptio,
in qua assumemus quod probare uolumus: nempe mū-
dum bene gubernari: ad quam ostendendam tāquam
minus notam adducemus quartam particulam Syllo-
gismi, hoc est, assumptionis probationem, enumera-
tis multis quæ in subiecto continentur, ueluti signa,
sydera, quæ ortus & occasus nocturna, & diurna ui-
cissitudine bene dispositos ostendunt. Postremò seque-
tur complexio; ergo mundus consilio gubernatur. uel
per epilogum præmissarum, ut uocant, sic: Quare si
omnia bene cōposita cōsilio gubernantur, mundus be-
ne cōpositus et ornatus est: igitur cōsilio gubernatur.
tam.

Est tamen obseruandum, cum alterius propositi-
 tionis ratio manifesta est, uel utriusq; tunc Syllogis-
 mum non quinque, sed quatuor, aut tribus partibus ab
 Oratore constitui. Peruertunt etiam Oratores ordi-
 nem. Nam Cicero pro Caelio dum nititur ostende-
 re Caelium non esse uoluptatibus deditum, à compl-
 xione incepit: At uero in M. Caelio. &c. Mox as-
 sumptionem posuit, dicens: Audistis cum pro se dia-
 ceret. Propositio maior sequitur: Atq; scitote iudi-
 ces. Sic pro Roscio Amerino.

Enthymema est imperfectus syllogismus, cum al-
 tera propositio reticetur; ut: Clodius insidiatus
 est, ergo Clodius iure cæsus. Desideratur propositio.
 Item omnis insidiator ut hostis iure interficitur; er-
 go Clodius iure interfectus est, desideratur assumptio.
 Peruertunt & hic ordinem Oratores & Poëtae; ut
 apud Ouidiū queritur Aegistus q, s, f, a, i, p, c, e. de-
 sidiosus erat. Item; quando ego n, t, g, p, ueris? Res
 est solliciti p, t, amor. Sed an unica propositio po-
 terit fieri enthymema; ut peperit; ergo cum uiro cõ-
 cubuit. Argumentationem ego non uocabo, sed ar-
 gumentum, quo sensus; gna & indicia, argumenta di-
 cuntur. Duplex Enthymema ab eruditis constitui-
 tur; Rhetoricum ex contrarijs conclusum; ut Nulla
 salus bello, pacem te poscimus omnes. Item, an bonū
 pecunia; qua quisque potest male uti. Dialecticum;
 quod diuiditur in antecedens & consequens, id est;
 propositi uel assumptionem, & conclusionem.
 Ceterū si idem sit antecedens & consequentis
 terminus

terminus subiectus, desideratur propositio: *Si diuersus, assumptio, quò Syllogismus fiat: ut Sol oritur, ergo dies est.*

Inductio Rhetorica est Oratio, quæ rem unam ex pluribus similibus colligit; ut si pomum optimum censetur generosissimum: si equus optimus, si ager, aliæq; plurima quæ sunt optima, eadem habentur generosissima, profectò dicentur & generosissimi homines ij, qui sunt optimi, non qui claro sunt orti sanguine; hoc si per interrogationem fiat, appellatur inductio Socratica. Inductio Dialect. est, quæ ex rerum singularum, quæ similes sunt inducti. res uniuersas probamus.

Antecedens.

Vinum Rhenanum, Hispanicum, Italicum, & Germanicum calfaciunt; nec ullum reperitur genus vini diuersum.

Consequens.

Ergo uinum omne calfaciendi vim habet. Cauendum ne qua partium dissimilitudo occurrat; nam hæc inductionem subuertit.

Exemplū est argumentandi ratio, in qua unū ex altero propter mutuū quendam consensum & similitudinem, inductionis propemodum forma probatur; ut iure occisus est Saturninus, quoniā Gracchi idem faciētes occisi sunt. Vocatur aliter imperfecta induct.

Sorites est quæ gradibus quibusdam ad conclusionem peruenitur, quæ ex enunciationibus necessario sequentibus ita conuenitur, ut attributa pronuntia

tiati primi subiectum fiat alterius, & huius attribu-
tum tertiū efficiatur subiectū, atq; ita deinceps præ-
cedentibus sequentia connectantur: ut quod est om-
nium postremum attributum, id primi pronūcia-
ti subiecto coniungatur; ut

Anima seipsa mouet.

Quod autē se ipsum mouet, principium motus est.

Quod autem motus est principium, natū non est.

Quod natū non est, profectio etiam immortalis.

Anima igitur immortalis.

Hinc nata est gradatio, uel climax.

Dilemma uel complexio est argumentum ex. 2. me-
bris repugnantib. constitutum, quorum utrumuis
concesseris reprehenditur; ut si formosam uxorem
duxeris, habebis communem, si deformem, molestam.
Inuersione dissolui potest; ut si formosam duxeris, ha-
bebis uoluptatem, si deformem, non communem. Vi-
tiosum dilemma est, cum altera pars, uel utraq; po-
test in aduersarium retorqueri.

Antistrophon, seu argumentum reciprocum habes
apud Gellium lib. 5. cap. 10. & 11.

Ceratinae sunt interrogationes subdole: ut Phari-
saei Christo domino nostro proponebant: Est ne red-
dendum tributum Caesari?

Crocodilites est, cum callida circumuenti interro-
gatione id admittimus quod mox abreptū ab aduersa-
rio nobis obest; lege Politiani miscellanea.

Asystat, uel non consistens: ut si quis tacere se
dicit, uel scire, uel nescire, uel nihil scire. hinc ita perficiens

tur sophismata; igitur qui tacet, loquitur, qui mentitur, uerum dicit; qui scit, nihil scit. Ad has ineptias refutandas dicemus repugnātiā, seu oppositionem enunciationum non fieri nisi κατὰ τὸ αὐτὸ, seu ratione eiusdem.

Pseudomenon, seu mentiens; ut illud Cælum tegit omnia, igitur & se tegit. Et; Cretenses sunt mendaces, dixit Epimenides ipse Cretensis: uerūne dixerit, an falsum, & sint ne mendaces, an ueraces, queritur. Si uerum dixit, & sunt Cretenses mendaces, falsum tamen erit, quoniam ab autore Cretensi, & ipso mendace pronunciatum: si non sunt mendaces, nec Epimenides mendax & ei credendum est. Dissoluturus hanc inexplicabilem captionem, dices indefinitum hoc pronunciatum, Cretenses sunt mendaces, non idem ualere quod generale, ut ne se quidem excepisse Epimenides uideatur. Quemadmodum nec is qui admonitus in quiete, ne somnis fidem haberet, falsum id quoque somnium putabit. Idem respondendum est ad illud quod paulò antè posui, loqui eum uideri, qui se tacere dicat, nempe cætera eum tacere de quibus loqui desinit.

Enumeratio & subiectio fermè idem significant, & ad locum à partium, seu formarum enumeratione referri possunt lege lib. I. de Elocutione cap. 6.

Simplex conclusio est quæ ex necessaria consecutione conficitur: ut si dies est lucet: uel, Simplex conclusio est Enthyma in quo ex antecedente consequi aliquid necessè est ut peperit. igitur in uirgine

subiit. Refutantur argumenta si non necessaria consecutione confecta, ostendatur; ut si mater est, diligit filium. Reprehensurus, Medeam profert, que filium occidit.

Oppositio est argumentatio, in qua ex opposito propositionis ad ipsam propositionem reuertimur.

In oppositione primum aliquid proponimus; deinde per oppositum eius digredimur; postremo ad id quod propositum fuit, reuertimur: ut si eo tempore quo hunc Romae occisum dicitis, ego in Prouincia fui, relinquatur a me occisum non fuisse. Hec propositio est, cuius oppositum sequitur. Nam si tunc in urbe fuisset cum occisum hunc esse constat, a me illum interfectum suspicari poteratis. Regressio ad propositionem. Nunc autem, cum eo tempore in Prouincia fuerim, non est cur a me hominem occisum suspicemini. Hec argumentatio ex repugnantibus sumitur, et eius summa ad Enthymema refertur hoc modo: In prouincia fui, cum ille Romae occideretur; ergo non occidi.

Violatio est concludendi modus ad refellendum, quam ad probandum aptior, in quo ex aduersariorum ratione, non id quod ipsi uolunt, sed quod nobiscum facit, sequi demonstramus. Ut non est ducenda uxor, quoniam ex connubio in orbitatem et lulum incidimus: imo ob hoc ipsum ducenda est uxor, quod alijs liberis procreatis orbitatem tollat.

Collectum est argumentum quinque partibus confirmans, propositio, ratio, confirmatio, expolitione

ratione, seu exornatione, & cōplexione. Vt prima pro-
 positio, causam ostēdemus Vlyssi fuisse, quare inter-
 fecerit Aiacem. Secūda ratio. Inimicum enim acerrimū
 de medio tollere uidebat, à quo sibi non iniuria
 summū periculū metuebat. Tertia cōfirmatio ratio-
 nis. Videbat illo incolumi se incolumen non futurū.
 Sperabat illius morte se salutem sibi cōparare. Con-
 sueuerat si uire non poterat, quauis iniuria inimico
 exitiū machinare. Cui rei mors indigna Palamedis
 testimonium dat. Ergo & metus periculi hortaba-
 tur eum interimere à quo supplicium uerebatur, &
 consuetudo peccādi maleficij suspiciendi remouebat
 dubitationem. Tertia expolitio. Omnes enim cum
 minima peccata cum causa suscipiunt, tum uerò illo,
 quæ multò maxima sunt maleficia, aliquo certo emo-
 lumento inducti suscipere conantur. Si multos indu-
 xit in peccatum pecunie spes, si complures scelere se
 contaminauerūt imperij cupiditate, si multi leue cō-
 pendium fraude maxima commutauerunt, cui mi-
 rum uidebitur istum à maleficio propter acerrimam
 formidinem non temperasse? Quæ sequuntur. Quin-
 ta complexio. Si ergo pollicitus sum, me daturum
 causam, qua inductus Vlysses accessit ad maleficiū,
 & si inimicitiarum acerrimam rationem, & peri-
 culi metum intercessisse demonstravi, nō est dubium,
 qui confiteatur causam maleficij fuisse. Hæc est col-
 lectio quinque partibus constans. Verū cum eius-
 dem propositio: uarie esse rationes possint, &
 singule rationes uariis modis confirmari, & ex

natio ipsa copiosè per exempla, similia, prouerbia, atque hoc genus alia locupletari & expoliri queat, proluxa nimirum fiet argumentatio, sic ut complexio ipsa meritò epilogi uice fungatur. Si res breuis est, poterit emitti complexio; si parum locuples ad amplificandum & exornandum, expolitio prætermitti poterit. Quadrimembri collectio est apud Ciceronem pro Ligario. Prima propositio. Ligarius post aduentum uiri, necessitate in Africa, non uoluntate, aut propter alienum à Cesare animum resistit. Secunda ratio propositionis. Nam si potuisset illinc ullo modo euadere, non Uticæ potius, quàm Romæ, neque cum P. Acti. quàm cum concordissimis fratribus, neque cum alienis esse, quàm cum suis maluisset. Tertia confirmatio rationis. Etenim cum ipsa legatio plena desiderij ac sollicitudinis fuisset propter incredibilem quendam fratrum amorem, qui potuit Ligarius equo animo esse belli dissidio distractus à fratribus? Quarta conclusio, multum igitur habes Cesar in Q. Ligariosi, quam alienæ à te uoluntatis. Propositio autem est, quod sumitur ad probandum. Ratio quæ probat quod propositum est. Confirmatio est ipsius rationis probatio, expolitio, seu exornatio, quæ locupletandæ rei gratia adhibetur, hæc ferè constat è similibus, exemplis, amplificationibus, & hoc genus alijs; quæ ad exaggerandam, & collupletandam argumentationem pertinent. Complexio, quæ perioribus breuiter repetitis propositionem iterum. Differt autem à r- cinatione collectio;

C 4

quod

quod in collectione id ipsum quod proponitur, in cō-
 clusione repetitur, in ratiocinatione uerò concludi-
 tur, id quod est e prapositione et assumptione con-
 sedum.

Cap. 6. de Peroratione.

Necessariam esse Perorationem, ex multis pos-
 sumus colligere, illud autem in primis decla-
 rat, quod si longa Oratione diu detinuisti auditores,
 et absq; omni repetitione subito obmutescas, reso-
 lutione lingue, aut corporis paralyfi, aut tandē gra-
 uilethargo oppressus esse uidearis. Ego perpauca re-
 perio in natura quæ subito deficient; sed omnia fe-
 re uestigium aliquod prioris substantie relinquere.
 Quid tam euandidum, quàm bulla? Hæc tamen diffu-
 sa aquam circinat. Nonne sonitus uehementiores
 tinnitum in aure dimittunt? Sed quæ maiora sunt,
 manifestius hoc declarant, animalium enim maiorū
 corpora difficilius resoluuntur; flumina quo maiora
 sunt exonerātia se in mare, eò diutius fluxum inter-
 ipsos fluctus maris conseruant. Danda ergo opera
 est, ut commoda Peroratione quod Orator propo-
 fuerit, absoluat.

Peroratio tribus partibus constat. Enumeratio-
 ne, Indignatione, et Conquestione. Vocantur ali-
 ter, Epilogus, Amplificatio, Commiseratio. A nobis
 addetur *ut rābōis*, seu transitio, quæ ostendit bre-
 uiter quod dictum et proponit item bre. quod cō-
 sequatur, cuius pars *uogis est. qua alii princ.*

plum introducimus κατὰσασις, per quam ab alio recedimus. Ut nihil est à me prætermissum, te ut plane Deiorato reconciliet Oratio mea: Item. Sed de his hætenus, omitto reliqua. Superest ut reliquum crimen audiatis.

Enumeratio, seu ἐπιλογὴ est dictorum brevis collectio. Huius virtutes quatuor, laudatur enim brevis, varia, dilucida, gravis. Brevis erit, si pauca & præcipua repetas. Varia fit, teste Aristotel. quatuor modis, primo simpliciter, ut docui hæc & hæc. Secundo, cum quasi differentes, nobiscum eadem repetimus. Ut miror equidem quid isti facerent, si manifestum non esset ipsos primum fidem deseruisse. Coarguuntur enim perfidie propter hæc & hæc. Tertium est per interrogationem, ut libenter ego ab his quærerem, cur non servant ea quæ promiserunt? neque enim possunt excusare hoc, aut illud. Quartum, cum quasi consultando alloquimur iudices, ut considerare vos decet, quam nihil unquam mali accepimus, quædiu istorum amicitiam coluimus. Ipsi enim hæc & hæc fecerunt. Maxime autem congruunt ironiæ per præteritionem, dubitationem, concessionem, &c. quod sint morate. Dilucidam enumerationem faciunt verba dilucida cum recta compositione. Gravis erit, si habeat allocutiones, verba gravia, morales sententias. Enumerationi coniungunt Græci ὑποχώρησις, seu concessionem: ut relinquo iam communem causam, per aliquid; Romani ius in ira fide ac religione deponunt. Hæc interdum brevis est, & parrhisiā habet.

bet, aliquando plenissima conquisitis substantijs & argumentis ad indignitatem.

De conuersione, seu commiseratione. Cap. 7.

Ceterum si Oratio tantum apud bonos & prudentes haberetur, non esset opus affectibus. Illi enim sola seueritate, non gestu, aut lacrymis commouentur, tamen quia sepe fit, ut quod rectum est, plures non uideant, & ferantur solo desiderij impetu, ideo quod rationibus non potest Orator, minis, terroribus, & affectu consequitur. Vnde necessaria est ἡσπασία, id est, affectuum ratio, de quibus pauca agemus.

Perturbationes illae, motusque animorum, qui ex aliqua apprehensione subito oriuntur, facileque sedantur πάθη, id est, perpestiones dicuntur, ut ira, metus, libido, gaudium. Verum ἦθη, id est, mores, habitus sunt enim, tam natura, quam consuetudine comparati: ut audacia, confidentia, arrogantia. &c.

Hec ambo in Categoria qualitatis ab Aristotel. ponuntur, & Oratori obseruanda esse, idem autor in libris ad Theodetem docet. Et Plato scientiam de anima desiderat in Oratore. Quidam enim animi his sermonibus capiuntur, alij uero alijs. In primis ergo inuestiganda sunt personarum descriptiones, quarum & mores & studia ob oculos ponantur ad misericordiam.

Personae sunt, R^{us}

L.

Aduersarius

S.

R.

Iudex

3.

Nos

4.

Alij etiam extra caussam; ut
necessarij, & affines.

5.

1 Pro Cluentio, Omnes scitote iudices Larinatos
venisse, ut hunc studio frequentiaq; sua, quantum.

2 At que mater? quam cecam crudelitate. &c.

3 Eadem spe, sed maiore uerecūdia de te. P. Volūni.

4 Meumq; una laborem.

5 Orat nos Habitus iudices, & flens obsecrat.

Aliquando dicitur, id est, misericordia; nonnunquam
indignatio, id est, indignatio necessaria est. In encomijs
cum gratulatione, admiratione, atque emulatione,
est perorandum, si leta dixeris: sin tristia, ut ode-
rint, ut inuideant, ut contemnant etiam conabimur.
In consilijs si mouendi sunt auditores, propone spem
aut explende cupiditatis, aut iniuriæ ulciscende. Si
sedandi animi fuerint, ex periculi spe timorem inij-
cito: quod dubij fortunæ exitus; incerti casus rerum,
tam ut retineantur prospera, quam ne moueantur
aduersa. Sed in iudicijs omnia concurrunt; odium,
inuidia; amor, misericordia. Ex probitate uitæ, mo-
rum innocentia, ex grauibus casibus & calamitatibus
elicitur misericordia. Odium faciunt improbitas, se-
uitia, cupiditas, impudentia: inuidiam gratia, & fa-
cultatum copia; iram læsio. Ergo si excitanda mise-
ricordia. mores describentur simplices; natura, con-
ditioq; firma; lacrymæq; & mimi sollicitudo po-
nenti oculor. Si inuidiam talem demonstrabis, quæ
possit

De ar. pl.
fir. in
corati
nis part.
gim^o in e
locutione
cap. 7.

possit iudici propter comparisonem inuidiosus appa-
 rere: ut gratiosum, potentem, opulentum, eloquen-
 tem, aut aliud simile. Pari namq; ratione inuenies,
 i improbum impudentem, turpem, & flagitiosum.
 Quæ si fortem dixeris, cōtinentem, iustum liberalem,
 humanum, non poterit nō amari. Quæ omnia sub-
 iectiōne descripta, maximè feriunt animum: ac etiam
 multò magis, si excitata Oratione, accommodatāq;
 allocutione proponantur; ut indignatione, insulta-
 tione, καὶ ἔρησιν, atque id genus. Dico autem feriri
 animum descriptionem seuitiæ, calamitatis, libidi-
 nis, iucunde etiam cuiuscunq; uoluptatis. Describen-
 tur uerò hæc, quantum fieri poterit, uel in dictis e-
 ius, uel in factis, incessu, uultu, habitu, uite totius in-
 stituto.

Risus etiam, qui omnia sepe dissoluit, excitandus
 est, uel ex turpitudine, aut uitio corporis, morum,
 sermonis, patriæ, &c. aut per ironiam, allegoriam,
 amphibologiam, onomasiā, apologos, prouerbia.
 Sed cauendum, ne dum uolumus alios facetijs nostris
 affectos ridere, ipsi simus ridiculi. Ut possis facillè hæc
 omnia tenere, edisces concupiscentiæ partes, & uolup-
 tatis formas, & irascibilis partes, quæ à Platone,
 & Aristotele explicantur. Deinde ut melius affectus
 noueas, cognoscendi mores hominum; nempe Hispano-
 rum, Gallorum, Italarum. Ut Hispani sunt parci,
 Galli insolētes, Itali creduli, Germani audaces. &c.
 de quibus copiosè Sciliger in sua Poëtica.

rem-

Exemplum Ciceronis ex oratione

ne in Pisonem.

Quod cum ita sit, mihi crede, neminē inuitus inuitabit: res ipsa, & Reipublicæ tempus, aut me ipsum, quod nolim, aut alium quempiam, aut inuitabit, aut dehortabitur. Equidem, ut paulò antè dicimus, nō eadem supplicia esse in hominibus existimo, quæ fortasse pleriq; damnationes, expunctiones, necesse deniq; nullam mihi pœnam uidetur habere id, quod acciderit innocenti, quod forti, quod sapienti, quod bono uiro, & ciui potest. Damnatio ista, quæ in te flagitatur, obtigit P. Rutilio: quod specimen habuit hæc ciuitas innocentie. Maior mihi iudicū, & Reip. pœna illa uisa est, quàm Rutilij. L. Opimius eiectus est à patria, is, qui prætor, & Cōsul maximis Remp. periculis liberat: non in eo, cui facta est iniuria: sed in ijs, qui fecerunt, sceleris ac conscientie pœna remansit. At contra bis Catilina absolutus: emissus etiam ille autor tuus prouincie, cum stuprum Bonæ de puluinaribus intulisset. quis fuit in tanta ciuitate: qui illum incesto liberatum, non eos, qui ita iudicarunt, pari scelere astrictos arbitraretur? An ego expectem, dum de te quinq; & septuaginta tabernacula diripiantur, de quo iam pridem omnes mortales generum, ætatum, ordinum indicauerūt? Quis enim te aditu, quis ullo honore, quis deniq; cōmuni salutatione dignum putet? Omnes memoriam Consulatus, si facta, mores, faciē deniq; ac nomen à Reipub. restantur. Legati si unā fuere, alienati.

Tribun

Tribuni militum inimici: Centuriones, & si qui es
 tanto exercitu, reliqui milites existunt, non dimissi
 abs te, sed dissipati te oderunt, tibi pestem exoptant,
 te execrantur: Achaia exhausta, Thessalia uexata,
 laceratae Athenae, Dyrrhachium, & Apollonia exi-
 nita, Ambracia direpta, Parthini & Bullienses
 illusi, Epirus excisa: Locry, Phocij, Bæotij exusti:
 Acarnania, Amphilochia, Perrhebia; Athama-
 rumq; gens uendita: Macedonia cōdonata barba-
 ris, Aetolia amissa, Dolopes, finitimiq; montani op-
 pidis, atq; agris exterminati, ciues Romani, qui in ijs
 locis negociantur, te unum, solum suum depeculato-
 rem, uexatorem, praedonem, hostem, uenisse senserūt.
 Ad horum omnium iudicia tot, atq; tanta, domesti-
 cum iudicium accessit sententiae dānationis tuae: oc-
 cultus aduentus, furtiuum iter per Italiam, introitus
 in urbem desertus ab amicis, nullae ad Senatū ē pro-
 uincia literae, nulla trinis aëstius gratulatio, nulla
 riuūphi mentio: non modò quid gesseris, sed ne qui-
 bus in locis quidem fueris, dicere audes. Ex illo fon-
 te & seminario triumphorum cum arida folia lau-
 rea retulisses, cum ea abiecta ad portam reliquisti:
 cum tu ipse de te sententiam tulisse uideris, tum iu-
 dicium pronunciauisti: qui si nihil gesseras dignum
 honore, ubi exercitus? ubi sumptus? ubi imperiū: ubi
 illa uberrima supplicationibus triumphisq; Pro-
 uinciis? sin autem aliquid sperare uolueras, si cogita-
 taras id, quod Imperatoris nomen, quod l' creati fa-
 ces, quod illa troph. plena dedecoris, & isus te

commentatum esse declarant, quis te maior, quis te damnator, qui neque scribere ad Senatum à te bene Rempublicam esse gestam, neque praesens dicere ausus es? An tu in istis, cui semper ita persuasum fuerit, non euentis, sed factis cuiusque fortunam poterari, dicere audes, neque in tabellis paucorum iudicium, sed in sententijs omnium civium famam nostram, fortunamque perdere? Te indemnatum uideri putas, quem socij, quem foederati, quem liberi populi, quem stipendiarij, quem negociatores, quem publicani, quem uniuersa ciuitas, quem Legati, quem Tribuni militares, quem reliqui milites, qui ferrum, qui famem, qui mortem effugerunt, omni cruciatu dignissimum putant? cum non apud Senatum, non apud illum ordinem, non apud Equites Romanos, non in urbe, non in Italia maximorum scelerum uenia ulla ad ignoscendum dari possit: qui seipsum oderit, qui metuat omnes, qui suam causam nemini committere audeat, qui se ipsum condemnet. Nunquam ego sanguinem expetui tuum, nunquam illud extremum, quod posset esse improbis, et probis commune supplicium legis et iudicij, sed abiectum, contemptum, despectum à ceteris, à te ipso desperatum, et relictum, circumspectantem omnia, quicquid increpuiisset pertimescentem, diffidentem tuis rebus, sine uoce, sine libertate, sine autoritate, sine ulla specie Consulari, horrentem, trementem, adulantem omnibus uidere te uolui: uidi. Quare tibi euenerit, quod metuis ne accidat, siquidem non moleste feram, id tardius forte fiet, frustra

fruar tamen tua indignitate: nec minus uolenter metuentem uide bone reus fias, quam reum: nec minus letabor, cum te semper sordidum, quam si paulisper sordidatum uiderem.

¶ De partibus Orationis in vnoquoque genere causarum. Cap. 8.

Demonstratio laudatur, uel uituperatur personarum, res, facta, ut Annibal, Nero, pax, bellum, Sceuola, Lucretia.

In demonstratione personarum exordia liberiora sunt quae beneuolos, attentos, et dociles faciunt, ac saepe ab aliquo affectu ducuntur: ut querela, gratulatione, et similibus. Nulla ibi narratio, aut perbreuis est. Propositio et Participio ostenderet quibus, et quot de rebus, et quo ordine sumus dicturi. Loci confirmationis perpetua narratione continentur, qua enumeramus virtutes, et bona quae ad imitationem et admirationem proponuntur, aut uitia amplificamus, quae fugienda sunt.

Sunt autem hi.

Natales, ingenium.

Indoles, educatio.

Adolescentia, et reliquae aetates.

Mors, et quae mortem sunt consecuta.

In his patria et parietes, maiores, institutio praecceptoris, bona animi, corporis, fortunae, minimè praetermittenda sunt: in quibus explicandis seruemur aetatis, aut rerum, et statum ordinem, ut quia uer, quid adoles

uict
quod
fur
petim
lum, qu
ut nocit
rū fugim

adolescens, quid iuuenis egerit. Postremo laudes sumuntur ab ijs, quæ post mortem extiterunt, ut ab honoribus, pompa funebri, literarum monumentis. Confutatio nulla est, aut si inter laudandum aliquid occurrerit reprehensione dignum, prudenter excusabis; ut si laudas Davidem Prophetam, adulteriũ cæde cumulatũ extenuare poteris. Peroratio erit brevis, auditores excitans ad imitationem, aut gratulationem in lætis; ad miserationem, aut consolationem in tristibus.

De Oratione funebri.

In hac iubet Plato primũ adferri laudes mortui; moneri uiuentes officij; filios & coniunctos ad uirtutis emulationem excitari; tandem consolationem adhiberi affinium, aut eorum quos dolore affectos uiderimus.

In laude rerum, ut pacis, eloquentiæ, historiæ, exordia aliquando sumuntur ab insigni aliqua laude eius rei, de qua dicendum est. Interdum reiecto exordio, propositionem narrationis loco adhibemus per commendationem; ut nulli scriptores melius de rebus humanis meriti sunt, quàm ij quorum studio res gestæ superiorũ seculorũ memoriæ proditæ sunt. &c. Sequitur partitio, mox confirmatio laudes refert. Argumenta laudum sumuntur ex locis;

HONESTO,	VTILI,	FACILI;
quod antiquitatẽ	quod utilitatẽ,	quando facilitas
originem,	usum,	laudãda aut dif-
inventore,	commoda,	ficultas, prudens
		D Orator

rei dignitatem, effecta, Orator perspicit.
 causas efficientes, fines, ciet.
 & definitionē cō- partes, quibus, quando, ubi, cur
 plectitur. utilis sit, docet.

Confutatio iisdem, quibus confirmatio locis uti-
 tur, & que ab aduersarijs uel obiecta sunt, uel obij-
 ci poterant, diluit. Peroratio potissima colligit argu-
 menta, & affectus mouet.

Montes, flumina, naues, &c. qua ratione laudari
 debeant, docui, cap. 4.

Orationis nuptialis, natalitie, epithalamij præce-
 pta, tanquam hodie parum necessaria, prætermitti-
 mus. Si quando autem casus exposcat, sequere Diony-
 sium Halycarnasseū, ut nos secuti sumus anno. 1563.
 in nuptijs Illustrissimi Francisci Aragonij Ducis Se-
 gobricensis, & Angele Cardenia. Recitauit Oratio-
 nem nostram publicè nobilis Michaël Millan audi-
 tor noster, nunc Monachus Dominicanus.

In demōstratione factorū multi nostri seculi Rhe-
 tores noua exquirunt præcepta; sed, ut uideo, super-
 uacanea sunt. Nam qui de facto alicuius dicit, & de
 persona dicet: quare personarū & factorum eadem
 erit laudandi ratio. At dices, ubi præcepta uituperā-
 di? ista Christianis necessaria non sunt. Si quis ea ue-
 lit, Verrinas, & Philippicas M. Tullij euoluat.

De Suasorio. Cap. 9.

IN Deliberatione finis proponi solet utilitas cum
 honestate coniuncta, aut dignitas. Proportio hic uea-
 ueremur

bementer exempla ab historicis petita. Nam futura à præteritis certius colliguntur, & aliene fortune successu animi audientium uel demittuntur, uel eriguntur.

Status sunt, an sit, & quale sit, ut an sit ediscenda Dia edica, & qualis sit, id est, honesta, utilis, necessaria. Exquirimus etiam an fieri possit, an fieri debeat id, de quo deliberatur. An expediat; ut an expediat huic, hac, etate, hoc tempore, &c.

Exordia tractabantur, ut supra docuimus, & parabitur beneuolentia à nostra persona. &c. aut attentio à rei necessitate, utilitate, periculi magnitudine. Narrationem tum demum apponimus, cum gestum aliquid erit, ex quo nostra deliberatio nascitur. Sic pro lege Manilia Cicero narrat bellum geri cum potentissimis Regibus, unde nascebatur consultatio de Imperatore deligendo. Interdum narrationis loco propositione per amplificationem elata utimur; ut pacem suaseri, paucis proponemus nos de pace humane societatis conseruatrice consilium daturos prodisse.

Partitio rerum ordinem, de quibus dicturi sumus ostendit.

Confirmationis loci sunt honestum, utile, facile, possibile, necessarium; ad quos reuocatur magnum, piuum, æquum, iucundum, tutum. Dehortamur uerò à turpi, pernicioso, molesto, difficili, periculoso. Honestas sunt ex legibus natura, uirtutum definitionibus inde quæ supra de c. ijs efficientibus di-

ximus, fama, & infamia, multum in deliberando ualent. Exaggerabis utilitatem, & facilitatem; incommoda, & difficultatem extenuabis. Spectatur uero facultas in circumstantijs. Necessariũ reliquis omnibus uehementius urget, & ad utilitatem à Fabio refertur: ut si dicas necesse esse delere urbem, nisi fame perire malint. Confutatio diluit, quæ aduersarius posset obijcere.

Peroratio colligit firmissima, & exemplis petitis ex historia hortatur, & affectus mouet. Lege conuersiones Titi Liuij.

De Iudiciali. Cap. 10.

IN iudiciali eadem est exordiendi & narrandi ratio; sed confirmationum loci uarij sunt iuxta statuum uarietatem. Est autem status, seu constitutio id, de quo controuersa est, uel causse summa, ad quã omnia argumenta referuntur. Est autem triplex, coniecturalis; cum queritur an sit factum; finitiuus, seu legitimus, cum quid sit factum: quando uero quale sit factum, queritur, uocatur, his nominibus iudicialis, status qualitatis, & iure ne, an iniuria, sit factum. Nascitur status ex intentione accusatoris, & depulsionem, seu defensionem rei: ut Occidisti Aiacem Uliſſe? non occidi. Questio, an occiderit.

Fecisti sacrilegium Saturnine? non sacrilegiũ, sed furtum feci. Questio quid fecerit.

Interfecisti Clodiũ Milo? interfeci, sed. re. Questio, an iure interfeci. it.

Vbi

Vbi iam de statu constat, quod reus adfert criminis depellendi causa ἀίτιον, & ratio dicitur. Infirmatio autem rationis allata, firmamentum, & συνέχου vocatur. Ex ratione & firmamento κρινόμενον, id est, iudicatio, & disceptatio promanet.

Vt intentio; sacrilegus es. Depulsio; non sum, [C] fur, Status, quid sit?

Ratio. Rem prophanam sustuli, redditurus quadruplum.

Firmamentum, sed ex æde sacra depositam pecuniam surripuisti.

Iudicatio, sacrilegium fecerit, an furtū, qui profanam pecuniam ex æde sacra sustulerit?

In coniecturali statu nec ratio, nec firmamentum queritur; sed ex intentione & depulsione iudicatio constituitur, quæ eadem erit & status, & quæstio. Obseruandum uerò in unaquaq; Oratione, quamlibet longa, semper unum aliquem ex omni argumentorum turba syllogismum præcipuum confici, cuius conclusio, seu complexio status dicitur; sumptio uerò manifesta ἀίτιον, & ratio, quæ cōtrouersa est κρινόμενον, uel iudicatio uocatur. Iudicationis probatio συνέχου, id est, continens, uel firmamentum.

De locis status coniecturalis.

Coniectura à circumstantiis peti solet; suspicionem autem probamus, quando & uoluisse, & potuisse ostēdemus. Vnde sunt loci duo V O L V N T A S, & F A C I L T A S. Voluntas qualitatem personæ, & causam inducentem ad suscipiendum facimus cō-

D 3

plecti-

plectitur. Huius causse loci sunt duo; impulsio, & ratiocinatio.

Ad impulsione[m] pertinent affectus, ad maleficiu[m] excitantes, ut ira, odium, amor. Hic diligenter perscrutanda spectanda; ut natio, uita integra, uel corrupta studia, natura, affectio animi, habitus corporis, fortuna. &c. Ratiocinatio continet questum, premium, spem commodorum, honoris, &c. uel fugam incommodi, infamie, doloris. &c. Impulsione[m] licebit appellare argumentum a causis efficiētibus. Ratiocinationem a fine. Probabit ergo Clodium a Milone interfectum, quod ille solus, & ipsum odisset, & potuisset occidere, & ex illius morte utilitatem expectaret. Defensor negabit fuisse causam, si poterit, alioqui eam extenuabit, & iniquu[m] esse dicet, eos ad quos emolumentum aliquid peruenire potuerit, in suspicionem maleficij deuocari. Tum id alijs quoque bono fuisse, aut alios quoq; facere potuisse.

Facultatis loci sunt; signa, & rerum circumstantie, quibus probatur suspicio. Signum est ueluti dictum, aut factum antecedens, uel consequens, uel cum ipsa re coherens; ut titubatio, trepidatio, pallor, rubor. Circumstantie sunt locus, tempus, occasio, spatium, spes perficiendi, & celandi modus, instrumenta, uires.

Qui defendit, duobus utetur locis, absolute, & inuersione.

Absolutio est per quam signum uel ea. Nam contra nos allatam diluimus. Ut occidisti, qui sepelisti;
sevelu

sepelij quidem, non ut factum celarem, sed ut à ferarum laniatione defenderem.

Inuersione, quod contra nos est obiectum, pro nobis facere docet; ut sepelisti, ergo occidisti. Inuertitur sic; imò si occidissem, non sepelissem. Communes sunt loci à testibus, contra testes; à rumoribus, contra rumores; ab argumentis & signis. Autor ad Herennium lib. 2.

¶ De statu finitimo & legitimo,
uel negotiali.

In statu finitionis post exordiū, & narrationem facti, propositionem, & partitionem, nostra definitio confirmanda est, tanquam congruēs cum ipso facto. Aduersarij ratio refellenda, si falsa, si turpis, si inutilis sit; deinde perorandum.

Cum ex legis, aut scripti alicuius interpretatione controuersia nascitur, legalis status uocatur, ceteri omnes rationales. Legalis species sunt quinque. Prima, contrariarum legum, cum duæ leges, aut sententiae pugnare inter se uidentur; ut fur suspendatur, & fur quadruplum restituat. Conciliabuntur, si dicas noua lege ueterem abrogari. Secunda, ex scripto & sententia. Lex est, quæ legatis ferro interemptis statuam decernit: Seru. Sulpitius in legatione non ferro, sed labore legationis perijt. &c. Tertia, status ratiocinationis est, cum res, quæ propria lege non est comprehensa, ex alijs legibus propter similitudinem iudicatur. Ut qui patrem interfecit, parricida est, quid si quemuis propinquū?

D 4

quæ

qui est, cum ex ambiguo nascitur controuersia. Quidam amico gallum legauit: post mortem eius; heres gallum gallinaceum præbet; ille seruum natione Gallum petit. Quinta, translationis, uel commutationis status est, cum reus litem defugiendo, negat, se debere accusari apud hos iudices, hoc tēpore, hoc loco, hac lege, hoc crimine. Quintilianus libro tertio, capite sexto.

¶ De statu iuridicali, seu qualitatls.

Confirmationis loci in hoc statu sunt, natura, lex, consuetudo, equum bonū, iudicatum, pactum. A natura, ut Milo maluit Clodium interficere, quā ab ipso interfici. A lege, ut uim ui repellere licet. A cōsuetudine, ut licuit semper more patrio uim omnem à capite & uita propulsare. Ab equitate, seu equo bono: Quid enim glady uolunt, si his ui nullo pacto licet? Quis tutō facere iter aliquo possēt, obsidentibus uias sicarijs? A iudicato, seu præiudicio; ut saepe iudicium sentētis liberatus est, qui ui coactus necem latroni intulisset. A pacto, aiunt conuenisse inter debitorem & creditorem, ut si intra bienium creditori solutum non sit, ius ei sit greges debitoris abigere.

Status qualitatls duplex est; unus absolutus, quo ad acti defensionem nihil extrinsecus assumitur; ut Cicero fatetur Ligarium in Africa fuisse, quod ipsa rei natura non erat improbandum. Alter est κατ' αὐτὴν φύσιν Assumptiuus, quo factum per se improbabile assumptis extrinsecus auxilijs tuemur. Assumptiuus

tui

quatuor; Concessio, Relatio, seu translatio criminis, Comparatio, Remotio criminis.

Concessio dicitur, cum reus non defendit factum, sed ignosci sibi postulat, huius duae sunt partes, purgatio, & deprecatio.

Purgatio est, cum reus consulto, aut dolo se fecisse negat, animumque ac uoluntatem excusat. Ea diuiditur in necessitatem, fortunam, & imprudētiam: ut necessitate coactus feci, sagittam in lupum mittebam, imprudens hominem percussi; amore, aut ira superatus sum.

Deprecatio est, cum simpliciter misericordiam impetit, quem peccasse, & consulto fecisse constat: ut in Oratione pro Q. Ligario.

Relatio criminis, seu translatio est, cum fecisse nos non negamus, sed coactos, aut aliorum peccatis laesitos dicimus: ut Imperator militem occidit: quod in acie exclamarit.

Comparatio est, cum dicimus necesse fuisse alterutrum facere, & quod a nobis factum est, satius fuisse fieri, ut dux, iniquo loco deprehensus, impedimentis relictiis, exercitum fuga saluum educere maluit, quam nulla spe uictoriae cum hoste conflagere; nunc accusatur.

Remotio criminis est, cum a nobis non crimetur, sed culpam amouemus, & peccati causam uel in rem quampiam ueluti legem, uel in hominem cuius iussu factumur esse factum, conferimus; ut Seruilius Hala, Sp. Melium interfecit, sed Dictatoris iussu.

D 5

Remo

Remotio criminis, hoc à relatione differt, quòd remotione totum penitus crimen tollitur; relatione minuitur tantum culpa rei, aliorum peccatis læcessiti.

¶ De Dispositione secunda Rhetoricæ parte.

Dispositionem ego aliam non uideo, nisi quam supra docui, hoc est, ut primo loco Exordium, secundo Narratio. &c. collocentur. Interdum tamen aut causa aut locus, aut tempus efficiunt, ut hic ordo perturbetur. Prudens ergo Orator intelliget, quando confirmatio narrationi præponi possit. Nec aliam in confirmatione dispositionem requiro. Cicero pro Milone prius confutat, & præiudicijs reum liberat, quàm narrare incipiat. Et pro Sylla confirmationi præponitur confutatio. Argumeta & probationes ita disponentur, ut quæ sint magni ponderis primum & extremum locum occupent; probationes infirmæ in medium agmen conijciuntur, ut ab Imperatoribus acies instruitur. In demonstratiuo personæ discrimina ætatis indicabunt ordinem.

in demonstratione facti, & in deliberatiuo, primo loco honestas, secundo utilitas, tertio facilitas apponetur.

Nunc ad memoriam & actionem nostram conuertatur

Oratio.

FINIS.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

61
Rhetoricæ Lauren

tij Palmyreni Liber quintus, in quo
de Memoria & Actione
disputatur.

¶ Ad clarissimum adolescentem Pe-
trum Peraltam, Patritium
Valentinum.

Valentiæ,
Excudebat Petrus à Huete.

I 5 7 3.

De dignitate, utilitate, definitione,
& subiecto Memoriae.

Cap. I.

MEMORIA M ultimam Oratoris facultatis partem esse, nonnulli falso crediderunt: alij quartam uocat: at ni prorsus hallucinor, aut omnibus disciplinis, aut saltem in isprudentia sine ulla dubitatione tribuetur. Nos, ne auditores nostri à nobis neglectam esse conqueantur, eam breuissimè persequemur. Dicebant ueteres, nos illa tantū scire, quæ memoria teneremus: alij disciplinarū thesaurum, nonnulli discipline cellā penuariā, aut Musarum matrem eam appellarunt. neq; id inmerito, nam utilis est ad disciplinas omnes ediscēdas, ad rem familiā augendam, ad tractāda negotia, ad gubernandam Rempub. & uitam probe componendā: exempla enim ad futurorum consultationem præbet rerum gestarum memoria. Aperuerūt nobis dignitatem & utilitatem huius rei ueteres illi, qui memoria claruerunt: Cyneas, Themistocles, Mythridates, Seneca, Aesdras, & Cyrus: deinde qui infelici memoria suas res gestas obscurissimas reddiderunt: Messala, Trapezūcius, Maco, & Thraces, qui ultra quaternarium numerum ob infelicem memoriam, nunquam progredi ulla numerandi ratione potuerunt. Sed hæc referre copiosius non est huius instituti: lege si uoles,

si uoles, caput primum libri tertij *Narrationum* lectio-
 nū M. Antonij Muræti, nos ad rem, quam interpre-
 tandam suscepimus, accedamus. Memoria est habi-
 tus, seu affectio opinionis, aut sensus, cum tēpus ac-
 cesserit. Hinc sola animātia, quæ sensum habent tē-
 poris memoria prædita sunt, atque ea ex parte qua
 eius sensum habet. Memoria ergo animæ potētia, seu
 facultas subiectū habere res futuras nō potest. Quis
 enim dicet se in memoria habere futuras nuptias, aut
 conuiuium? potest quidem rerum futurarū scientia
 haberi: ut si quis diuinatione cognoscat, quæ futura
 sunt, si quis ex aquarū defectu penuriam annonæ fu-
 turam intelligat, & ex uentis trāquillitatem maris.
 At illarum rerum futurarū opinio, aut scientia, nō
 memoria dicitur. Deinde rerum præsentium non est
 memoria, sed sensus: nam si quis in conuiuium uinum
 Creticum, aut Rhenense gustans, dicat, hoc uinum in
 memoria habeo, absurde dicet. Est ergo præterito-
 rum memoria: ideò cum aliquis dicit, se in memoria
 habere, sæpenumero addit, audiuisse, uidisse, gustasse.
 In qua autem animi parte fiat, per multi dubitant. Si
 in intellectu dicas, absurdum erit: ostendes enim in so-
 lo homine reperiri, at multa animalia recordantur, In qua
 & reuertuntur ad priora loca, & quærendum cibū, te animi
 quare non est earum partium, quæ sunt mentis & ra-
 tionis dicemus igitur esse eiusdem partis, cuius sit &
 uisio. De organo uerò, seu instrumento, hæc obserua-
 runt recentiores. Memoria non distinguitur à sensu
 communi, qui ab Arist. primum sensitivum dicitur.

Ait

ait enim: Memoria est primi sensitiui, quod si sic est, idem habet organum cum sensu communi. Huic autē obiectioni sic alij satisfaciunt. Manus sensus cōmunis est, recipere notiones transmissas à sensibus exterioribus. munus Memoriæ est, conseruare, sicut τῆς φαντασίας (Cicero uisum appellet) sed diuersa ratione. At quoniam eadem facultas bene simul recipere, & cōseruare, uix potest. Nam ut bene recipiat, oportet ut sit molle: ut seruet, ut sit durū, apparet facile nō esse idem: nam sensus communis molle organum, memoria durum efflagitat. Operosum esset nūc persequi, quo discrimine ab alijs sensibus memoria distinguatur. Sat erit hoc obseruasse: quemadmodum sensus communis habet thesaurum iuū in φαντασία, sic ea, quæ uulgò existimatiua dicitur, in memoria. Affixa est autem memoria postremæ parti cerebri; desiderat enim temperatam siccitatē, & duritiem, qualis in eo loco reperitur: Ita sit ut occiput uulnus accipiens, memoriæ ruinam afferat, & Physlognomi inde suum illud axioma deducant. Qui bonum occiput habet, & quasi tumorem quendam magnum in eo, is felicem memoriā consequitur. Sed iam de uarietate memoriæ in hominibus differamus. 1. Qui celeriter apprehendant, plerunq; non admodū ualent memoria, quoniam in eorum cerebro nimius est humor. 2. Tardi autem diutiùs recordantur, nam tarditas illa argumentum est siccitatis. 3. Qui uerò nimium hebetes sunt, cerebro durissimo præditi sunt: nihil enim in illo imprimi potest, quod annuli in cera, aut

silice

Quoniam modo ab alijs sensibus distinguatur.

In qua parte cerebri.

filice similitudine declarāt Philosophi. 4 Oblivio-
 si etiam sunt admodum pueri, uel admodum senes:
 motu enim agitantur illi propter incrementum, hi
 propter decessionem: in his enim perinde est, atque si
 in aquam profluentem annulus imprimatur.
 5 Tandem qui in magno motu, uel propter animi
 perturbationes, uel propter etatem uersantur, non
 multum ualent memoria. In multis qui difficulter e-
 discunt, diuturnum est quod didicerunt: propterea
 quod quicquid labore multo comparatur, ferè stabi-
 le est. 6 Quae senes in pueritia bene composito ce-
 rebro acceperunt, ea seruant in longa tempora. Cae-
 terum, quod nos incremento puerorum, & decessio-
 ni senum tribuimus, multi Philosophi nimiae humi-
 ditati puerili, & siccitati ac frigori senili tribuunt.
 Iam quod diuturna memoria in multis utamur, in a-
 lijs uerò infelici, bifariam fit. Primum, unica uehe-
 menti impressione, cum notio ipsa multo, uehemen-
 tiq; spiritu à phantasia in memoriam defertur, illiq;
 ab ipsa commendatur, non secus atq; homines rem,
 quam nequaquam perditam uellent; custodibus ma-
 gna attentione commendant. Huiusmodi sunt ea, de
 quibus ultionem postea meditari uolumus. Sic canes,
 eos à quibus uerberibus affecti sunt, memoriae com-
 mendant. Sic Virgilius: Manet alta mente repositū,
 &c. Sic beneficium grati homines memoriae diutur-
 nae commendant. Deinde fit etiam aliquid in memo-
 ria diuturnum, non uehementi impressione, sed assi-
 dua & frequenti repetitione: ut solent, qui praeca-
 siones

Aliones suorum Doctorum memoria commendant.
 Ex his autem constat cur quedam cito oblivioni com-
 mendemus: inquit enim Aristoteles, crebras imaginum
 repetitiones memoriam confirmare. Cum ergo ali-
 quid memorie commendatur, atque id sit levi impres-
 sione, aut repetitione, statim evanescit, & Philoso-
 phi omnes hoc passim affirmant: cogitatio & medita-
 tio memoriam conseruant. facile autem eorum recor-
 damur, quae saepe cogitamus. Ceterum recordatio,
 quae aliter reminiscencia dicitur, in nullo alio anima-
 tium quae nota sint, nisi in homine, reperitur: pro-
 pterea quod recordatio ratiocinatio quedam est, qua
 plus valent dociles, & celeritate ingenij praediti. Co-
 memoracionis & memorie discrimen hoc est: illa fit
 uerbis, haec cogitatione. Meminisse & memorari
 quid distent, ex illo Virgilij uersu Aeneid. 7. intelligi
 potest: Et meministis, enim Diuae, & memorare po-
 testis. Quod Cicero dicit, ex memoria exponere, id
 est, memoriter exponere, tertia Catilinaria, formula
 dicendi contraria est ei, quae dicit, recitare ex scripto
 & descripto: de quibus alijs: nunc ad memorie di-
 stributionem, aut diuisionem explicandam acceda-
 mus.

Memoriae distributio, & eiusdem conseruandae
 praepcepta, ex varijs auctoribus. Cap 2.

Memoria duplex est, rerum altera, altera uerbo-
 rum: illa in pueris maior, haec in iuuenibus. Iu-
 uatur perpetua recitatione, facilitateque dicen-
 di, ut intelligas recte quae profers. Nam facilius dece-

Virgilij

Virgilij carmina puer ediscet, quam Davidis Hebraea
 duo, si eam linguam penitus ignoret: quæ enim non
 intelligimus, difficulter memoriæ commendamus. Re
 rum memoriam ordo plurimum adiuuat, hic à con-
 tēplatione proficiscitur, utramq; auget exercitatio,
 uisus salubris, somnus prolixus, cerebri custodia, cu-
 rarum fuga. Cauendum etiam, ne cerebrum concutia-
 tur, ne homo magnam edat uocem: ideo concionato-
 ribus qui uociferantur, aut corrumpitur memoria,
 aut uitiatur mens. Quod autem diximus de somno,
 sic intellige: exiguus somnus non potest purgare ca-
 put redūdanti humiditate, ideo qui parum dormiūt,
 obtusi apparent. Fugiendi etiam cibi crassiores, aut
 flatum gignentes, ut caseus, lac, olea, legumina, uiniū
 purum putum: uitandum frigus, et seua hieme fouen-
 dum occiput oleo Castorei, frigus enim durum cere-
 brum reddit, et difficulter imprimi, quæ uolumus, pa-
 titur. At si repente in homine memoria ceteris par-
 tibus incolumibus, amittatur, presagium est futuræ
 apoplexiæ, paralyseos, aut epilepsiæ. Amittitur non-
 nunquam memoria, uel ob lethargum, uel pestilentiam,
 ut refert Thucidydes lib. 2. belli Pelopōnesiaci, quos-
 dam pestilentia corruptos, omnium quæ antea noue-
 rant, oblitos fuisse, ita ut non solum suos familiares
 non agnoscerent, sed ne se ipsos quidem. Inter alia ue-
 ro memoriæ presidia est corporis sanitas, mens seda-
 ta. Inuus corpore non in dorsum, sed in latus dextrū
 exporrecto, animus tranquillus, à curis, crapula et lu-
 xu liber, assidua legendi ac dicendi exercitatio.

E 2 adhibi

Barba ra-
sa memo-
riā emen-
dat.

adhibito ordine, ratione, ac modo, exclusa tumultu-
ria ac confusa lectione. Coenandum parcius, inter so-
mnum & coenam sesquihoræ interuallum intercedat,
diluculo experrectus linguam defricare pergat, ca-
put eburneo pectine demulceat, interdum etiam bar-
ba rafa memoriam emendat, quotiescunq; enim ton-
soris opera partes illas permulcemus, uenustiores &
hilariores efficimur, omnesq; sensus paulò ante sopiti,
cum ipsis spiritibus enitescunt. Oportet etiam os, fau-
ces, palatum subinde colluere, dentes defricare, nares
emungere, aures à sordibus expurgare, pectus tussi,
screatu, sternutamento, popysmate dilatare. Partes
etiam infernas, uentriculum, lienem, iecur, intestina,
aluam, uessicam, suis excrementis exonerare.

Si frigida qualitas memoriam infestat, illam hisce
poteris expugnare, quæ cerebro robur conciliant, ut
nux myristica, quæ non sit cariota, rosmarini flos,
amaracus, melissophyllos, pæoniæ radix, saturia, rap-
phanus, zedoaria, gariophilli, macer, zinziber uiri-
de melle conditum, mirabolani in melle asseruati, aco-
ritus, carpesium, cassia, ac cynamomum. Horum pleraq;
aut in syrupos, uel serapia, uel pulueres, aut condimē-
ta reducentur, quibus pituitosi utantur.

Si memoria siccitate cerebri peruertitur, ut in se-
nicalis aridis & exhaustis: curabis, ut corpus suauis
alimentorum rore madescat, & perfundatur. Consec-
runt autem cortices citri, hoc est, mali medici cor-
ti, glycyrrhiza, nymphaea, buglossa, uua passa, exco-
ptis uinacis, & quæ moderatè calfaciunt & hu-
dant.

clan.

stant, ut mel, saccarum, uinum subdulce, butyrū, oua recentia, nuclei pinei, amygdalae dulces, non uetustae, pistata, castaneae mollius toste, auellanae, rapa ac napi cocti, cerebella perdicum. Utile est interdum pedes abluere decocto foliorū lauri, rosmarini, aut feniculi: auertis enim à capite uapores, & fuliginem, quae mētem offuscet. Caput autem lotionibus fatigare noxium esse iudico, quoniam reddit craneum imbecille. Peracta coena, profunt coriandri grana prius macerata aceto, in quo samsuchus decoctus sit, mox saccaro tenuiter obducta, aut diacydonium, aut grana aliquot mastichis deglutire. Utiliter etiam naribus admouentur lignum aloes, ambra, nigella, rose rubentes, zibetum. In deplorata memoria comedere pauxillum confectionis anaecardinae, aut ipsa linguā defricabis. Cervices uerò inunge oleo euphorbij, costi, nigellae, & castorei, omnia superat agallochum suffitum, uel naribus admotum. Tantum enim potest in cerebro ac sensibus excitandis, ut gallus gallinaeus continenter & indefesse cātillet, si uertex ipsius agallochi puluere, gariophilis, osse de corde cerui, oleo nigellae illinatur.

¶ Ratio ac methodus excolendi memoriam, quam suis auditoribus praescripsit Palmyrenus.

Non patiar ut celeriter quod memorie mandauerunt, recitent, sed uolo tanquam declamarent apte, distincteque recitare, uultum praepreceptoris, toto corpore decenter composito consistere.

E 3 praes

praeceptorem quoque non oscitanter audire, os emendare, gestus atque ipsius corporis habitum moderari, singula circūspicere, sic et quae recitabunt tenacius haerebunt, et ipsi compositiores fient: nec si quando in foro loquentes interpellentur, aut à graui aliquo uiro paulò intentius aspiciantur, perturbabuntur, aut stupebunt attoniti. Nam celeriter recitata statim discedunt à memoria.

¶ De memoria artificiosa. cap. 3.

Cum igitur duplicem esse memoriam agnosceamus, satisque de illa quae à natura petenda est, dixerimus: par erit ut de altera, quae inductione quadam et ratione praecipit confirmanda est, pauca dicamus. Constat autem ex locis et imaginibus.

Loci breuiter, perfecte, insignite, aut natura, aut manu absoluti sunt, ut eos facile naturali memoria complectamur. ut

edes,	fornix,	prata,
intercolumnium	fenestra,	flumina,
angulus.	montes,	et similia.

Oportet igitur si uolumus multa meminisse, multos nobis locos comparare, ut in multis locis multas imagines collocare possimus: et dabimus operam ut ex ordine hos locos habeamus, ut perpetuo memoria nostrae herere possint. Ceterum quoniam in celestibus regione frequentia et obambulatio hominum conturbat et infirmitat imaginum notas, derelictam

regionem

MEMORIA.

regionem malim ubi hosce locos comparaves, quandoquidem solitudo conseruat integras simulachrorum figuras. Præterea dissimiles forma atque natura loci cõparandi sunt, ut distincte interlucere queant.

Imagines sunt formæ quædam & notæ earum rerum, quas meminisse uolumus, ut equi, leones, aquilæ, quorum memoriam si habere uolumus, imagines eorum certis in locis collocamus. Et quoniã rerum similes imagines esse oportet, & ex omnibus uerbis notæ nobis similitudines eligere debemus: duplices similitudines esse debent, unæ rerum, quæ exprimuntur, cum summatim ipsorum negotiorũ imagines cõparamus: alteræ uerborum, quæ constituuntur, cum uniuscuiusq; nominis & uocabuli memoria imagine notatur. Simonides locos esse capiendos putauit, & ea quæ memoria tenere uelis, effingenda animo, atq; in his locis collocanda: sic fore, ut ordinem rerum locorum ordo conseruaret: res autem ipsas rerum effigies notaret, atq; ut locis pro cera, simulachris pro literis uteremur. Sic Cicero. 2. de Oratore.

EXEMPLVM EX LIBRO II. ANTONIJ LULLI de oratione cap. 1. cum agit de coniectura tractatione.

VT, quæ dixi, memoriæ firmitus habere possint, imaginibus ego in tabula proponenda censerim: sumpto ad id, quod significanda præceptionis occurrerit alterius cuiuscunq; rei Symbolo & ex-

cellenti & perspicuo: ut ego aliquando feci. Nam pro coniectura aggerem iussi depingi e cespite viridi cum scopo, latus sinistrum tenebat leo, apertis oculis & intentis: manu tollens oculos. In hoc autem uno aspectu intelligi uolebamus uires animi, corporis, & fortune. Ad dextram aggeris malus erat: in cuius fastigio cor uoluntatem signans. Pendebant hinc, ex una parte larua, quae personam: ex altera uexillum, in quo scriptum erat **DICTA ET FACTA**. Accubabat praeterea in pede mali, draco cum dicto Cassiani **CVI BONO**: atque haec quidem cum scopo erant. E regione autem, quatuor personae refutationem coniecturae signabant. Prima erat, Iudaei infidelis habitu, arcum manibus tendens, & scopum, leonem, malumque simul petens. Hoc est caput ἀπίθανον id est, incredibile, probat enim per eadem incredibile, per quae credible ac uerissimile negotium uideri potest & efficitur, uoluntate & facultate. Iuxta quoque rusticus procedit, libellum porrigens, quasi probationum. Hinc mulier poma in calathum reponens, tanquam datura illi draconi: cause enim transpositio eo spectat. Quarta persona etiam mulier erat, altera manu poma remouens, altera rubetam porrigens draconi: quod cibus ille non conueniat, sed alter magis. Sic in promptu erant omnia argumenta tam actoris, quam rei: illius quidem, leo & malus: huius, incredulus iudaeus & rusticus cum duabus foeminis.

Petrus Ramus lib. 3. institutionum Dialecticarum monet, ut methodum utramque teneamus, nempe doctrinae

etrina & prudentia: & perspiciamus genesin & a-
nalyfin: ut, si quis epistolam Penelopes ad Vlysssem
memoriae commendare uelit, perpendat in primis ab
illo uersu: sed mihi quid prodest u. d. lae. usq; ad que-
cumq; equor habet, syllogismo connexo tractari om-
nia, & partes singulas annetabit, earumq; preci-
puas exornationes. 4. primis uersib. propositio con-
tinetur. Deinde sequitur amplificatio nondum post-
te assumptionis. Tandem ubi ex. 28. uersibus. 4. pro-
positioni. 16. assumptioni. 8. conclusioni tribuerit, nō
solum partes, sed partium quoq; sententiam sibi re-
presentabit. Nam cum scierit hic primo loco propo-
sitionem, secundo assumptionem, & c. intelliget, quae
uis cuiusq; partis esse debeat.

Imagines in hoc exemplo occurrent, antiquae ur-
bis Troianae ruinae, agricola, ossa, nautae, mulier soli-
sité interrogans, tabellarij, bella, naufragia, caedes.

In longioribus disputationibus ediscendis metho-
di dispositio auxilium feret. Nam definitiones, & di-
stributiones uia aperient. Partitis enim distributisq;
rebus, uerborum quoq; contextus facilius ediscetur.

Verbaq; prouisam rem non inuita sequentur.
Accedet meditatio, ut per partes paulatim memoria
ducatur, & modica uoce in meditando animus excite-
tur. Nam dicendo, & audiendo memoria iuuabitur.

Si quis locis, & imaginibus uehementer delecta-
tur, legat libellum Petri Rauēnatis de arte memoriae:
& ut imagines celerius fingat, legat heroica Clau-
dij Paradini Antuerpiae in 16. anno. 1553. Pegma

Petri Costati, & Emblemata Alciati, hieroglyphica Pierij Valeriani, & Ori Apollinis, Symbola Boechij, & libellum qui inscribitur *Picta Poësis*. Quamquam, ut aperte dicam quod sentio, uerborum memoria infinitate formarum, & imaginum perturbatur, dum propter singula uerba ad singulas species est dispiciendum.

Ego, ne lectores auidi mihi succenseant, catalogum auctorum, qui de memoria per imagines uerba fecerint, apponam. Sunt autem M. Tullius. Quintilianus. Stephanus de Lauro. Franciscus Petrarca. Matheolus Veronensis. Iacobus Publicius. Ioannes Surgant. Ioanes Reuchlin. Georgius Resch. Georgius Sibus. Extat etiam libellus, qui sic inscribitur: *Fœnix domini Petri Rauennatis memoriae magistri*. Et alter omnium copiosissimus sic inscriptus: *Congestorium artificiosae memoriae Ioannis Romberch de Ryspe, Venetijs per Melchiorem Sessam. 1533.*

¶ De actione, seu pronuntiatione.
cap. 4.

¶ Quoniam pueritia nostra Grammaticis traditur excolenda, hoc unum tenella etas assequitur, ut omnes literarum sonos rotunde atque absolute pronuntiet, nihil ab ea putidius expressum, nihil negligentius obcuratum, nihil exinanita uoce languidius, nihil inflata grauius dictum audiatur. Et syllabas neque deuoret, neque numeres, sed clare

re atque aperte proferat, & accentu, uel graui,
uel acuto, uel circumflexo decenter enunties, tum
& incisa, & membra, & ambitus, & minora etiam
his omnibus spatia orationis uelut inciso, & interce-
pto, & concluso, & occulte quasi surrepto spiritu
distinguat.

At ubi Rhetori traditur, illa quidem quae à Grā-
matico accepit fidelissimè retinet: sed alia quoq; edi-
scit, quae ad manus, uocem, uultum, & digitos compo-
nendos pertineant. Oportet etiam teneat quae uocis
flexiones & uarietates in singulis rebus, & figuris,
in totis deniq; affectibus adhibendae sint. Quoniam
ubi aliquem ad misericordiam commouere uolet, nō
Grammaticos, sed Oratorios canones obseruabit,
quos sic Horatius commendat:

Ut ridentibus arident, ita flentibus adsunt

Humani uultus: si uis me flere, dolendum est

Primum ipsi tibi, tunc tua me infortunia laedit.

Tristia mcestum.

Vultum uerba decent, iratum plena minarum.

Percussus quidā à uicino, petebat à Demosthene pla-
cido, uultu summissaq; uoce, ut suam causam suscipe-
ret, factamq; sibi iniuriā iudicio prosequeretur. Ne-
gauit illum Demosthenes affectum esse iniuria, eiusq;
causam esse suscepturum. Rursus cum ille idem ab eo
impetrare contenderet, multisq; precibus & obtesta-
tionibus iureiurandis cæsum se esse ab altero affirmas-
set à Demosthene iterum repulsus est: is igitur &
repulsæ, quam à Demosthene patiebatur, & inuulsi-

inuitæ

iniurie, quam ab inimico acceperat, dolore percitus ex imo pectore suspiria ducens lacrymis multum omnem madefecit; quibus Demosthenes commotus & affectus est ad causam eius suscipiendam, dicens: Dicendi impetum, ex irascente sibi fuisse capiendum.

Etenim commoda inuentio, & concinna uerborum elocutio, & partium causa artificiosa dispositio, & horum omnium diligens memoria sine pronuntiatione, non plus quam sine his rebus pronuntiatio sola ualere poterit. Hæc ad docendum persuadendumque plurimum ualet, & dilucidam orationem, ut ait in Partitionibus, & illustrem, & probabilem, & suauem, non uerbis, sed uarietate uocum, motu corporis, & uultu facit, ut merito Demosthenes ei primas partes, secundas, & tertias attribuisse uideatur.

Barbarus quidam Pontici Regis legatus, cum ei Nero Imperator potestatem fecisset, optandi quod uellet, histrionem quendam eximium, quem uiderat gestu corporis res omnes exprimentem, optauit. Admiranti autem Neroni & percotanti, quamobrem tam exiguum munus postularet, respondit Regem suum multis populis lingua disparibus imperare, apud quos hic histrio interpretum multorum instar unus esset. Hinc M. Tullius actionem corporis quasi sermonem & eloquentiam nominat, quasi mutum corpus motu suo, gestuque loqueretur. lege Val. Maximum, & Bap. Fulgosum lib. 8. cap. 10. in Collectanea de dictis & factis memorabilibus.

Pronuntiatio, est apta conceptæ elocutionis enuntiatio.

liatio. Hæc lex à voce, periergia ab actione dicitur. ante Aristotelem ferme nulla fuit mox à Poëtis, actoribus, Scenicis, Tymelicis inducta.

Recitatores erant qui ex scripto legebant gestu neglecto, lege Plinij epistolam: Hortaris, ut orationē amicis pluribus recitem. &c. Sueton. de Augusto.

Pronuntiationis partes duæ: nempe uox & motus. Prior ad aures auditorum, altera ad oculos reuocatur.

Omnes dictiones Latine, ut nerui in fidibus, ita sonant: ut à rerum quæ proferuntur, quasi motu pulse fuerint: sic Fabius lib. 2. exordium pro Milone compositum esse docet.

Danda opera est, ut ubi oratio numerosior fuerit. uox ipsa cætum uarie, dissimulanterq; moduletur, & ut in pronuntiando optatio uoluntatem, deprecatio supplicationem, anaemosis consultationem, epitropæ consensionem, prolepsis alienam cogitationē, prosopœia fictionis inductæ speciem, alienamq; uocem exclamatio, sustentatio, & parrhysia, amplificationē declarent. Ut hoc pueri facile præstare queant, fragmenta aliquot Ciceronis, Virgilij, & interdum nostra suppeditamus: hæc illi coram condiscipulis, præmio mediocri proposito, pronuntiant.

Deinde in exercenda uoce cauendum, ne grauissimis in dicendo, aut acutissimis sonis diutius utamur. Medius accommodatissimus est, à quo primum uox incipiens gradatim ascendet, deinde sonis uareabitur, & distinguetur: quoniam ad uocem in dicendo obtinē-

d. 116

129

dam nihil est utilius, quàm crebra mutatio, nihil perniciosius, quàm effusa sine intermissione contentio.

Intédendæ uocis in oratione tota sicut in singulis dictionibus tres sunt gradus, id est, accentus tres, primus, grauis, & plenus. ut si inter cœnã in tuis immānibus illis poculis. &c. In redditione collationis producēda sunt omnia, trahēdæ uocales, aperiendæ fauces, quò maior quàm antea fœditas exprimatur. Secundus acutus sonus est. ut pro Ligario: Vide quàm non reformidem. &c. Tertius moderatus & circumflexus. ut: Quid enim Tubero tuus ille. &c. Reliqua quæ ad uocem spectant, à Medicis petenda sunt.

¶ Cap. 2 de Motu.

Quoniam motus corporis est gestus, & uultus moderatio quedam, quæ probabiliora reddit ea quæ pronuntiantur; sedulo conandum est, ut decorum in motu potissimum seruemus. etenim ex motu membrorum certa uoluntas agnoscitur. Inde sunt illa: Ni fingeres Callidi. &c. & Dauus Terentianus inquit: Non parum interest, utrum ex animo quid, an de industria facias. & Virgilius: Olli subridens hominū sator. &c. Motus in uultum, & gestum diuiditur. uultus in facie est, gestus in reliquo corpore.

Caput mobile debet esse, non rigidum & durum. supinum arrogantiam indicat, submissum humilitatem & pudorē. inclinatum in latus, languorem & somnū. iactare caput, & comam rotare, fanaticum est. nutat in transuersum cum negamus: in pronum, cum concedimus, aut affirmamus.

Frons

Frons modicè demissa & corrugata pudoris est, qui talem non habent, effrontes & impudentes sunt. Serena & explicata hilaritatem & clementiam ostēdit.

Supercilia sublata arrogantiam, demissa uerecundiam indicant: crudelitatem uerò, cū alterum est sublatum, alterum compositum.

Oculi sunt animi indices, unde à ueteribus dictum animum in oculis habitare. Ardentes ergo iracundiā ostendunt: intenti, attentionem: suspicientes anxietatē: clausi inimicitia: nimium deducti stoliditatē: semiclosed insidiam peti Venerem.

Nares corrugate illusionem indicant: frequens autem narium emunctio ab Oratoribus damnatur.

Buccae inflatae arrogantiam, demissae tristitiam & desperationem ostendunt.

Labia porrecta stulti sunt, astricta humilium, diducta illudentium. cum mordetur: iratorum. ea lambere, uitiosum est. in rictu sit modus, ore enim loquimur, nō labris. Qui uerò toto uultu loquitur, delirat: nam etiam aures si posset, moueret.

Cervix ipsum caput sequitur. collum uerò tristitia contrahitur, hilaritate, aut superbia dilatatur.

Mentum non erit pectori affixum.

Humeri nec admodum erigendi, nec contrahendi.

Bracchia modicè proijciuntur, donec oratio incalescat.

Manus loquacissimae sunt: haec pectori admonetur, cum de se quis loquitur, cum de alio, ad eundem intēditur

ditur: strepitu pronæ manus silentium commōstratur.

Digitus ori impressus silentium declarat.

Pectus & uenter ne promineant.

Genibus flexis honorem impendimus.

Pedes componantur ita, ut alter porrigatur. nam iunctis pedibus stare, muliercularū est. Vitiosum quoque est, dextrum pedem & dextram manū simul proferre. vitiosum sinistro pede insistere, & dextrum attollere ciconiarum more. vitiosa pedum uacillatio, ut in lintre uersari uidearis. vitiosa frequens pedum inter se mutatio & diuaticatio. Supplosio pedum hodie nulla est.

¶ Cap. 3. de usu dictorum.

VT autē facilius quæ de actione obseruabamus. ad usum reuocare queas, hæc obseruabis.

Initio dicendi dabis operam, ut erectus sit uultus, sinister pes paulo momento precedat, potissimum si dextra manu fiat actio, quæ paululū ultra sinum proferri debet.

Tunc licet togam componere, ut sit aliquot spatij ad cogitandum, nam cura dicentis delectat.

Vitiosum est barbam demulcere, comam dirigere, manum intueri, articulos infringere, faciem perfricare, lacunaria intueri.

Vox sit remissa, nō murmurans, hinc paulo altius assurget, quæ est uerecundiæ utilis, & faciet ne aspera arteria subito lædatur. de ueste lugubri in rebus tristibus lege Athenæi lib. 13.

Gestus

Gesta cum laterum inflexione virili probatur, nō ab scena & histrionibus, sed ab armis, & qui trunco magis toto uniuersam rem atq; sententiam declaret, quā partibus demonstret. Est tamen in partibus actio decora, nam caput annuendo, & reuendo, cōmodē mouemus. In uultu multa sunt: nam hoc supplices, hoc minaces, blandi, seueri, remissi q; sumus. Hunc animi interpretem appellamus: cauendum ergo ne quid sit uultuosum.

Bracchium tanquam telum in contentionibus proijciendum, contrahendum in remissis. At cū speciosius quiddam dicendum fuerit, ut illud: Saxa & solitudines uoci respondent, expatiatur in latus.

Manus honesta fuerit digitis subsequens uerba, non exprimens: exprobrando autem & indicando, index plurimum ualet.

Ex omni gestu mirificē placuit initio dicendi uerecundia Crasso & Ciceroni: ita ut de industria in exordienda oratione perturbarentur. Sic pro Deiotaro: Cū in omnibus causis, & c. Sic Vlysses stetit oculis in terram defixis, immoto q; sceptro priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet. lege exemplum Demosthenis apud Ciceronem de Oratore: ut illius exemplo uitia naturæ & impedimenta, possis diligentia, industria q; superare. Cicero quoq; in calce libelli de claris Oratoribus ostendit suum collum gracile, suam uocem asperam, improbo labore ad bene orandum potuisse detorqueri.

De ætate gestuum.

Olim Hortensius totā causam in digitis partise-
batur: ut nunc faciunt bene annulati.

Olim dicendo obambulabant, unde Crassus Sene-
rus lineam poscebat, qua Oratores detinerentur.

Femur tundebatur in indignatione.

Frontem percutiebant indignabūdi: inde ad Atti-
cum Cicero: Frontem ferias.

Stupescentes suram femori imponebant. medius di-
gitus in pollicem contrahabatur reliquis tribus expli-
citis, cuius lenis motus exordijs competebat. produ-
ctior in narratione, longissime exertus in confirma-
tione.

Supputatio in manibus & digitis fiebat, lege E-
quitationem Calcagnini & Bedam.

Presso pollice fauorem indicabant.

Aurem uellere, erat memoriam refricare.

Supplicantes genua contrectabant, in quibus sedē
misericordie statuebant: interdum mētum continge-
bant supplices, ut ex Homero colligimus.

Irati uestes proscindebant.

Prostrati pedes osculabantur.

Oculos & faciē osculabantur occurrentis amici.

Prostrati adorabant.

Osculando manum adorabant in fide prestanda

Lugentes barbā tondebant, abradebāt πνευματις.

Adituri Regem terram lungebant.

Iurantes

Iurantes manus leuabant.

Testimonium dictari manu capiti ipsius rei imponebant.

Mœsti manus supra caput collidebant.

Manuum, uel digitorum ostensione populus suffragia dabat.

Conspirantes & coniurati manus in manibus habebant.

Superstitiosè reuerentes manum ori apponebant.

Pœnitentes manum femori confligebant.

Oratores Romani cum habebant orationem, stabant: at nostra ætate permulti sedent. declarat hoc Cicero in ea quæ est pro Aulo Cluentio, cum ait: Hic ego cum ad respondendum surrexi. &c.

Frontis percussio dolorem & indignationem ostendit. Oratores qui frontem ferirent Cicero laudat in Bruto: Quintilianus improbat lib. 11. quod scenicum sit.

Locus autem in quo dicebant; suggestus, uel suggestum dicebatur, unde Cicero quinta Tusculana sic loquitur: Cum in communibus suggestis consistere nõ auderet, concionari ex turri alta solebat. unde & hodie dicimus, ascendere in suggestum, uel ad dicendum surgere. Plinius & Suetonius pulpitem uocant.

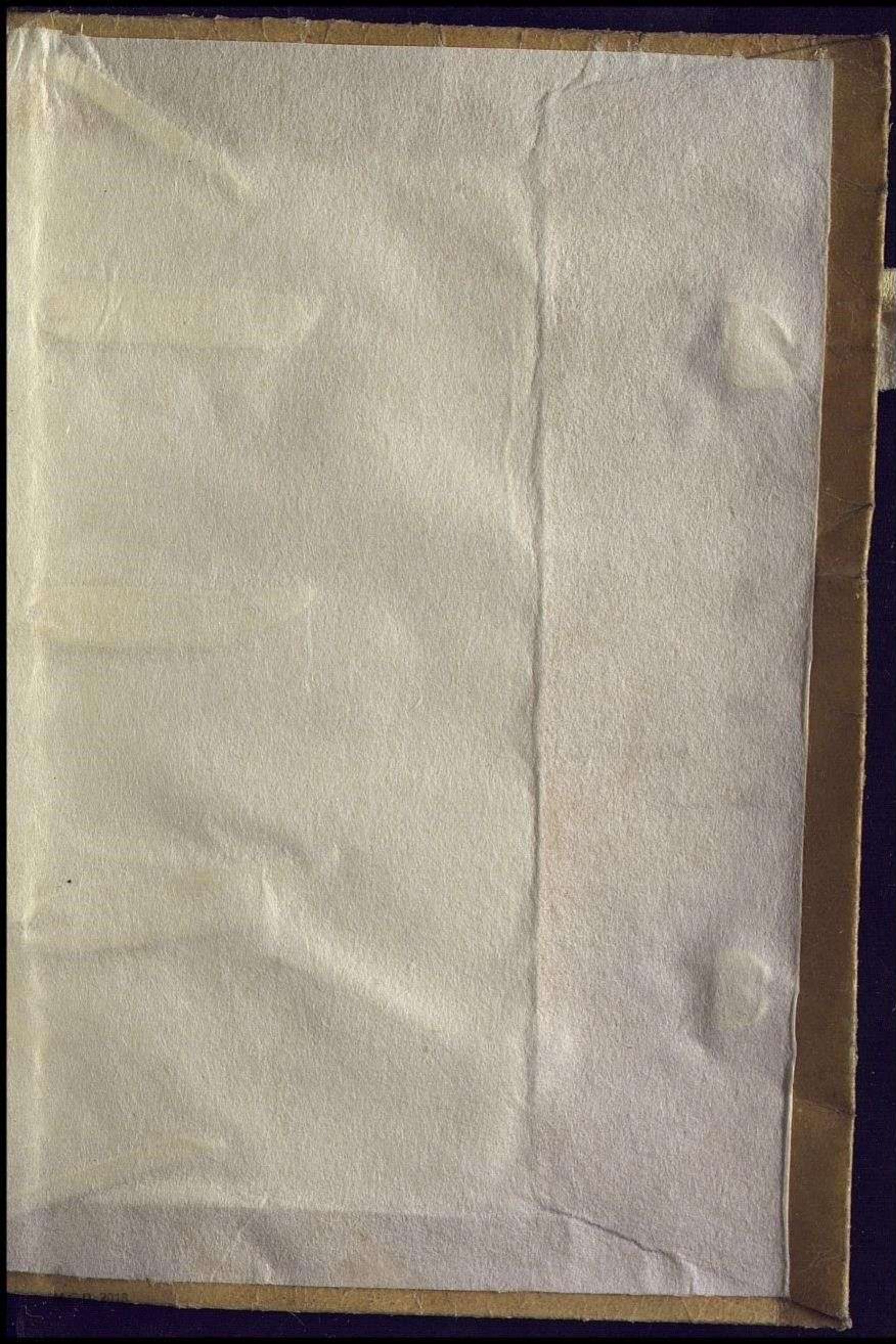
Rostra, rostrorum templum erat Romæ in foro ante curiam hostiliam, pulpitem habes nauium Antiatium rostris adornatum, ex quo ad populum concio haberi solebat, ut docet Linius lib. 8.

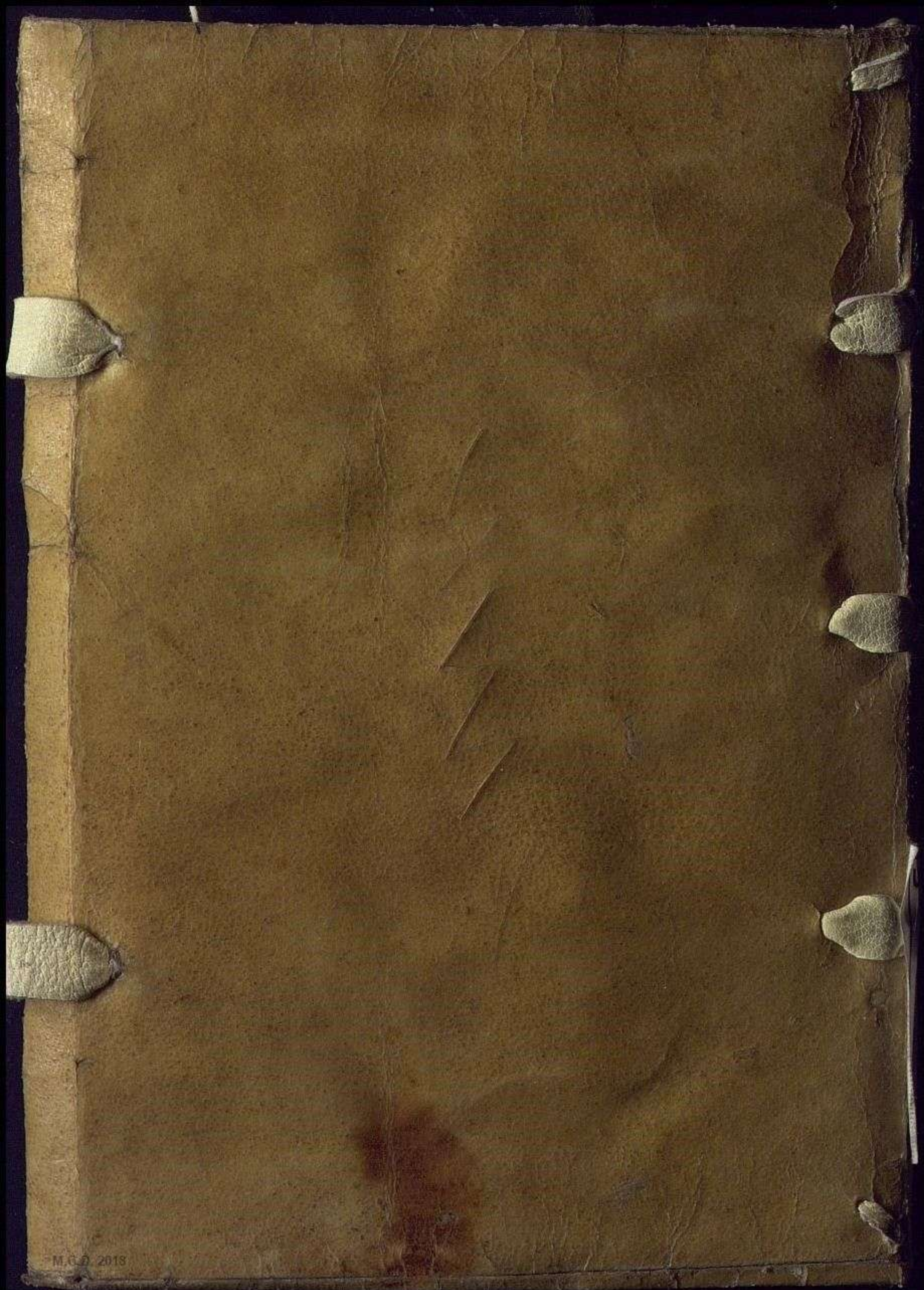
Confessus, conuentus, corona, cœtus, concio, quæ
 F 2 ratione

ratione inter se distinguantur dabit Valla 1.4. do-
cet etiam Ioachimus Perionius in commentarijs in
conciones Titi Liuij.

¶ *Exempla quæ hîc desyderantur, in
nostris campis Eloquentiæ reperies.*

FINIS RHETORICAE LAUREN-
tj Palmyreni ουρ τῆς ἑὴς ῥητορικῆς.

Universitat de València
Biblioteca Històrica

R-1

265

Laurentij Palmyreni

DE VITAE PLEBIS DI LI

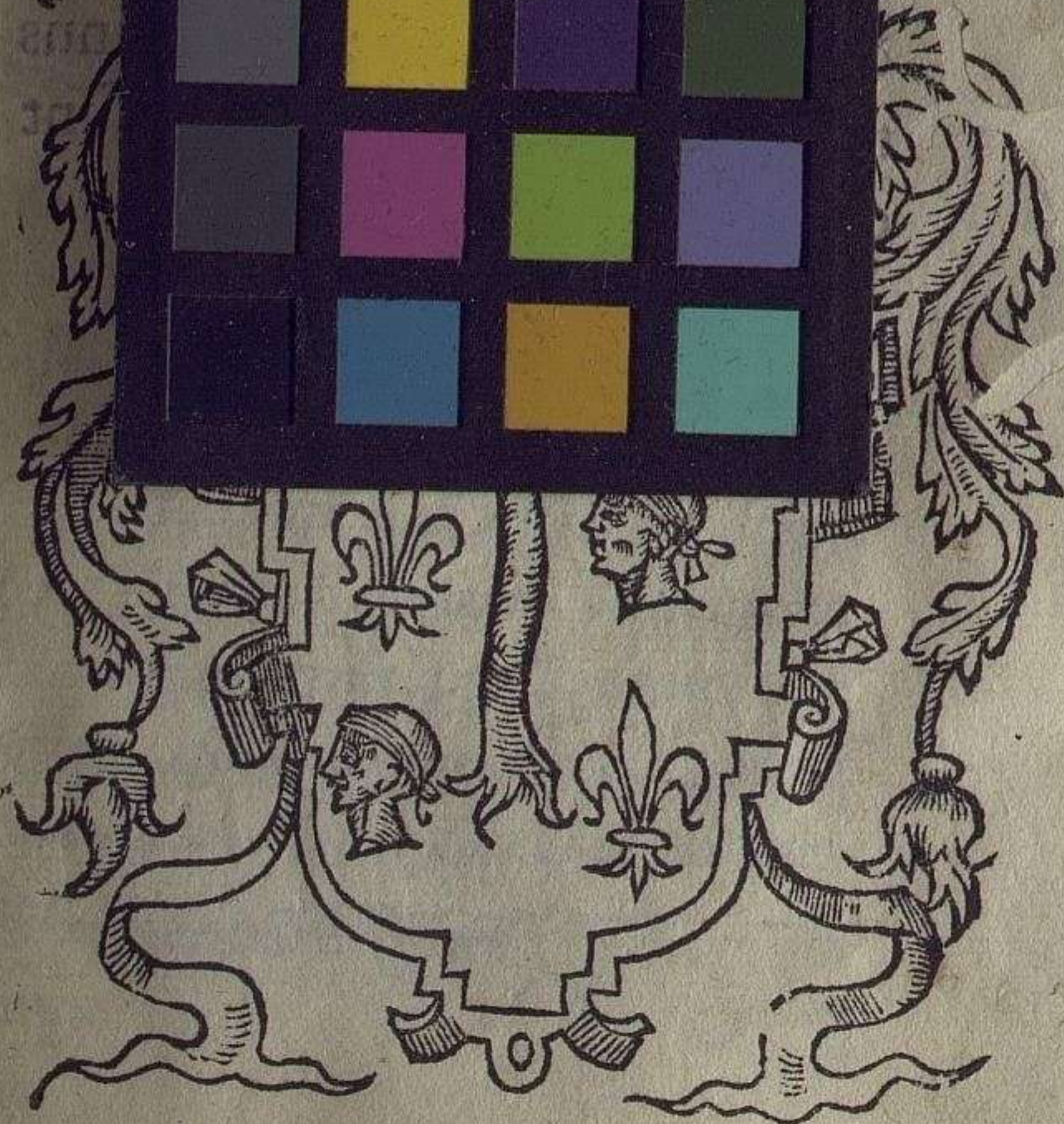
bi

olescen

um

BIBLIOTE

Valentiaë, in ædibus Petri à Huete. 1573.